szolgálat

KITELJESEDÉS A SZERETETBEN

A tartalomból:

A személyiség kiteljesedése
Önszeretet – felebaráti szeretet
A kiteljesedés akadályai
A „presbiter"
Egy érett személyiség: Szt. Teréz
A szegény és a gyermek

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

56. szám 1982 Karácsony

TARTALOM

Kiteljesedés a szeretetben 3

TANULMÁNYOK

Alszeghy Zoltán: A személyiség kiteljesedése 5
Kereszty Rókus: Az önszeretet és a felebaráti szeretet kapcsolata 14
Szentmártoni Mihály: A kiteljesedés akadályai gyermek- és ifjúkorban 20
Carlo Maria Martini: A „presbiter" 31
Puskely Mária: Egy érett személyiség: Avilai Szent Teréz 37
Kis Monika: A szegény és a gyermek 47
Vecsey Lajos: Szent Szeverin 53

AZ EGYHÁZ SZAVA

A Szentatya a magyar püspökökhöz 59
Pápai levél a ferencesekhez (Kozma György) 63
Krisztus mindenkinek otthont kínál (Svájci püspökök) 64
Az önmagunk iránti szelídségről (Szaléziszent Ferenc) 66

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

„Pünkösd Európa fölött" (H.-D. Reimer) 68
Papi jellem 69
A római piarista pátriárka (R.) 71
Ferences jubileumi kiállítások (Rákos Raymund) 72
Jegyzetek az Arany-jubileumra (Sántha Máté) 74
Karácsonyi levél a szülőkhöz (Szőllősy Julianna) 76
A hamiltoni lelkigyakorlatos ház (S. M.) 78
A tabernákulum előtt (Alexia) 80
Levelek a misszióból 81
Ökumenikus levelesládánkból 85

KÖNYVSZEMLE

Elődi István (szerk.): Deum docuit (Alszeghy Z.) 87
Levárdy Ferenc: Magyar templomok művészete (Prokop P.) 87
Szabó Ferenc: Őszi ámulat (Németh J.) 89
Schmid Margarete: Ma közösen hinni (Benkő A.) 89
Válogatás Paul Claudel műveiből (S. M.) 90
Katekizmus. – Képes Evangélium. – Kicsinyeink Bibliája (Benkő A.) 91
Assisi Szent Ferenc és világa (Rákos B. Raymund) 91
Gál Ferenc: Az Apostolok Cselekedeteinek olvasása (Szabó F.) 92
György Attila: Vasárnapi kenyér (Kozma Gy.) 93

HALOTTAINK 94

P. Dr. Szigeti Kilián OSB (Áment L.–Galambos I.) 95
Buslig P. Gerő Huszig mechitarista (Buslig J.) 96
Jani György lazarista (Confrater) 97
Szemenyei László piarista (Kemenes L.) 97
Dr. Vass Péter piarista (Dávidházi T.) 98
Pintz Bálint (Oltártestvére) 99
Uhl Antal (R.) 100
P. Gallus Tibor SJ (Confrater) 101
Raffel Jenő (Galambos I.) 103
Lovas Antal Ambró OCist. (-s -n) 103

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer: Trägerverein U. C. H., A-9020 Klagenfurt, Kaufmanngasse 2. — Für den Inhalt verantwortlich: Dr. Emmerich Rácz, A-7000 Eisenstadt, Reichlgasse 5a. — Herausgeber und Verleger: György Hegyi, A-9800 Spittal/Drau, Litzelhofenstraße 9. — Kiadó és levelezési cím: Hegyi György/Szolgálat, A-9800 Spittal/Drau, Litzelhofenstraße 9. — Druck: Eisenstädter Graphische GesmbH, A-7000 Eisenstadt, J. Haydngasse 10.

KITELJESEDÉS A SZERETETBEN

A személyiség kiteljesedése korunk egyik jelszava. A legkülönbözőbb szellemi áramlatok kecsegtetik evvel a modern embert; a pszichológia, az egzisztencializmus, a keleti miszticizmus egyes gurujai ezen az úton próbálják meghódítani szívét. A keresztények részéről is felmerül a kérdés: milyen feleletet ad erre a hit fénye? Nincs ellentét a hivő magatartás és a személyiség kiteljesedése között?

A Szentírás ugyan nem ismeri a „személyiség" elvont kategóriáját, írja Alszeghy Zoltán *tanulmányában, mégis megtaláljuk benne a fogalom lényeges összetevőit. Áll ez a fejlődés, kibontakozás fogalmára is. Mivel magasabb szintre helyezi tanítását, a keresztény felfogás elvonatkoztat a pszichológiai iskolák elméleteitől.*

A hitben kiteljesedőnek, a „presbiternek" vonásait főleg Pál levelei és János evangéliuma rajzolják meg. Erre világít rá Carlo M. Martini *milánói érsek és biblikus szakember elmélkedése.*

A gyakorlatban a legégetőbb kérdés azonban az önszeretet és a felebaráti szeretet kapcsolata. Összeegyeztethető-e a kettő? Nem zárják-e ki egymást szükségszerűen? Talán meglephet Kereszty Rókus *felelete: „az igazi önszeretet nem akadálya, hanem feltétele a felebaráti szeretetnek". Az összhang lehetséges, mert mindkettőnek a forrása Isten megbocsátó szeretete.*

A szeretettől eltelt szív a kiteljesedett személyiség gyökere, a szeretet legvégső tárháza pedig Jézusnak halálig szerető Szíve. Ettől lobbant lángra Avilai Szent Teréz, és mondott le mindarról, ami evvel összeférhetetlennek látszott. Mert a kiteljesedett, felnőtt ember éppen a szeretettől hajtva képes sok mindent elhagyni, áldozatot hozni. Avilai Teréz nemcsak végigküzdötte a kiteljesedés útját, írásaiban másokat is erre nevel. Az ő fejlődését elemzi Puskely Mária, *a nagy kármelita ismert tanulmányozója, evvel is hódolva halálának 400 éves évfordulójára.*

A keresztény személyiség ideálja nem áll meg az egyénnél. Szükségképpen magába zárja a másik, a testvér szolgálatát. Kiváló példakép erre az 1500 éve elhunyt Szeverin, aki a mai Linz környékén működött, és tevékenysége világító oszlop volt a népvándorlás mezsgyéjén. Vecsey Lajos *svájci magyar lelkész, hagiográfus állítja elénk egyéniségét a történelmi keretben. — Tévednénk azonban, ha azt hinnénk, hogy csak a rendkívüli, korszakalkotó személyiségek érhetik el a keresztény kiteljesedést.* Kis Monika *cikke pontosan azt emeli ki, hogy a szegények, a kicsinyek, illetve azok, akiket ez a lelkület tölt el, találják meg a szeretet útját, képesek helyesen választani.*

Milyen szerep jut a keresztény felfogás szerint a személyiség kiteljesedésében a biológiai adottságoknak, a családi és társadalmi befolyásnak? Szentmártoni Mihály *pszichológiai kutatásokra alapozott tanulmányából kitűnik, hogy a szélsőséges esetektől eltekintve a személyiség kiteljesedése nincs egyenes vagy függő viszonyban sem a velünk született (öröklött vagy születés előtt szerzett) képességekkel sem pedig a környezet, nevelés hatásával. Az ember, éppen mert személyiség, mert különbözik az állattól, alakíthat önmagán, növelheti önátadó szeretetét. Ugyanakkor felhívja figyelmünket, hogy magatartásunkkal mennyire hatunk a másikra: megnehezíthetjük, illetve megkönnyíthetjük számára a kifejlődés útját. — Mert a keresztény felfogás szerint földi életünkben mindig úton vagyunk, mindjobban kiteljesedhetünk. Ami egyúttal azt is jelenti, hogy mindvégig hordozunk fejletlen vonásokat, tulajdonságokat is.*

A kiteljesedett keresztény személyiség ideáljai, a szentek élete tanúskodik erről. Nemcsak annyiban, hogy nem egynél találunk nagyon is satnya, fejletlen fázist, — mint magánál Avilai Teréznél is. A megtéréssel mintegy új alkat formálódik ki. Az egész személyiség átrendeződik, új központ mozgatja a pozitív, alkotó képességeket. Az esetleges gyenge, neurotikus vonások mintegy az életút szélére szorulnak, nem alkotják már személyiségük magját. Ellenkezőleg, korlátaik megtapasztalása helyes önértékelésüket fejleszti: türelemre tanítja őket másokkal szemben, — hiszen ők maguk sem hibátlanok; Isten irgalmas szeretetének megélését sürgeti, — mert látják, hogy önmaguktól semmit nem tehetnek.

Az képes igazán szeretni, aki átéli, hogy őt is szeretik. Pusztán emberi síkon ez a tétel utópiának tekinthető, — bármennyire is tanítsák egyes modern pszichológusok és nevelők. Levegőben lógó kör, amelyiknél hiányzik a biztos alap és kiindulópont. A keresztény azonban hiszi, hogy egy végtelen szeretet öleli át, és ez a szeretet Jézusban „a földbe is gyökeret vert", megtestesült. Annyiban teljesedik ki tehát személyiségében, amennyiben ennek átélése átjárja egyéniségét, szívét-lelkét, értelmét-akaratát, tudatát és tudatalatti, tudatlanná vált magatartását. Ez serkenti, hogy maga is mindinkább növekedjék önátadó szeretetében, kiteljesedjék igazi, emberi valójában.

TANULMÁNYOK

Alszeghy Zoltán

A SZEMÉLYISÉG KITELJESEDÉSE

Ha egy középkori kalmár valamelyik világhíres vásáron selymet akart venni, nem volt elég, ha megmondotta: adjatok nekem száz rőf selymet; azt is hozzá kellett tennie, milyen rőföt ért, mert más volt a hossza a bécsi rőfnek, a flamand rőfnek, a velencei rőfnek...

Ilyen nehézséget lát maga előtt ma a teológus, ha azt kérdezik tőle, mit mond a hite a személyiség kiteljesedéséről. Milyen személyiségről is van szó? Arról, amit Freud írt le, amit C. G. Jung figyelt meg, amiről Sartre filozofált? A szavainknak sok jelentése van, a „személyiség" meghatározása pedig egy tucat nagy szakember kutatása során úgy változtatja a színét, mint a kaméleon.

De minden nehézségre van megoldás. A középkori vásárló kitárhatta a karját és azt mondhatta, adjatok hússzor ekkorát. Mi pedig egy pillanatra kiküszöbölhetjük az eszünkből mindazt, amit pszichológusok, szociológusok és bölcselők mondottak a személyiségről, és föltehetjük a kérdést: mit értünk a mindennapi közbeszédben ezen a szón? És mit mond a hitünk arról, amit értünk rajta?

Mert hiszen nap-nap után találkozunk ezzel a szóval beszélgetésben, újságolvasásban, és nagyon jól tudjuk, hogy mit mondanak vele. Tegyük föl, hogy azt olvassuk: „az új izlandi miniszterelnök igen markáns személyiség." (Azért választom Izlandot, mert remélem, hogy ott nincs olvasó, akit bosszantana a példám.) Mit jelent ez az állítás?

I

1. — Mindenekelőtt nem valami egyszerű tulajdonságot emelünk ki vele, hanem s o k j e l l e g z e t e s j e g y e g y s é g é t: sajátos testalkatot (ha holnap újra látjuk a fényképét, nem tévesztjük össze a wimbledoni teniszverseny győztesével, hanem egyszeriben felismerjük: nini, az új izlandi miniszterelnök), sajátos magatartást (mély hangon beszél, tartózkodik a szeszes italoktól, vagy fordítva, szófukar vagy fecsegő...), sajátos emotivitást (hevesen felpattanó vagy hidegvérű természet), sajátos gondolkozásmódot (a beszédeit általános elvek leszögezésével kezdi és abból vezeti le a javaslatát, vagy éppen fordítva, gyakorlati esetekből kiindulva keresi a megoldásokat), bizonyos ismeretek birtokát (nem mindegy, hogy a közgazdaságtan doktora, vagy bálnavadászattal foglalkozott fiatal korában), és életelveket, amelyeket az ember rendesen nem fogalmaz meg kifejezetten, de amelyek vezetik mindennapi elhatározásaiban.

Gondoljuk el, hogy négy orvost meghívnak, hogy vállalják el egy kórház vezetését Közép-Afrikában. Az első azt feleli: „elmegyek, mert jól fizetnek." A másik: „nem bolondultam meg, hogy elhagyjam a szülőföldemet" (szülőföldön persze nem a földet és a házakat, hanem az őt becsülő és vele rokonszenvező környezetet érti). A harmadik kész menni: „orvos vagyok, és ott csakugyan szükség van a munkámra." A negyedik elutasítja a meghívást: „hogyne, hogy bádogtetős barakkban lakjak és poshadt vizet igyak?" A négy válaszban négy életforma, négy személyiség mutatkozik meg: az elsőnek a haszon a legfőbb érték, a másodiknak a közösség, a harmadiknak embertársai segítése, a negyediknek a kényelmes élet... Természetesen az is jellemző egy emberre, hogy elfogad-e egy ilyen meghívást vagy sem; de még jellemzőbb, hogy miért fogadja el, vagy miért nem.

2. — Ezzel új szempontot találtunk a „személyiség" fogalmának meghatározására. „Sok jellegzetes jegy egységéről" beszéltünk. Hozzá kell tennünk, hogy ezek a jellemvonások nem rendszertelenül sodródnak össze, hanem több szempontból is szerves egészet alkotnak. Az egyik jellemvonás magával vonja a másikat. Igaz, hogy a jellemtani típusok sohasem egészen merevek, mégis feltűnik, sőt meg is nevettet, ha valakinek a típusával ellenkező tulajdonságai vannak, — mint mikor egy tagbaszakadt öreg óriás a legkisebb dicséretre elpirul és vékony gyerekhangon kezd szerénykedni. De a jellegzetes vonások szerves viszonya abban is előtűnik, hogy nagyon különböző a fontosságuk a személyiség alkotásában. Koncentrikus körökben lehetne őket elhelyezni. A külső körökbe tartoznak azok, amik jellegzetesek ugyan, de a hiányuk nem vagy alig változtatná meg a személyiség azonosságát. A középen azok a jellemvonások vannak, amiknek a megváltozása elképesztené az illető személy ismerőseit, és azt mondatná velük: „mintha egészen más ember lett volna belőle!" Visszatérve izlandi ismerősünkhöz; ha megváltoztatná a szivar-márkáját, ez meglepné néhány rajongóját, de nem volna más következménye; ha politikai elveit hagyná el, és a XVIII. sz.-ban divatos fiziokraták elméleteit akarná valóra váltani, ez közéleti pályafutásának a végét jelentené, mert választói azt mondanák, hogy ilyen bolond emberre sohase szavaztak volna; ha kijelentené, hogy ostoba volt, mikor becsületes ember módjára élt, mert az erkölcsi jónak nincs semmi jelentősége, legjobb barátai is elhagynák, és fiai szomorúan mondanák: szegény öreg, ez nem a mi apánk, akit úgy szerettünk és tiszteltünk...

3. — Változásokról beszéltünk. A „személyiség" fogalmának harmadik összetevője, hogy változhat, fejlődhet. Vannak jellemvonások, amelyek születésünktől fogva adva vannak; vannak, amik az élmények, tapasztalatok hosszú során elválhatatlanul hozzátartoznak énünkhöz; vannak, amelyeket megszoktunk, de — ha nem is egyik napról a másikra — új élmények, állásfoglalások, elhatározások során lassanként megváltoztathatunk. Nem egyszer éppen a legmélyebb, legbensőbb életformánkat, akarva vagy nem akarva, magunk választjuk: Szent Ágoston nem született szentnek, és maradhatott volna az a bűnös, ami volt; Júdás nem született árulónak, és maradhatott volna apostol,

ami volt. A személy azonos marad léte első pillanatától a halálig, de a személyiség szakadatlanul változik, fejlődik, megszilárdul, vagy szétesik.

4. — Napról napra látjuk, hogy serdülő fiúk hogyan utánoznak egy-egy moziban látott, regényből ismert szereplőt. Otthon is, egymás között is megjátsszák a fásult vagány, a mokány farmer, a rendíthetetlen seriff alakját, nem mintha pisztolylövők vagy cowboyok akarnának lenni, hanem mert imponál nekik, hogy ezek az emberek (legalább a vásznon) igazi erős egyéniségek, és szeretnék, ha az ő még bizonytalan, ingadozó lényük is igazi személyiség volna. Ebben egészen megegyeznek nevelőikkel. A nevelő is arról beszél, hogy öntudatos dolgozót, művelt főt, jellemes embert akar faragni a reá bízott fiatalokból. Ezek a különböző célképzetek mind megegyeznek abban, hogy az igazi személyiség egy-egy konkrét formáját jelölik meg, mint a nevelés célját. Ha nem is fogalmazzuk meg ilyen formában, de mind meg vagyunk győződve arról, hogy az igazi személyiség érték, mert aki azt kialakítja magában, jobban boldogul az életben, sőt önmagában is többet ér, mint az önmagával meghasonlott, bizonytalan, elvtelen, ingadozó, egyre változó ember.

Persze nem a feltűnő, eredetieskedő, rendkívüli viselkedést tekintjük a személyiség megnyilatkozásának; akkor beszélünk személyiségről, ha a személy tulajdonságai harmonikusan összeillenek, beilleszkednek a valóság keretébe, megszilárdultak, úgyhogy akármilyen helyzetbe kerül az illető, mindig hű marad önmagához, és megfelelő módon oldja meg a külső-belső viszonyokból adódó feladatokat.

5. — Nem minden következetes, teljesen kifejlődött életforma érték, hanem csak az, ami megfelel a valóságnak. Napóleon jelentős személyiség volt, de ha egy elmebajos azt gondolja, hogy ő Napóleon, és mindenben úgy viselkedik, ahogy Napóleon viselkedett volna az ő helyében, akkor nem személyiség, hanem a karikatúrája a személyiségnek. Aki meg van győződve arról, hogy a jónak és rossznak van egy minden egyéni önkénytől függetlenül érvényes objektív mércéje, az csak az olyan embert tartja igazi személyiségnek, aki léte felépítésében számon tartja ezt a minden tapasztalaton túli, minden tapasztalatnak értelmet adó valóságot. Viszont a következetesen vallástalan ember a szenteket nem nagy személyiségnek, hanem vallásos rögeszme áldozatának látja. Mert a szent olyan ember, aki egész egyéniségét Isten felé sarkítja, és a vallástalan ember az istenfogalmat agyrémnek tekinti.

II

Ez a megállapítás már átvezet elmélkedésünk második témájára: **mit mond keresztény hitünk a személyiség kifejlődéséről?**

A kérdés nem egyszerű, mert a Szentírás, a Szentatyák, az egyház tanító hivatalának dogmái nem ismerik a „személyiség" fogalmát. A szó csak a középkori német misztikusok irataiban jelenik meg, de ott is egészen más értelemben, a Szentháromság személyeit alkotó hatékony vonatkozások megjelölésére.

Az, amit ma mondunk ezzel a szóval, voltaképpen csak a romantikában jutott be a köztudatba; Goethe mondatja Zuleikával, hogy az emberi lét legnagyobb értéke a személyiség. Egy szűk látókörű biblicizmus ezzel befejezettnek is tekintené a kutatást, megállapítva, hogy az Isten szava semmit sem nyilatkoztat ki erről a mai ember számára olyan fontos fogalomról. De ha igazán hisszük, hogy a Szentírás „fáklya lábunk elé, világosság az útunkra" (119. Zsolt. 105), akkor nemcsak hallgatjuk, amit az Írás kifejezetten mond, hanem színe elé vezetjük és megítéltetjük vele minden új élményünket, problémánkat. Isten nem egyszer mond valamit, ami megérteti velünk, hogyan kell gondolkoznunk arról, amiről semmit sem mond. Hogy ez a „megértetés" ne legyen alaptalan találgatás, a kérdést így tehetjük fel: igaz, a Biblia nem beszél a „személyiségről"; de nem mutat rá valamire, amit mi ma személyiségnek mondunk? Nem tesz megállapításokat „kifejlődéséről"; de nem írja le, mi a jelentősége annak, ha ez a valóság, ami eredetileg „még nem" volt végleges adottság, egyszer csak „már" megvalósul egész mivoltában?

1. — Kezdjük vizsgálódásunkat az Isten képmásának fogalmával. Szent Pál szerint Isten választottjait „eleve arra rendelte, hogy fiának képmását öltsék magukra, így lesz ő elsőszülött sok testvér között" (Róm 8,29). Ennek a megállapításnak hátterében az Isten dicsőségének misztériuma áll. Az Atya örökkévalóságában ismeri és szereti tulajdon értékteljességét, „dicsőségét", és ez az ismeret és szeretet a titka annak, hogy egyazon értékteljesség él a Fiúban és a Szentlélekben. De Isten önmagán kívül, a teremtett létben is látni akarja ennek az értékteljességnek, „pléróma"nak visszfényét; azért tökéli el a megtestesülést, hogy egyszülött fiának emberségében „benne lakjék testi formában az istenség egész teljessége", és Krisztus Urunk életében részesülve, benne mi is ennek a teljességnek részeseivé legyünk (Kol 2,9). Krisztus Urunk tehát az Atya képmása (Kol 1,15; 2Kor 4,4), de mi is Isten képmásává válunk, ha Krisztus Urunkhoz hasonulunk (1Kor 15,49; 2Kor 3,18).

A Krisztusba öltözöttség, Krisztus Urunk követésének sőt utánzásának megvalósulása nem egyetlen, osztatlan, pontszerű elem, hanem sok jellemvonás egysége, és Szent Pál különböző összefüggésekben, különböző szempontokból, különböző részleteit sorolja fel (pl. 1Tesz 4,1-12; Kol 3,11-12; Fil 4,8; Ef 4,5-7; 6,13-17; vö. 1Pét 2 és 4); különösen megkapó a Lélek gyümölcseinek leírása, ahol az apostol három hármas csoportot jegyez fel: akik Krisztushoz tartoznak, az Atya irányában szeretetben, örömben és békességben, a felebaráttal szemben türelemben, kedvességben, jóságban, önmagukban hűségben, szelídségben, önmegtartóztatásban tűnnek ki (Gal 5,23-26). Van olyan jellemvonás, amely nélkül nincsen Krisztussal való egység, de a legtöbb váltakozik, senkiben sincs meg mindegyik, a Krisztusban való részesedés mindenkiben más-más árnyalatokat mutat, mindenki más-más adományokat kap, a Teremtő szándéka szerint való személyes hivatása szerint. Bár mindenki az egy Krisztus tagja, mégis más Krisztus-kép valósul meg az apostolban, az evangélistában, a pásztorban, a tanítóban stb. (Róm 12,4-8; 1Kor 12; Ef 4,10-16).

Az adományok mégsem szervetlen halmazt alkotnak. Összefüggnek a Krisztushoz való hasonlóság, tehát az igazi Isten-képmás jegyei, elsősorban azáltal, hogy egyik a másikat lehetővé teszi, bevezeti, fejleszti. Ez leginkább a hit szerepében mutatkozik meg. Tudjuk, hogy a Szentírás ezzel a szóval rendesen nem egy állítás igaznak tartását (a „dogmatikus hitet") jelöli meg, hanem azt érti rajta, hogy az ember fönntartás nélkül átadja megát Istennek, és őt szabadon, teljes bizalommal és engedelmességgel, atyjának fogadja el. Ez a hit az egész krisztusi Isten-képmás alapja és gyökere (Gal 3; Róm 3,28–5,1); Ef 2,8; Krisztus a hit által lakik szívünkben (Ef 3,17), a hittitkok úgy lesznek bennünk hatékonyak, hogy hiszünk bennük (1Tesz 2,13), a jó tettek a hitből fakadnak (2Tesz 1,11).

A krisztusi jellemvonások azáltal is összefüggnek, hogy bizonyos szent rend („hierarchia") nyilvánul meg bennük: középpontjuk és csúcspontjuk a szeretet (és tudjuk, hogy Szent Pál ennek a szónak a kiejtésekor elsősorban a felebaráti szeretetre gondol): a szeretet, a Krisztus által a Szentlélekben megvalósuló legtisztább Isten-hasonlatosság nemcsak a legtökéletesebb adomány, hanem értelmet, értéket ad a többi adománynak is (1Kor 13; Róm 13,10; Kol 3,14; Ef 3,17).

A hiten alapuló és a szeretetben gyümölcsöző krisztusi Isten-képmás az egész személyi élet minden mozzanatának egységet, struktúrát ad: aki Krisztusba öltözött, akármit mond, akármit tesz, mindent „Krisztus nevében" tesz, és általa és vele ad hálát az Atyának, vagy dicsőíti az Atyát (Kol 3,17). Krisztussal való egységünk ugyanis abban áll, hogy bennünk lakik a Szentlélek, és részesít Krisztus Urunk istenfiúságában, úgyhogy egész életünk által Krisztus Urunk szívével tudjuk mi is atyánknak szólítani az Atyát (Gal 4,6-7; Róm 8,10-16). Mikor Krisztus tanítványa lesz valaki, nemcsak hozzátesz eddigi életformájához valami vallásos jelleget, hanem minden testi-lelki adottsága új értelmet kap, „leveti a régi embert", „új embert ölt fel", új teremtménnyé válik (vö. Ef 4,22-23).

Ez a szerves krisztusi, Szentlélektől lelkezett életforma a hivő ember szemében igen nagy érték, „boldogság": amint tudjuk, a Szentírásban ez a szó nem valami derült, elégedett hangulatot jelent, hanem az ember olyan objektív javát, amely méltó arra, hogy kimondhatatlanul örüljünk neki, és az örök életben, mikor képesek leszünk a valóság helyes becslésére, szubjektív értelemben is „boldoggá" fogja tenni. Akármilyen jelentős egyéniség is valaki, e nélkül az istenképmás nélkül csak „kiszáradt forrás, széltől kergetett felleg" (2Pét 2,17; Júd 4.12-13), kiválóságát az Isten mércéjével mérő apostol csak hátránynak, szemétnek tartja (Fil 3,7-11), mert nincs meg benne az a belső új egységet teremtő tökéletesség, aminek kedvéért Isten létre hívta őt. Az új életforma felvétele „megigazulás", Istennel való „kiengesztelődés", tehát olyan kegyelemadta változás, ami Isten előtt szentté, szeplőtelenné, feddhetetlenné teszi az embert (Kol 2,22). Szent Pál többször magasztalja ennek az Istentől ajándékozott változásnak emberfeletti jelentőségét (pl. Ef 2).

A Szentírás tehát nem ismeri ugyan a „személyiség" elvont kategóriáját, mégis úgy írja le a Krisztus Urunkkal való egységben megvalósuló Isten-képmást, hogy ebben a leírásban megtaláljuk a személyiség-fogalom lényeges összetevőit. Bizonyos szempontból egy vérengző zsarnok, egy cinikus kéjenc, egy minden erkölcsi meggondolásra érzéketlen művész, egy szívtelen uzsorás is „személyiségek", amennyiben egész gondolkozásukat, érzésvilágukat, magatartásukat, tevékenységüket egy érték felé sarkítják ki, és elnémítanak magukban minden más hajlamot, szükségletet. De ha azt nevezzük személyiségnek, aki a valóságnak megfelelő módon, a helyes értékskála szerint ad szerves egységet életének, akkor csak a Krisztus Urunk belső vonzásának engedő, Krisztus nyomán járó ember méltó a „személyiség" nevére.

2.— Ugyanígy van a dolog a „kiteljesedés" fogalmával is. A fejlődés, kibontakozás, kiteljesedés szavak azt a jelenséget jelölik meg, hogy a dolgokban egy kezdetben többé-kevésbé rejtett alak, idom, jelleg, minőség folytonos változás során lassanként egyre jobban érvényre jut. A fejlődés fogalma rendesen biológiai példákat juttat eszünkbe, mint pl. egy élőlény növekvését, kialakulását. Hajlunk arra, hogy a folyamat végső szakaszát tökéletesebbnek tekintsük, mint az eredeti állapotot; feltételezzük, hogy a változó valóságban nemcsak a végső állapot lehetősége van meg kezdettől fogva, hanem valami hajlam is elérésére, és a végső jelleg valamiképpen célja a fejlődés folyamatának. Éppen azért ösztönszerűen kerüljük, hogy a képződmények felbomlását, a becsült tulajdonságok eltűnését, a képességek hanyatlását is fejlődésnek tekintsük. Ez a jelenség voltaképpen csak alig másfél évszázada lett tudatos meggondolás és kutatás tárgya. A múltban a fejlődés gondolata leginkább gyakorlati állásfoglalások során került szóba: az emberiség mindig megbecsülte, kereste azokat a tényezőket, melyek kedveztek bizonyos becses tulajdonságok kialakulásának.

A Szentírásban már egy látszólagos ellentmondás is megsejteti velünk, hogy a krisztusi istenképmás fejlődésben fokozatosan megvalósuló életforma. A Teremtés könyve szerint minden ember Isten képmására és hasonlatosságára jön létre, és az Ószövetségben nincs nyoma annak a tanításnak, hogy a bűn megfosztja az embert ettől a nagy méltóságtól; az Újszövetség viszont úgy látja, hogy a bűnben született és a bűnben élő ember csak Krisztus Urunkkal való egyesülése révén válik Isten képmásává. Hogyan kell hát fölfognunk a bűnös ember állapotát? Isten képmása-e, vagy sem? A felelet az, hogy bizonyos szempontból, bizonyos értelemben minden emberi személy Isten képmása, de az Isten-képmás magasabb, a Teremtő szándékának megfelelő szintje csak a megigazulásban lesz része a tanítványnak, és a teljes Istenhez való hasonlóság csak a túlvilág tökéletességre jutott dicsőségében virágzik ki.

A krisztusi személyiség fokozatos kiteljesedése érteti meg, hogyan lehetséges, hogy Szent Pál kijelenti: minden keresztény új teremtmény lett (2Kor 5,17), bennük a régi ember keresztre van feszítve (Róm 6,6), Krisztus jelen van (Róm 8,10; Gal 2,20; Kol 1,20), már fölöltötték Krisztust (Gal 3,27), — másrészt arra buzdítja olvasóit, hogy újuljanak meg, öltsék magukra az új embert (Ef

4,21-24), imádkozik, hogy Krisztus lakjék szivükben (Ef 3,17), és ösztökéli őket, hogy öltsék magukra Krisztust. Egyszerre tanítja, hogy a megigazulás (tehát a keresztségi élmény) megszabadított a bűntől, és hogy küzdenünk kell a bűn ellen (1Kor 6,9-11; Gal 5,13-25; Róm 6,1-7; 8,1-17). Mindez csak úgy lehet együtt igaz, ha keresztény személyiségünk fejlődik, bizonyos fokig már megvan, de természetétől fogva hajlik arra, hogy gyarapodjék, növekedjék, kiteljesüljön.

A keresztény személyiség evolutív jellegét úgy tudjuk legjobban megérteni, ha az élő szervezethez hasonlítjuk. A magban, a csírában m á r ott van az élőlény, de m é g nem alakította ki végleges formáját. A csecsemő is ember, hajlamai és képességei megmutatják, milyen a kifejlett, érett emberség, amivé számtalan esemény és élmény során válnia kell. Az élő szervezet és a krisztusi személyiség között fönnálló párhuzamot Szent Pál is kifejezi, mikor arra buzdítja olvasóit, hogy növekedjenek, gyarapodjanak, érlelődjenek, haladjanak, fejlődjenek, szilárduljanak meg Krisztusban (1Tesz 3,12; 1Kor 3,20; 14,20; Fil 1,9; Ef 4,11-16; Kol 1,6-10; Zsid 5,11-20). Ezek szerint a szövegek szerint a levelek olvasói m á r elérték az új élet adományát, de m é g kis gyermekek, éretlenek, kiskorúak, szükségük van arra, hogy érett, meglett emberré váljanak, eljussanak a krisztusi teljességre, tökéletessé legyenek. A kezdeti és a végső állapot közötti különbség többször mint a megismerés és a hit különböző mértéke jelenik meg: az újonnan megtérők még járatlanok az igaz tanításban, még nem tudják megkülönböztetni a jót és a rosszat, még nem értik meg egészen a hozzájuk intézett beszédet, amit pedig el is fogadtak. A gyarapodás azonban nem elvontan értelmi folyamat; a megismerés csak egy oldala egy sokrétű változásnak, amelyben nagy része van a megfelelő magatartás kialakulásának, mintegy a tapasztalat gyümölcseként. Az érési folyamat nem egyszer mint állhatatosság, kitartás, az elnyert életformában való megszilárdulás mutatkozik meg. Általában azt lehet mondani, hogy a kezdeti, még erőtlen hit növekszik a szeretet gazdagsága felé.

Szent Pál úgy beszél tehát a krisztusi személyiségről, hogy állításai és buzdításai feltételezik ennek az életformának a kiteljesedés felé feszülő erejét, leírják a kiteljesedés folyamatának menetét, megjelölik a tényezőket, amelyek ezt a folyamatot gátolják, illetőleg előmozdítják.

III

Hasznos dolog a kinyilatkoztatott igazságokat új, a Szentírásban és a Szenthagyományban elő nem forduló gondolatformák segitségével újra gondolni, mert az ilyen kísérlet nem egyszer alkalmat ad arra, hogy az egyes hitigazságok között új összefüggésre, a hit tanításának új, mélyebb megértésére találjunk. A keresztény személyiség kibontakozásának fogalma két szempontból is segíti hitünk megértését.

1.— A tridenti zsinat hatodik ülése, 1547-ben, a megigazulásra vonatkozó katolikus tanítást fejtette ki. 16 fejezetben leírta az utat, amin a Krisztus Urunktól megváltott ember a bűnből az üdvösség felé vándorol; 33 kánon pontosan

leszögezi, mit kell ezekről a kérdésekről a katolikus embernek tartani. A „dekrétum" kis teológiai remekmű, és már Harnack észrevette, hogy polémikus iránya ellenére alkalmas arra, hogy kiindulópontja legyen a katolikus és a protestáns egyházak között a kívánatos kölcsönös megértésre és megbecsülésre vezető párbeszédnek. A zsinat azonban inkább arra ügyel, hogy érthetően kifejezze az egyes igazságokat, kevésbé van gondja egységes, rendszertani feldolgozásukra. Ha a keresztény természetfölötti tökéletességet mint a személyiség krisztusi kibontakozását értelmezzük, jobban megértjük, hogyan függnek össze az egyes állítások.

A kegyelmi megújulás megindulása előtt, a Szentlélektől meg nem világosított ember teljesen képtelen arra, hogy akár csak egy lépést is tegyen a krisztusi istenképmás kialakítása felé. Ugyanis a tudatosan bűnében maradni akaró embernek megvan a maga személyisége, amelyre jellemző, hogy hol az élvezet, hol a siker, a kényelem vagy a hatalom, a környezet rokonszenve, a függetlenség, a szépség vagy a nyugalom, stb. ad értelmet az életének. Mindezek a személyiségek teológiai szempontból egyeznek abban, hogy fővonaluk valamilyen földi és evilági érték föltétlen, önmagáért való igenlése. Már most az ilyen életformába a „hit", az Istennek való teljes és szabad önátadás semmiképpen sem tud beilleszkedni. Azért a bűnös a maga erejéből sem elő nem készülhet a megtérésre, sem meg érdemelheti a megtérés kegyelmét.

A megtérés, az új személyiség felvétele mégsem teljes lehetetlenség. A bűnösben is megvan a józan ész, a szabad akarat, és Isten, ha akarja, úgy illetheti ezeket a képességeket, hogy a kegyelem segítségével válságba jusson a bűnös ember életformája, kezdjen felbomolni az ideigvaló értéket abszolutizáló személyiség, életre keljenek a jövendő új személyiség csírái.

A megtérés az értelme használatára jutott emberben csak úgy lehetséges, hogy a bűnös előkészül a megigazulásra. A zsinat föl is sorolja ennek az előkészületnek állomásait; a hitet, a félelmet, a bizalmat, a bűn utálatát, a jófeltételt. Miért szükségesek (többé-kevésbé kifejezett formában, többé-kevésbé tudatos módon) ezek az élmények? Nem önkényes isteni törvényekről van szó, hanem egy szerves „istentelen" életforma felbomlásának, megtagadásának, meghaladásának lélektani követelményeit sorolja fel a zsinat.

A megigazulás azonban nemcsak fokozatos különbséget jelent ezekhez az előkészítő élményekhez képest; a zsinati tanítás szerint a megigazulás ugrásszerű minőségi változás, amely Isten ellenfeléből Isten barátjává, Isten gyermekévé, a mennyország örökösévé teszi az embert. De hogyan lehetséges, hogy ilyen gyökeres változás jöjjön létre az emberben, anélkül, hogy észrevenné? A választ megkapjuk, ha meggondoljuk; a megigazulás abban áll, hogy az isteni kegyelem vonzása alatt új személyiséget öltünk magunkra, amelyben az Istennel való fiúi viszony a legfőbb érték. Ritkán veszi észre az ember, mikor változik a személyisége. Mindenki szereti az élvezetet, anélkül, hogy azért

tipikus élvezetember lenne; de mikor az élvezet fellebbezhetetlen irányelvvé válik, mikor a többi értéket voltaképpen azért becsüljuk, mert élvezetre vezet, akkor az élvezet személyiségünk sarkpontja lesz, – de ez a változás igen gyakran öntudatlanul, egy-egy magában véve jelentéktelen választás révén jön létre az emberben.

A megigazulás persze nem változtatja meg testi-lelki adottságainkat, élményeink során szerzett szokásainkat; de ahogy a lélek a testet, az Istennek minden fölött való és önmagáért való szeretete is áthatja egyéniségünk összetevőit, és új értelmet ad nekik, új, szerves egészbe foglalja őket. Viszont adottságaink is sajátos színezetet adnak az Isten-szeretetnek: az „esztéta-ember" az Isten-gyermekségben is a szépet szereti, a „hedonista ember" a Krisztus-követésben is a boldogság útját kedveli. A különböző tényezők egysége kezdetben szabadon választott ideál, és lassan halad tökéletessége felé. Egyre jobban erejüket vesztik a vele ellentétes vonzalmak, az Isten-szolgálatnak egyre több követelménye lesz tudatos. Azért a megtörtént megigazulás v é g n é l k ü l i g y a r a p o d á s formájában él. A teljességre ebben az életben el nem jutunk, a „személyiség" sohasem tudja maradék nélkül feldolgozni a „természetet", ahogy a parabola vég nélkül közeledik az egyeneshez, anélkül, hogy elérhetné.

A velünk született vagy életünkben szerzett határozmányokban megmarad a hajlam arra, hogy önmaguk kedvéért, feltétel nélkül érvényesüljenek. Azért a krisztusi személyiség törékeny, könnyen tovaillanó javunk, amit csak szüntelen belső harc által lehet megőrizni, amennyiben szakadatlanul nemet mondunk egyéniségünk egyes részleteinek abszolutizálódni akaró hajlamára. Ezért van, hogy az elnyert kegyelemben való á l l h a t a t o s s á g nagy jó, amit minden érdemünkön túl Isten irgalma ajándékoz nekünk.

Az állásfoglalások, amelyekkel krisztusi személyiségünket gyarapítjuk, védjük, é r d e m e t s z e r e z n e k az örök életre. Az érdemek érvényét nem kizárólag és föltétlenül jogi kategóriák segítségével magyarázhatjuk meg, hanem a személyiség gondolatformája révén is megérthetővé válik. Egy objektív jó annyiban teszi boldoggá az embert, amennyiben megfelel személyisége követelményeinek, képességeinek. Egy klasszikus koncert lenyűgöző élvezetet jelent a szép varázsában élő személynek, unalmas időveszteség a haszonérték bűvöletében élő pénzembernek. Isten bírása is csak annak boldogság, aki szereti az Istent, és annyiban boldogítja őt az Isten látása, amennyiben szereti a magát előtte feltáró értékteljességet. Minél inkább egybeforrunk itt a földön a keresztjét hordó Krisztussal, annál inkább vagyunk képesek, annál inkább hajlunk arra, hogy a megdicsőült Krisztus életébe merülve minden igényünk kielégítését találjuk meg. Ebben az összefüggésben is használhatjuk a megszokott jogi kifejezéseket, de nem annyira azt fogjuk mondani, hogy nekünk van jogunk arra, hogy Isten magához fogadjon bennünket, hanem inkább Isten önmagának tartozik azzal, hogy ha már egyszer új emberré tett, beteljesítse bennünk az ingyen adott, de szabadon és bizalommal elfogadott istenképmás minden egyes jó tettben szaporodó, alakuló igényeit.

2.– Fejtegetésünk kezdetén tudatosan elvonatkoztattunk mindattól, amit a bölcselet, a lélektan, a társadalomtudományok mondanak a személyiségről, és az általános köznapi nyelvhasználatban kibontakozó nézeteket vezettük a kinyilatkoztatás ítélőszéke elé. De csonka volna az a teológia, mely figyelmen kívül hagyná azt a sok értékes megállapítást, amivel a szellemtudományok gazdagítják emberségünk ismeretét. Legalább meggondolásunk befejezésében megjelölünk néhány irányvonalat, amelyek szerint összehasonlíthatjuk a teológia tanítását a bölcseleti embertan eredményeivel.

Mindenekelőtt fel kell tüntetnünk a különbséget, amely elválasztja a krisztusi istenképmás fogalmát az általános személyiség-elméletektől.

A különböző személyiség-típusok vizsgálata rendesen föltételezi, hogy a karakterológiai típusok nem tudatos választásnak, hanem akaratunktól független tényezőknek, adottságoknak és ingereknek eredői. A krisztusi istenképmás viszont végső fokon a szabad elhatározástól függő életforma, amelyben a személy megítéli, fölhasználja, kirostálja önként sarjadó hajlamait. Azért a keresztény személyiség kibontakozásában nagyobb szerepe van az Ige hallgatásának, mint az irracionális, illetőleg aracionális ingereknek.

A különböző tudományokban tanulmányozott személyiségtípusok a természet dinamikája révén fejlődnek ki; a krisztusi istenképmás a kegyelem adománya. Azért a keresztény személyiség kialakulásában döntő jelentősége van azoknak a tényezőknek, amelyek alkalmassá tesznek bennünket arra, hogy Isten szabadon adott kegyelmi ajándékaiban részesüljünk, amelyek az adományok elnyerésének feltételei, mint pl. az imádság, a jócselekedetek és főként az alázatos és bizodalmas hit.

A kegyelem azonban rendesen nem pótolja, módosítja, keresztezi a természet dinamikáját, hanem indítja, áthatja, fölemeli és megtermékenyíti a természetes tényezőket, hogy tulajdon valóságukon és lehetőségeiken túl mutatva, magasabb szinten, a természet számára el nem gondolható, meg nem kívánható életformát hozzanak létre. Helytelen tehát azt hinni, hogy Krisztus követésének egyéni sajátosságai vagy a természetes tényezők, vagy a kegyelem művei. A megtestesülés rendje szerint Isten fölhasználja az emberi valóságokat, hogy velük az emberi erőket meghaladó Isten-országot építse. Azért a lelki élet fejlődésének megértésére föl kell használnunk minden bölcseleti, lélektani stb. megállapítást, amelyek a személyiség kibontakozásának útját megjelölik, mint a keresztény tökéletesség fontos (bár sohasem kizárólagos) tényezőit.

Kereszty Rókus

AZ ÖNSZERETET ÉS A FELEBARÁTI SZERETET KAPCSOLATA

Minden kor minden embere vágyott személyisége kibontakozására. De korunk egészen különös módon az én megszállottja. A modern ember hajlamos

arra, hogy minden tevékenységét, egyéni és társadalmi kapcsolatait is ebből a szempontból értékelje. Kis túlzással azt is mondhatnánk, a modern ember legfőbb kötelességének önmaga kiteljesedését tartja. Ha pedig úgy érzi, hogy eddigi hazája, élettársa, vagy munkaköre már csak „beszűkíti" életét, azt hiszi, joga, sőt kötelessége, hogy új hazát, új élettársat, vagy új munkakört keressen.

Ugyanakkor azt is gyakran tapasztaljuk, hogy minél tudatosabban és elszántabban központosítjuk energiánkat arra, hogy boldogok legyünk, annál biztosabban kisiklik kezünkből a boldogság. Ha két szerelmes együttlétük alatt azt kutatja: „Vajon most igazán boldog vagyok-e? Hogyan tudnék még több élvezetet szerezni magamnak?", biztos, hogy meglévő örömüket is elveszítik. Hasonlóképpen ha valaki munkája közben azon rágódik, mennyire teszi őt boldoggá az, amin dolgozik, előbb-utóbb megcsömörlik munkájától.

Kérdezzük meg magunktól, mikor voltunk igazán boldogok. Valószínűleg olyan helyzetek jutnak eszünkbe, mikor annyira érdekelt a munkánk, hogy megfeledkeztünk minden másról, még saját boldogságkeresésünkről is; vagy annyira örültünk egy szeretett személy jelenlétének, annak, hogy valamit, végső fokon önmagunkat nyújthattuk neki, hogy ebben az egymás jóságát meglátó és értékelő kölcsönös szeretetben egy időre feloldódott az „én" önmagáért érzett minden aggodalma és szorongása. Itt látjuk az emberi sors iróniáját: amíg közvetlenül saját boldogságunkat keressük, elfut előlünk. A boldogságot csak úgy kaphatjuk meg, mint ingyen hozzáadást, mint nem keresett „melléktermékét" az odaadó munkának, a másik ember szeretetének. Bizonyára mindannyian megtapasztaltuk ezt, legalábbis futólagosan, rövid időre.

A kérdés, amelyre ebben a cikkben választ keresünk: hogyan magyarázza meg ezt az általános emberi tapasztalatot a keresztény hit, és hogyan segít ahhoz, hogy a felebarát szeretete ne csak futó epizód és elérhetetlen álom maradjon, hanem életünk szerves részévé váljék.

Az ember az Isten, pontosabban a Fiú képére van teremtve. Márpedig a Fiú fiúvolta az Atyával való közösségben, az Atya isteni létet adó szeretetének elfogadásában és viszonzásában valósul meg. Ezért a Fiú képmására teremtett ember is csak a szeretetben valósíthatja meg önmagát. Csak akkor éri el személyes kiteljesedését, ha nem marad meg önmagában és önmagának, hanem a szeretetben kitárul Isten és embertársai felé. Ezért az emberi egzisztencia alaptörvénye a jézusi mondás: „Aki meg akarja menteni életét, elveszíti. Aki azonban Jézusért (és embertársaiért) odaadja életét, megtalálja önmagát és boldogságát" (vö. Mk 9,35). Mindez természetes, belső igény lenne az ember számára, ha nem vétkezett volna. De a bűnös számára csak olykor-olykor csillan fel az önmagát adó szeretet boldogító vonzása.

Hogyan érheti el a bűnös ember a felebaráti szeretetben való kiteljesedést? Hiszen mindig csak önmagával van elfoglalva. Csak az ízlik neki, ami saját élvezetét, saját nagyságát szolgálja. Lelke mélyén azonban nem tudja igazán tisztelni önmagát, sőt attól retteg, hogy egyszer mégis csak kiderül alapvető értéktelensége. Ezért kell állandóan bizonyítania önmagának és másoknak,

hogy ő igenis mennyire értékes és fontos személy. Ezért éhezi a futó szerelmek mámorát, koldulja az elismerést és önmaga felmagasztalását; állandóan növeli gazdagságát, mert azt reméli, hogy a több birtoklása révén önmaga is értékesebb lesz. Gondoljunk csak arra, hogyan fejezi ki az amerikai angol nyelv valakinek a gazdagságát. Hughes úr vagyonának nagyságát így határozzák meg: „Mr. Hughes is worth three hundred million dollars". Ez szószerint lefordítva annyit jelent, hogy Hughes úr háromszáz millió dollárt ér. Íme a nyelv pontosan kifejezi a kapitalista társadalom egyik alapvető hittételét: annyit érsz, amennyi pénzed van.

Fontos meglátása a modern pszichológiának, hogy a fejlődésében megrekedt, éretlen ember (hagyományos kifejezéssel azt is mondhatnánk, hogy a bűntől terhelt ember) nem azért nem szereti embertársát, mert túlságosan szereti önmagát, hanem éppen ellenkezőleg: azért nem tudja a másikat elfogadni, mert titokban gyűlöli önmagát. Hogyan is tudná mások emberségét értékelni, mikor a sajátját elveti? S ezt a szinte kényszerű önelvetést saját erejéből nem tudja legyőzni. Minél inkább felmagasztalja önmagát a többi ember előtt és a többi ember rovására, minél inkább embertársait félretolva igyekszik előrejutni, annál inkább érzi a lelke mélyén, hogy csak elvetést és büntetést érdemel. Az értéktelenség érzése ugyanakkor további nagyratörésre és a többiek félresöprésére ösztönzi. Ha ez a dinamizmus követi önnön törvényét, az önbecsülés és önszeretet hiánya egyre nagyobb embergyűlöletre vezet, az embergyűlölet pedig megerősíti az illető gyanúját, hogy valóban nincs benne semmi szeretetre méltó. Howard Hughes, a hetvenes években elhalálozott amerikai milliomos klasszikus példája ennek az önromboló folyamatnak. Sikeres vállalkozóként kezdte, de a felhalmozott vagyonban és hatalomban nem talált kielégülést; ugyanakkor vagyon- és hatalommániája képtelenné tette emberi kapcsolatokra. Egyik szállodája legfelső emeletén, mindenki elől elrejtőzve élt, néhány alkalmazottján kívül senki sem láthatta. Végül is óriási gazdagsága ellenére mindenkitől elidegenedve, elhagyatva halt meg. Kórházi kezeléssel meg tudták volna menteni, de az utolsó percig nem volt hajlandó kórházba menni, annyira félt az emberektől. Nem mindenki jut el ilyen végletes fokára az ön- és embergyűlöletnek. De minden ember életében megtaláljuk a kettő összefüggését: minél kevésbé tudja önmagát elfogadni, annál kevésbé képes a másik ember elfogadására.

Ha a megváltást még meg nem tapasztalt ember nem is használja ki embertársát saját gazdagságának, nagyságának és élvezetének növelésére, aligha tudja elkerülni a farizeus kísértését: saját bűneit maga elől is eltagadva könnyen megbotránkozik a másik ember vétkein. Minthogy sikeresen elmenekült az önismeret elől, elégtétellel állapítja meg, hogy ő igazán „nem olyan, mint a többi ember" (Lk 18,11). Mindig fel tud sorolni egy hosszú bűnlistát, amely csak a másik emberre érvényes. Ezért joggal úgy érzi, hogy a többi ember felett áll. S ha más erények mellett még az alázatosságra is igényt tart, akkor lelki felsőbbrendűségét nem is fitogtatja, pusztán lelke titkos kamrájában, önmaga előtt tetszeleg vele. Az ilyen ember lehet igen buzgó pap vagy világi apos-

tol, szétoszthatja minden vagyonát a szegényeknek, élete minden energiáját felőrölheti szeretetszolgálatokkal, mégsem tud igazán szeretni (vö. 1Kor 13,3). Minden szeretetszolgálatát megmételyezi a felsőbbrendűség tudata. Meg van győződve arról, hogy kemény munkával lett jobb, mint a többi ember, és ezért elismerés és dicséret illeti meg. Nem képes egyenrangú testvéri kapcsolatra azokkal, akiket szolgál. Még leghősiesebb erőfeszítése is leereszkedő, önmaga nagyságát szolgáló gesztus marad. Az ilyen magatartás azonban – mint minden emberi rossz – önmagában hordozza büntetését: az emberek ahelyett, hogy dicsérnék és szeretnék, ösztönösen elfordulnak tőle, szeretetszolgálatai ellenére egyedül marad. S lelke mélyén továbbra is kínozza a gyanú, hogy minden erkölcsi erőfeszítése és jó tettei ellenére is önmaga, mint személy, értéktelen.

Egyedül Isten saját értékünket megmutató, lelkünkben értéket teremtő szeretete képes arra, hogy kiemeljen bennünket az önelvetés és a mások elvetésének egymást erősítő dialektikájából. Még az sem szükséges, hogy a kegyelemtől megérintett lélek fogalmilag is megértse, hogy az őt újjáteremtő szeretet az érte emberré lett és kereszthalált szenvedett Isten szeretete. Hiszen az isteni szeretet igen gyakran emberi alakban, emberi közvetítéssel éri el a lelket, pl. a szülők gyermekük iránti szeretetén, barátok, házastársak egymás iránti szeretetén keresztül. De a szeretetet legtisztább, normatív formájában Krisztus mutatta meg nekünk. Az isteni szeretet minden más megtapasztalása a Krisztussal való találkozás valamilyen formája. Mária Magdolnát és Zakeust megrendíti Krisztus megbocsátó, sőt megtisztelő szeretete. Mária Magdolnát példának állítja Simon farizeus egész asztaltársasága elé, Zakeust pedig azzal nyeri meg, hogy vendégszeretetét kéri. Ez a személyüket fenntartás nélkül elfogadó, értékelő szeretet képessé teszi őket arra, hogy most először őszintén szembenézzenek önmagukkal. Mindketten elítélik eddigi életüket: Mária sír, Zakeus elismeri, hogy másokat megkárosított, és sokszoros kártérítést ígér (Lk 7,38; 19,8). Azért tudják a rosszat elismerni magukban, mert megérzik, hogy Jézus nem veti el őket: szeretete nemcsak fájdalmas önismeretre, de önmaguk értékére is ráébreszti őket. Ők az az elvesztett pénzdarab, amelyért az asszony hajlandó a ház minden sarkát kiseperni, ők az az elveszett bárány, amely olyan fontos a jó pásztornak, hogy a kilencvenkilencet otthagyva elindul utána, s mikor megtalálta, vállán viszi vissza a nyájhoz (Lk 15,1-10). Ennek a szeretetnek a sugárzásában azt is megértik, hogy önmaguk értékét és nagyságát nem felelőtlen szeretkezéssel vagy mások kizsákmányolásával tudják megtalálni.

Ellentétben a népszerű vallaslélektani tanítással, Isten megbocsátó szeretete nem azt jelenti, hogy a bűnös felfedezi: semmi oka sincs önvádra, mert amit idáig önbecsülését joggal lerontó bűnnek érzett, az valójában csak emberi tökéletlenség, amit Isten végtelen nagyvonalúsággal elnéz. Ellenkezőleg: Isten szeretetének megélése teszi először igazán világossá a lelkiismeret számára a bűnnek az embert önmagából kiforgató, lealacsonyító voltát. A tékozló fiú, mihelyt magába száll, világosan látja, hová züllött, mikor a disznók moslékából

sem tud jóllakni. A laodiceai egyháznak el kell ismernie, hogy „nyomorult, szánalomra méltó, szegény, vak és mezítelen" (Jel 3,17). Ha a bűn nem lenne Isten szentségét sértő és az embert, Isten képmását önmagából kiforgató merénylet, a bűnös nem szorulna megbocsátásra; pusztán megértő, elnéző, nagyvonalú szeretetre volna szüksége. Isten irgalma azonban éppen abban nyilvánul meg, hogy a bűn teljes gonoszságát látja, s a bűnöst mégis végtelen szeretettel „üldözi": a szajhává züllött Izrael minden menekülési útját elzárja, újra kicsalja magával a pusztába, hogy szívére beszélhessen (Óz 2,11-17). S amikor Isten szeretete behatol a lélekbe, annak nemcsak meglévő értékeit hozza napfényre, hanem új értéket teremt: a bűntől beteg lelket meggyógyítja, hogy eredeti természetének megfelelően Isten képmása legyen, az Ő szépségét és jóságát tükrözze. Zakeus és Mária Magdolna egészen megváltozik a Jézussal való találkozásban: Isten szeretete a szó radikális értelmében „új teremtménnyé" (2Kor 5,17) teszi őket.

Az ilyen új életet kezdő lélek most már ki tud nyílni felebarátjának. Amint Isten megbocsátó szeretetében önmaga értékére ébredt, úgy most felfedezi felebarátja értékét is. Mivel megtapasztalta, hogy Isten szeretete a betegségből és halálból visszavezette az életbe, ő is szeretné ezt az élet- és értékadó szeretetet közvetíteni embertársai felé. S amint Isten szerette akkor is, amikor még Isten ellensége volt, ő is szeretni akarja felebarátját, még ha felebarátja gyűlöli is őt. Bár a felebarát iránti szeretet jellemző már a megtérés kezdeti szakaszára is, elmélyülése csak később következik be. Kezdetben a lélek annyira meg van ittasodva Isten szeretetétől, olyan könnyűnek tartja az erények gyakorlását, hogy meg van győződve arról: mindenki másnak is épp olyan könnyen menne a megtérés, ha igazán megnyílna Isten kegyelmének. Ezért, bár tele van jóakarattal és buzgalommal a másik iránt, hiányzik belőle a türelem és az irgalom. Nem tudja megérteni a többi emberben a kicsinyességet, középszerűséget, a nagylelkűség és lelkesedés hiányát.

Több szent életében nyomon követhetjük ezt a fajta türelmetlenséget. Így pl. Szent Bernát fiatal apát korában képtelen volt megérteni, hogy szerzetesei húsból-vérből való, földhöz tapadt emberek. Ugyanolyan mértékkel mért nekik, mint önmagának. Úgy gondolta, egy komolyan törekvő szerzetesnek nem lehetnek bűnös gondolatai. Mint önmagától, tőlük is „angyali tisztaságot" kívánt. Következésképpen beszédei, kortársa és barátja, Thierry Vilmos szerint, vigasztalás és bátorítás helyett a kétségbeesés szélére sodorták rendtársait. De azok nem tiltakoztak, továbbra is őszintén megvallották hibáikat, érzéki kísértéseiket apátjuknak. Alázatosságuk gondolkodóba ejtette Szent Bernátot. Kritikusabb szemmel kezdte nézni saját buzgalmát, nagyobb tisztelettel rendtársai erényeit. Végül is arra a következtetésre jutott, hogy képtelen apáti tisztjének megfelelni, mivel a rábízottakat nem tudja a lelkiéletben vezetni. Vergődésében most Bernát maga jutott közel a kétségbeeséshez: mint apátnak, kötelessége volt szerzeteseit tanítani, tanításával viszont csak ártalmukra szolgált. Nyomorúságában Isten irgalmához menekült. Isten megvigasztalta, s ettől kezdve megváltozott

tanítási módja: nemcsak kegyelem kísérte szavait, hanem nagy megértéssel karolta fel a lelki szegényt és a megtérő bűnöst (Vita prima, I, VI, 28-29). Így vezette a látszólag tökéletes Bernátot saját elégtelenségének felismerése a mélyebb felebaráti szeretetre.

Hasonló folyamatot figyelhetünk meg nemcsak nagy szentek, hanem az átlagember esetében is. A megtérő bűnös fokozatosan megtapasztalja, hogy minden önfegyelmező, önnevelő erőfeszítése ellenére legalapvetőbb hibáitól nem tud megszabadulni. Akarata ugyan lényegében és alapjaiban már Istenre irányul, külsőleg rendet teremtett életében, elkerüli a súlyos bűnöket, teljesíti állapotbeli kötelességeit, de szándékai még nem egészen tiszták. Sokszor tesz olyasmit, amiről csak sejti, hogy az erény ürügyén valójában az önzés, a hiúság és a rendezetlen érzékiség kielégítését keresi. S minél jobban igyekszik megtisztulni, annál világosabban látja, hogy képtelen rá. S ekkor valóban nem marad más hátra (hacsak meg nem fogyatkozik a hite és fel nem adja egészen a reménytelennek látszó küzdelmet), mint megérteni, hogy egyedül Isten irgalma mentheti meg. Ezért egész nyomorúságát feltárja Istennek, s lelke egész őszinteségével kéri irgalmát. Ez a belső sírás (amely nem nyilvánul meg szükségképpen a szem könnyeiben) megtisztítja a lelket, és újabb kegyelmek befogadására teszi alkalmassá. A hazug vágyak vonzása lassan alábbhagy, a lélek megérzi Isten akaratának, az erkölcsi jónak a vonzóerejét. Szeretni kezdi mindazt, ami jó, nemes, igaz és tiszta. S mivel nyomorúságát és Isten irgalmát olyan mélyen megtapasztalta a saját életében, irgalommal fordul felebarátja felé. A másik ember bűne már nem készteti türelmetlen kritikára; mindent megért, „mindent eltűr, mindent elvisel" (1Kor 13,7). Szeretetében van már valami Isten hosszantűréséből.

De hadd világítsuk meg az elmondottakat Szent Bernát szavaival. Ő nagy pszichológiai érzékkel dolgozta ki a lélek útját az önismereten, önelfogadáson és felebaráti szereteten keresztül Isten szeretetéig. Fontos azonban látnunk, hogy szerinte már az önelfogadásban és a felebarát elfogadásában is az Igazságot, magát Istent ismerjük meg és fogadjuk el:

> Keressük az igazságot magunkban, felebarátainkban és önmagában. Magunkban, mikor elítéljük magunkat; felebarátainkban, amikor bajaikban együttérzünk velük; önmagában, amikor az igazságot tiszta szívvel szemléljük... Az irgalmasok gyorsan felfedezik az igazságot felebarátaikban, mivel saját érzelmeiket kiterjesztik rájuk, és a szeretet révén úgy azonosulnak velük, hogy felebarátaik jó és rossz élményeit mint sajátjaikat élik meg. Gyengék a gyengékkel, együtt égnek a botránkozókkal. Megszokták, hogy együtt örüljenek az örvendezőkkel, együtt sírjanak a sírókkal.

Mindezt azért tudják megtenni, mert saját élményeiken keresztül értik meg, mit él át a másik ember:

> Nem tudja az egészséges, hogyan érez a beteg. S a jóllakott ember sem ismeri az éhező szenvedését. Ezzel szemben minél közelebb van két beteg vagy éhező állapota egymáséhoz, annál közvetlenebbül éreznek

együtt. Amint ugyanis a tiszta igazságot csak tiszta szem látja, ugyanúgy csak a nyomorúságot érző szív éli meg hitelesen a testvér nyomorúságát. De ahhoz, hogy a másik nyomorúsága miatt nyomorúságos legyen a szíved, előbb saját nyomorúságodat kell felismerned. Így felebarátod lelkiállapotát megtalálod a sajátodéban, és önmagadból kiindulva érted meg, hogyan segíthetsz rajta.

Mindebben az Üdvözítő példáját követjük, aki, bár soha nem követett el bűnt,

... szenvedni akart, hogy együttérezhessen, nyomorult akart lenni, hogy irgalmat tanuljon ... Nem mintha nem ismert volna irgalmat az, akinek irgalma az örökkévalóságtól az örökkévalóságig tart, hanem amit öröktől fogva ismert isteni természetében, most megtapasztalta az időben. (De gradibus humilitatis, III, 6)

A felebaráti szeretet azonban nemcsak Isten bűnbocsátó szeretetében, hanem az Isten barátainak szóló baráti szeretetben is részesedik (Jn 15,14-15). Az első előlegezi a szeretetet annak, aki még nem tud szeretni, a másik élvezi a barát viszontszeretetét. Az első a hitben reméli, hogy Isten szeretete az önző embert képessé teszi majd a szeretetre, a másik örül annak, hogy barátja vele együtt szeret. Szent Bernát szavaival: Az Isten barátait azért szeretjük, mert szeretnek, az Isten ellenségeit azért, hogy szeressenek (Sermones super Cantica, 50,7). Persze a kétfajta szeretet tárgya gyakran ugyanaz a személy. Hiszen az igaz ember is egyszerre igaz és bűnös; Isten barátja, de mindennap rászorul az Isten és emberek bocsánatára.

* * *

A fentiekben nem törekedtünk teljességre, inkább csak néhány töredékes gondolatot próbáltunk összegyüjteni az önszeretet és a felebaráti szeretet kapcsolatáról és fejlődéséről. Láttuk, hogy az igazi önszeretet nem akadálya, hanem feltétele a felebaráti szeretetnek. Mindkettő forrása az Isten megbocsátó szeretete, aki közvetlenül vagy a másik emberen keresztül megérinti és átformálja a lelket. S ha egyszer a lélek meggyógyult, energiáját már nem önmagára központosítja, hanem arra, hogy szeressen. S ebben az „önmaga elvesztésé"-ben találja meg igazi kiteljesedését.

Szentmártoni Mihály

A KITELJESEDÉS AKADÁLYAI GYERMEK- ÉS IFJÚKORBAN

Bevezetés

A gyermek ajándék és feladat. Ajándék, mert gazdagítja, bizonyos értelemben beteljesíti a szülő életét: nem marad meg zárt világnak, amely porszemként hull a történelem feledésébe, hanem gyermekében mintegy tovább él, és

jelen van az élet folyásában. De feladat is: nemcsak azért van, hogy a szülők lelki jólétét növelje, hanem önmagáért létező érték, amelynek teljes kibontakozása nem magától történő folyamat, hanem gondos és tudatos nevelési hatás is kell hozzá. Nagy a szülők felelőssége. De nemcsak a szülőket terheli gyermekeik zökkenőmentes kibontakozásának felelőssége, hanem mindazokat, akik valamiképpen belekerülnek a gyermek világába. Ez pedig nem kis kör. Ezért amit a következőkben elmondunk, nemcsak a szülőknek szánjuk, hanem minden olvasónak, hiszen mindannyian hatást gyakorolunk a körülöttünk élő emberekre, fiatalra és felnőttre egyaránt: akarva-akaratlanul.

A fejlődés fogalma

Az általános pszichológiában a „fejlődés" az egyén életében történő folyamatos változásokat jelöli a születéstől kezdve egészen felnőttkorig. A fejlődés tehát nem azonos a növekedéssel; tágabb fogalom, magába foglalja mind a növekedést, mind pedig a szocializációt. Sajnos fogalma korántsem egyértelmű, a pszichológusok sem használják következetesen. Looft, amerikai pszichológus, kitűnő tanulmányában megkülönböztet két nagy modellt: az ún. mechanisztikus és organizmikus modellt. Az első a fejlődést kvantitatív, mennyiségi változásként érti. Az ember reaktív, azaz alapjában véve passzív organizmus, amely reagál a külvilág ingereire. A fejlődési dinamizmus tehát nem az emberben van, hanem a külvilágban. Ezért a fejlődés folyamán történő változásokat úgy kell értelmeznünk, mint egyre növekvő alkalmazkodást a kulturális elvárásokhoz. Az organizmikus modell ellenben a fejlődést kvalitatív, minőségi kategóriában látja: az ember aktív organizmus, azaz a fejlődés dinamizmusát önmagában hordozza. A külső hatások csak elősegíthetik, vagy gátolhatják ezt a dinamizmust, de lényegében nem határozzák meg. A fejlődés eszerint kortól függő strukturális változások sora, amelyek pontosan meghatározott cél felé haladnak.

E két modell két táborra szakította a pszichológusokat, ami az öröklés és nevelés vitája néven vált ismertté. A mechanisztikus modell hívei szerint a személyiség önkényesen alakítható és formálható. Innen a híressé vált mondás: „Adjatok egy tucat egészséges gyermeket, és azt csinálok belőlük, amit akarok: orvosokat, kereskedőket, jogászokat, vagy éppenséggel koldusokat." Az organizmikus modell az ellenkezőjét vallja: a személyiség kibontakozását biológiai tényezők határozzák meg, a nevelésnek igen kevés szerep jut. Jellegzetes elve: „Az emberek közötti különbségek bele vannak írva sejtjeinkbe." Az igazság, mint mindig, valahol a félúton lesz.

A fenti vita magában rejt még egy kérdést: mi tulajdonképpen a fejlődés célja? Mert mikor „érett személyiségről", vagy akár „kibontakozásról" beszélünk, akaratlanul is bizonyos célirányultságra gondolunk. A kérdés tehát ez: Mi az az ideális célpont, amelyet el akarunk érni a nevelés által? Egyesek szerint ilyen ideális célpont létezik, csak senki sem meri megnevezni. Ezzel szemben a tanulás általi fejlődés képviselői nemigen tudnak mit kezdeni ilyen ideális célpont követelményével. Szerintük a fejlődés nem más, mint állandó változás.

Az egyetlen cél tehát, hogy a gyermek optimálisan alkalmazkodjék az adott pillanat követelményeihez.

Véleményem szerint az ilyen vita nem vezet sehová. Sokkal célszerűbbnek tartom, ha inkább a józan gondolkodásra hallgatunk. Mindannyiunknak van valami sejtelme arról, mit jelent a személyi érettség, még akkor is, ha ezt nem tudjuk szavakban kifejezni. Maradjunk meg tehát ennél az implicit emberképnél anélkül, hogy nevet adnánk neki. Nem tárgyalhatjuk kimerítően a fejlődés összes tényezőjét sem. Ausubelt követve az „ego" kibontakozását befolyásoló tényezőket három csoportba sorolhatjuk: társadalmi hatások (külső tényezők); endogén, veleszületett adottságok és képességek (belső tényezők); és észlelés (mint közvetítő tényező). Ez a felosztás hasznos keretet kölcsönöz további eszmefuttatásainkhoz.

Genetikus akadályok a személyiség kiteljesedésében

A születésünknél megnyilvánuló adottságoknak csak egyik része örökölt, a szó szoros értelmében. A másik részét a még tárgyalandó prenatális környezet határozza meg.

Ma már nem kétséges, hogy az öröklődésnek óriási szerepe van a fejlődésben. A kérdés inkább az, hogyan történik ez a befolyás? Sajnos, a genetikusoknak erre még nincs egyértelmű válaszuk. Azt tudjuk, hogy nincs örökölt, azaz velünk született magatartás, motívum vagy érzelem. Bizonyos fizikai, testi hiányosság persze komolyan befolyásolhatja az érzelmeket, pl. egy szépséghiba kisebbségi érzést idézhet elő, de ebből nem következik, hogy az érzelem örökölt. Továbbá a gének határozzák meg a temperamentumot (a „természetet"), a motorikus és kognitív képességeket, azt, hogy valaki nő lesz-e vagy férfi, alacsony vagy magas, szép vagy csúnya. Mindez természetesen nem közömbös a személyiségre nézve sem.

Mennyiben befolyásolja az öröklés általában a személyiséget? A súlyos szellemi fogyatékosságokon — gyengeelmejűség, mongolizmus — túl, sajnos, nemigen lehet pontos határokat húzni. Az öröklés bizonyos szerepet játszik az intelligenciánál, de mikor olyan személyiségvonásokról van szó, mint pl. kedvesség, tevékenység, szégyenlősség, nem tudjuk pontosan meghatározni a genetikus hatás erejét. Csupán egy személyiség-dimenziónál hivatkozhatunk erősebb öröklési hatásra: az introverzió-extraverziónál. Más szóval: az alaptermészetet (nem a jellemet!) nagyrészt örököljük.

Prenatális hatások

Valamivel könnyebb meghatározni a méhen belüli tényezőknek a személyiség későbbi fejlődésére gyakorolt hatását. A magzat normális fejlődése szempontjából fontos pl. az anya fizikai és érzelmi állapota a terhesség ideje alatt. Pontosabban az a prenatális környezet, amelyet ezáltal teremt. Az anya kora sem közömbös tényező.

Annak ellenére, hogy az anya és a gyermek idegrendszere nincs egyenes kapcsolatban, az anya érzelmi állapota messzemenőleg befolyásolja a magzat reakcióit és fejlődését. Ez azért van, mert az anya erős izgalmai, indulatai, félelmei, szorongása hatnak a vegetatív idegrendszerre, aminek következtében bizonyos vegyi szubsztanciák kerülnek a vérkeringésbe; az endokrin mirigyek különféle hormonokat választanak ki. Ezek az új vegyi szubsztanciák a placentán keresztül bejutnak a magzat vérkeringésébe is, ahol szintén változásokat idéznek elő. Ezek a változások irritálják a magzatot. Egy kutatás eredményei szerint a magzat többszáz százalékos testi mozgást fejt ki az anya érzelmi megrázkódtatásai, felindultsága alatt. A huzamos, tartós anyai stressz a terhesség alatt tartósan befolyásolhatja a gyermek további fejlődését. Ismeretes, hogy sok kiegyensúlyozatlan, érzelmileg labilis (gyenge idegzetű) gyermek született a második világháború alatt, mikor sok terhes anya állandó félelemben élt.

Az anyának a terhességéhez való viszonyulása is befolyásolhatja a magzat fejlődését, közvetett módon. Az az anya, aki nem kívánta terhességét, valószínűleg több érzelmi nehézséggel hordozza, tehát könnyebben megteremti a fönt vázolt káros méhen belüli környezetet.

A szülő–gyermek viszonyról általában

Közhelynek számít, hogy a gyermek fejlődésében, személyiségének kibontakozásában elsőrangú szerepet játszanak a szülők. Minden társadalomban a család adja meg a nevelés alapjait. Mint mondottuk, a szülői feladat felelősségteljes. Ezért a szülők könnyen elbátortalanodhatnak, mondván: Ha ez így van, akkor jobb nem nevelni. Mert ha az ember minden apró kis részletre ügyelni akar, akkor a legjobb, ha el sem kezdi. Könyvből nem lehet nevelni. Nos, az ilyen elbátortalanodott szülők vigasztalására hadd mondjuk el, hogy a szülői hatásnak is vannak határai, vagyis végső soron nem is olyan egyszerű „elrontani" egy gyermeket. A pszichológia önmagában véve optimista: a fejlődésnek vannak immanens törvényszerűségei is, amelyek akkor is képesek érvényesülni, ha nem eszményiek a körülmények.

Vegyük példának a sokat emlegetett szülői következetességet a nevelésben. Kevésbé fontos, hogy a szülő túl szigorú-e vagy túl engedékeny; ennél sokkal fontosabb, hogy következetesen alkalmazza nevelési módszereit. A szülők bátorítására: nem is olyan egyszerű következetlennek lenni. Jóllehet egyes esetekben a gyermek talán nem tudja, miért jutalmazzák vagy büntetik, a családnak mint egésznek, van egy bizonyos hangulata, légköre, amely megkülönbözteti minden más családtól. Ezért minden családon belül létezik egy bizonyos következetesség, amely biztosítja a gyermek többé-kevésbé célravezető kibontakozását.

A szülői hatás másik ellensúlyozója, korlátozója az a körülmény, hogy a szülő nem az egyetlen felnőtt a gyermek életében. Ezért önkényes általánosítás minden hibáért a szülőket kárhoztatni. A gyermek részéről is vannak korrektorok, határt vonó tényezők. A gyermek kognitív és nyelvi éretlensége miatt kép-

telen arra, hogy megkülönböztesse az érzelmek árnyalatait, vagy hogy fogalmat alkosson magának valamiről, és ily módon egyes esetek alapján általánosítson. Mikor pedig már elég érett ahhoz, hogy ítéletet alkosson magának a szülő viselkedéséről, sokszor elveti az észlelt valóságot, pl. hogy a szülő igazságtalan, és inkább általános kulturális meggyőződéssel helyettesíti, pl. hogy minden szülőnek szeretnie kell gyermekét, tehát kétségtelenül őt is szeretik szülei.

Az alkati (konstitucionális) tényezők is határt szabnak a szülői hatásnak. A gyermek veleszületett természeti vonásai, készségei miatt ugyanazt a szülői magatartást más- és másként értékeli. Mi több, nincs végérvényesen megadott, előre beldegződött szülői magatartás, hanem azt sokban maga a gyermek idézi elő, ill. módosítja, már aszerint, milyen „természete" van. Más lesz a szülő magatartása egy gyenge fizikumú, visszahúzódott, más egy rebellis, nyugtalan természetű, „nehezen kezelhető" gyermekkel szemben. Tehát a szülői hozzáállás, magatartás „ingere" maga a gyermek.

Ezek után az általános megfontolások után vizsgáljunk meg néhány olyan fejlődési mozzanatot a gyermek ill. serdülő életében, amelyek fordulópontot jelenthetnek további fejlődésében.

Szülő—gyermek viszony kora gyermekkorban

Az újszülött nem rendelkezik veleszületett szeretettel, félelemmel, vonzalommal, gyűlölettel. Az emberekhez való későbbi viszonyát az első év kapcsolatai alapozzák meg. Minden komolyabb sérülés, amely ebben a korban éri e téren, befolyásolhatja későbbi normális emberközti viszonyait. Azért fontos itt a gondoskodó szülői szeretet.

Ha becsületesen megfontoljuk, sok szülőnek leginkább azért van gyermeke, mert „ez annak a rendje", vagy mert „hát van". Esetleg jobbik esetben, mert bizonyos halhatatlanságról álmodnak a gyermek révén. Túl egyszerű lenne azt állítani, hogy a szülők többségének azért van gyermeke, mert szeretik őket, vagy azért, mert bennük látják életük célját, esetleg, hogy utánpótlással gazdagítsák és ezáltal boldogabbá tegyék a társadalmat, az emberiséget. Igaz, minden szülő vall ilyen eszményeket, de a legtöbb esetben igen távol állnak tőlük. Ezért a nevelés egyik fő feladata English—Pearson szerint az, hogy minél alacsonyabb fokon tartsuk a gyermek iránti ellenséges érzelmek szintjét. Elismerem, a szülő—gyermek viszonyának és a nevelés mibenlétének ilyen beállítása kicsit idegenül hangzik, de találjunk magunkban elég becsületet és erőt ahhoz, hogy egyszer ilyen szempontból is fontolóra vegyük a dolgokat. Mert hiszen tapasztalatból tudjuk, hogy nem minden szülő egyformán bölcs és tehetséges a gyermeknevelés terén. És az is vitathatatlan tény, hogy a szülők sokszor nem egyformán szeretik minden egyes gyermeküket. Ezt gyakran őszintén be is ismerik.

A szülőnek a gyermekhez való viszonyulása két szélsőség között helyezkedik el: az igazi szeretettől az igazi gyűlöletig megtalálunk minden árnyalatot. Mivel a gyermeknek szüksége van a szülői szeretetre, nem közömbös, mennyit

kap belőle. Fejlődése szempontjából négy helyzet lehetséges: (1) szülei (elsősorban anyja) közömbös vele szemben; (2) a gyermek nem kívánatos jelenség, tehát tulajdonképpen kitaszított; (3) a szülők túlságosan aggódnak érte, agyonféltik; (4) túlságosan engedékenyek, elkényeztetik.

1. Közömbös szülők. Az anyai szeretet hiánya első években végzetes lehet a gyermek érzelmi kibontakozására nézve. Erről már sokat írtak, neve is van: marazmus. A gyermek nemcsak szellemileg, lelkileg, hanem fizikailag is elsatnyul, visszafejlődik. Az anyai szeretet hiánya kikezdi a gyermek alapbizalmát, sohasem fogja teljesen adekvátnak, megfelelőnek érezni magát. Ha viszont az apa közömbös a gyermek iránt, akkor a fiúnak nem lesz meggyőző férfiideálja, a lány pedig gyanakodva fogadja a férfiak feléje irányuló szeretetét.

2. Az ellenséges érzületű szülő beszűkíti a gyermek világát. Hogy miben nyilvánul meg az ilyen ellenséges érzület, azt jól szemlélteti a következő példa: English és Pearson megemlíti egy anya esetét, aki figyelmeztette férjét, ha továbbra is ennyire szereti kislányukat, akkor ő elválik tőle. Ha az anya tanúsít a fiú irányában ilyen ellenséges érzelmeket, akkor aláaknázza a nőkhöz való későbbi viszonyát, ha az apa, akkor pedig a férfiak iránti érdekkörét szűkíti be. Itt jegyezzük meg, hogy minden szülő másként viselkedik a vele azonos nemű gyermekkel szemben és másként a másneművel szemben, vagyis az anya viszonya a fiához más, mint a lányához.

3. Túlzottan féltő szülő. Az ilyen magatartás nem ritkán elfojtott gyűlölet, ellenséges érzelmek tünete, amelyeknek egy pillanatban a tudatára ébredt a szülő, de aztán borzalommal újra mélyen elfojtotta, sőt kompenzálta. Attól retteg most, hogy valami baj éri a gyermeket, ezért nem meri semmiféle kockázatnak kitenni. Csak akkor nyugodt, ha a gyermek mellette van, és nem csinál semmit. A társadalmi beilleszkedés hiányának legsúlyosabb hátterében ilyen szülői magatartást találunk.

4. Túlengedékeny szülő. Világos, hogy az a szülő, aki elkényezteti gyermekét, nem szereti őt igazi felnőtt szeretettel. Neki a gyerek játék, szórakozás. Mert ha mindent megenged neki, akkor nem segíti abban, hogy felelős felnőtt személlyé váljon, aki képes uralkodni indulatain, elviselni a frusztrációkat, és megpróbáltatásokat, amelyektől senkit sem kímél meg az élet. A gyönge apa rossz modell, hogy a fiú megtanulja az agresszív indulatok fölötti uralmat. A gyermeknek nincs alkalma ütközni az apai akarattal, következésképp elsatnyul az erkölcsi érzéke, végső soron nem fejlődik ki a felnőtt lelkiismeret.

Persze, a helyzet nem ilyen egyszerű és sematikus, mint ahogyan itt vázoltuk. Az életben van egy egész sor sorsszerű esemény, amelyet nem lehet előrelátni. A szülői jelenlét szempontjából több ilyen sorsszerű helyzet adódhat. Lássunk néhányat.

Eddig inkább az anya szerepéről beszéltünk. Szólnunk kell az apa jelenlétének fontosságáról is. A kisfiúnak két oknál fogva van szüksége a tényleges apai jelenlétre (tényleges jelenlétről beszélünk, mert nem elég, hogy a gyerek-

nek „van" apja, de hetekig, esetleg hónapokig nem látja). Szüksége van férfi felnőttre, akit utánozhat, és szüksége van apai tilalmakra, amelyek révén megtanulja ellenőrizni saját agresszivitását és a szeretet érzelmeit. Az apa jelenléte elengedhetetlenül szükséges az első hat esztendőben, igen fontos gyermekkorban, nélkülözhető, de igen kívánatos serdülőkorban. Mindaz, amit az apa hiányáról elmondhatunk, belefér egy mondatba: az apa nélkül nevelkedett gyerek világ-ismerete szegényebb, mint azé, akinek alkalma volt az apai tapasztalatokból is tanulni. Az anya világa ugyanis szükségszerűen más, mint az apáé, és senki sem adhatja azt, amije nincs.

Jóllehet az anya szerepe fontosabb a gyermek életében, mint az apáé, kora gyermekkorban az anya elvesztése mégsem olyan veszélyes, mint az apáé. Az ok elég egyszerű: alig van rá eset, hogy egy kisgyerek teljesen anya nélküli otthonban, csak férfiak társaságában nevelkedjék; mindig akad anya-pótlék egy idősebb nővér, nagynéni, vagy akár egy alkalmazott személyében. Sokkal gyakoribb jelenség, hogy egy kisfiú kizárólagosan női társaságban nevelkedik. Mégis az anya elvesztése traumát jelent, úgyhogy a gyermeknek később nehézségei lehetnek az intim kapcsolatok terén: vagy kerüli a nőket, vagy visszaüt olyan módon, hogy „összetöri a szívét" és otthagyja. Az ütés tulajdonképpen az őt megsebző anyának volt szánva.

Minden változás, amely kizökkenti a gyermeket megszokott életkörnyezetéből, traumatikus hatással lehet rá. Ellenségesen reagál pl. a lakáscserére. De van két, ennél súlyosabb megpróbáltatás a kisgyermek életében: az elvált szülők okozta veszteség és új kistestvér érkezése a családba.

A pszichológusok többsége szerint nem ajánlatos, hogy a szülők csak a gyerek miatt ne váljanak el. Mert ha csupán ez az egyetlen motívum tartja őket össze, előbb-utóbb éreztetni fogják a gyermekkel, hogy ő boldogtalanságuk oka, és ezzel életre szóló bűntudatot idézhetnek elő benne. A válás viszont nyomot hagy a gyermek lelkében, hiszen valamelyik szülejét veszíti, leginkább mindkettőt. E veszteségre bánattal reagál, depresszióval — ez minden veszteségnek a természetes következménye. A szülőnek, akinél a gyermek maradt, ezt meg kell értenie, nem pedig erőszakolt jókedvet követelni. A gyermeknél azonban a bánat nem annyira verbális módon nyilvánul meg, mint inkább vegetatív reakciókban. Válás után a gyerek regresszív viselkedést tanúsít, nyűgösködik. Az ilyen hanyatlás hónapokig is eltarthat. Nem szabad ilyenkor büntetni és elmarasztalni, egyszerűen el kell ezt tűrni. Továbbá mindent meg kell tenni abban az irányban, hogy a gyermek szabadon beszéljen az elvesztett szülő iránti érzelmeiről. Ez pedig korántsem könnyű feladat a jelenlévő szülőnek. Az anya pl., akit elhagyott a férje, nem szívesen hallja, ha kislánya rajongva beszél előtte apjáról. De a gyermek fejlődése szempontjából erre szükség lehet.

Kistestvér belépése a családi körbe a normális gyermekkori traumák közé tartozik. De sok tapintatra van szükség, nehogy a trauma fölöslegesen fokozódjék. A gyermek ilyenkor valóban sokat veszít eddigi előjogaiból: szüleinek

idejét és figyelmét meg kell osztania a kistestvérrel. Ezekre a veszteségekre úgy reagál, hogy magába vonul. A magányosság érzése azonban elviselhetetlen, ezért tennie kell valamit annak érdekében, hogy megszabaduljon tőle. Agresszív magatartást fejthet ki a „riválissal" szemben, erős féltékenységgel párosítva. A másik elhárító módszer a regresszió: képzeletében ő a kisbaba, s olyan viselkedés-szintre süllyed vissza, amely arra kényszeríti a szülőket, hogy vele is egyenlőképp foglalkozzanak. Ha a szülők igazán szeretik gyermeküket, felismerik ezt a reakciót, és nem büntetik aránytalanul. Mégis jobban teszik, ha nem hagyják egyedül az újszülöttel, nehogy akaratlanul is kárt tegyen benne. Arra kell biztatni, hogy érezze magát nagynak, aki már tud gondoskodni magáról; tehát önérzetét kell növelni. Dicsérjék meg minden új teljesítményéért. De ne vigyék túlzásba ezt az önállósítási törekvést pl. azáltal, hogy rábízzák az újszülött, ill. kistestvér egész gondját olyannyira, hogy ez lényegesen korlátozza egyéni szabadságát. Pszichoterápiánál a neurózisok koragyermekkori traumája után kutatva gyakran megtaláljuk a testvéri rivalitás megoldatlan problémáját.

Identifikáció

A szülővel való azonosulás fontos szerepet játszik a gyermek biztonságérzetének megalapozásánál. Az identifikáció által ugyanis a gyermek magáévá teszi a szülő erejét és helytállását (adekvát mivoltát), és ezáltal önmagát is ilyennek: erősnek, illetékesnek, életképesnek érzi. Az identifikáció folyamatát megkönnyíti, ha a modell vonzó személy. A gondoskodó, megértő szülő kétségtelenül jobb modell, mint a közömbös. Ha mindkét szülő jó modell, a gyermek bizonyos fokig mindkettővel azonosul. De jellemző módon a gyermek több hasonlóságot fedez fel a vele azonos nemű szülőben (ruha, hajviselet, szexuális anatómia), következésképp vele erősebben azonosul. Fontos hangsúlyoznunk, hogy az identifikáció nem „minden–vagy–semmi" folyamat, hanem a gyermek bizonyos fokig azonosul mindkét szülővel, és ahogy a szociális környezet tágul, más, családon kívülálló személyekkel is.

Az identifikációnak két fontos következménye van: a szexuális identitás és a lelkiismeret alapjainak megvetése. A szexuális identitás elemeit a gyermek egész biztosan a családi környezetben sajátítja el, elsődlegesen az azonos nemű szülővel történő identifikáció útján. Ez abban nyilvánul meg, hogy magáévá teszi saját nemének értékeit, érdekkörét, viselkedésformáit. Az olyan fiúk, akik gyakran, ill. huzamosabb időn keresztül apa nélkül élnek (az apa tengerész, vagy külföldön dolgozó munkás), bizonytalanabbak szexuális identitásukban, mint az állandó apai jelenlétben nevelkedők. Persze, ez sem kizárólagos adat, hiszen vannak jól beilleszkedett férfiak és nők, akik azonos nemű szülő nélkül nevelkedtek. Ennek megértéséhez tudnunk kell azt, hogy a szexuális identitás kialakulásában a kognitív elem a legfontosabb tényező, vagyis a gyermek önmeghatározása mint fiúé ill. lányé. Ez az önmeghatározás végez szűrést a játékok, tevékenység, értékek, motívumok és gondolkodásmód

megválasztásánál. Ez a szexuális önmeghatározás már 5–6 éves korban egészen szilárd.

A lelkiismeret alapjait is az identifikáció folyamata rakja le. A törvény fogalma az apai akarat útján lép a gyermek tudatába. Az erkölcsi felelősségtudat kibontakozásának szempontjából nem közömbös, milyen a modell, amellyel a gyermek azonosul. A túlságosan engedékeny és laza légkörben nevelkedett gyermek nem tanulja meg a közvetlen kielégítés elhalasztásának módját és értékét, tehát könnyen hedonista, amorális személlyé alakulhat. Ausubel megfigyelése szerint jól beilleszkedett személyeknek leginkább mérsékelten szigorú, fegyelmezésben következetes szülei voltak (454). Az ilyen gyermek előnye az, hogy értékirányultságát illetően magabiztos.

Még csak néhány szót a gyermekkori félelmekről, fóbiákról. A gyermekkor sok problémájának oka a szorongás, ami különféle félelmekben jut kifejezésre. A szorongás pedig leginkább két téma: a szeretet elvesztésétől és az elszakadástól való félelem köré csoportosul. Tíz éves gyerekektől kérték, rajzolják le életük legfontosabb eseményét. A gyerekek nagy többsége félelem-kísérte eseményt tartott élete legfontosabb eseményének. Ezért nem szabad egyszerűen lemosolyogni, vagy lekicsinyelni a gyermekek félelmeit. Ugyanakkor megnyugtatóan hathat, hogy a gyermekkor problémái, pszichés nehezségei a legtöbb esetben átmeneti és nem súlyos zavarok. Ha a gyermek idegrendszeri működése normális, ha nincs kitéve rendkívüli traumáknak, és ha a szülők viszonylag jó modellt jelentenek, a kibontakozás nem fog hajótörést szenvedni.

Az önazonosság kérdése serdülőkorban

A serdülőkor nagy feladata az identitás (önazonosság) végleges megszilárdítása. A felnőtté válás központi feladata az egyén önmeghatározása, vagyis kielégítő választ adni arra a kérdésre: Ki vagyok én? (Egy serdülő lány fölváltva háromféle kézírást is használt. Mikor megkérdezték, miért nem következetes kézírásában, ezt válaszolta: Hogyan tudnám, milyen kézírással írjak, mikor nem tudom, ki vagyok.)

Az identitás az önmagunkról alkotott fogalomban nyilvánul meg. Ez a fogalom nemcsak pozitív elemeket, tulajdonságokat tartalmaz, hanem kiterjed a negatív vonásokra is. Létrejöttéhez szükség van egy szilárd keretre, amely biztosítja a tartósságot és következetességet. Ezt a szilárd keretet az értékrend biztosítja. Ezért az identitás kérdését nem lehet elválasztani az értékek problémájától. Ahhoz ugyanis, hogy az imént említett tartósságot meg tudjuk őrizni, és hogy tájékozódni tudjunk az állandóan változó világban, hűnek kell maradnunk bizonyos alapértékekhez. Furcsa módon sok szülő mintha ezt nem értené. A legtöbb szülő abban látja nevelői feladatát, hogy gyermekének biztosítsa „a legjobbat": a legjobb iskolát, a legszebb ruhát stb. Nagyon kevesen gondolnak arra, hogy mindez nem elég a boldogsághoz: altruizmusra is szükség van. Mert ha egy egyén beilleszkedett a munkába, párt választott magának és önállósította magát, még mindig nem szükségszerűen befejezett személyiség. Rá kell döb-

bennie arra is, hogy másokra van utalva, és hogy életét a társadalomban éli le, amely nemcsak ad, hanem követel is. A közösségi élet megköveteli, hogy a másikat elfogadjuk, elviseljük gyöngéit. A szülői filozófiának itt erős módosulásokra lenne szüksége.

Társadalmi nyomások a serdülő életében

A mi kultúránkban a társadalom sokat követel a fiataloktól lelki téren – megköveteli, hogy felnőtté váljon –, viszont nem nyújt semmiféle előzetesen megfontolt és kidolgozott viselkedésmodellt, amely segítené a felnőtté válás útján. A primitívebb kultúrákban mindenütt megtaláljuk ezt a modellt. Az iniciációs szertartás határt húz gyermek- és felnőtt-kor között, majd pedig tilalmak és büntetések, ill. jogok határozzák meg a serdülő viselkedését. A normák, tilalmak, tabuk és jogok egyértelműek, és nem a serdülőnek kell eldöntenie, engedelmeskedik-e nekik, vagy sem, mert az esetleges engedetlenséget büntetés követi, az alkalmazkodás pedig általános elismerést vált ki. A serdülő ily módon biztonságban érzi magát, nemcsak társadalmi viszonylataiban, hanem saját magára vonatkozó abbeli meggyőződésében is, hogy most már felnőtt.

A mi kultúránkban a helyzet egészen más. Az egyéni beérés fogalma összeegyeztethetetlen egy előre megadott és pontosan meghatározott modellel. Az iniciációhoz hasonló szertartás hiánya csak növeli a serdülő zavarát és szorongását. Ennek következtében viselkedése kiszámíthatatlanná válik. Neki azt mondták, felnőtté kell válnia; de azt már elfelejtették neki megmondani, hogyan.

Mivel ennyire bizonytalan saját céljait illetően, a belső zavar megoldását a külvilágban keresi. Mivel sem a családban, sem a tágabb társadalmi körben nem talál kielégítő választ, még jobban elbizonytalanodik. Ezt a bizonytalanságot és konfúziót gyakran még csak növelik a szülők. Állandóan figyelmeztetik, hogy már nem gyerek, tehát itt az ideje, hogy nagyobb felelősséget vállaljon; mikor azonban megpróbál eszerint viselkedni, magát függetleníteni, jön az intés, hogy mégis csak ők a szülei, ők tudják jobban, mi válik javára. Vagy ha nincsenek a másik nemmel kapcsolatai, a szülők aggodalmukat fejezik ki; de ha netán ilyen kapcsolatba bocsátkozik, állandó szülői óvasokkal kell szembetalálnia magát.

A probléma tehát a függetlenségért való harc. A serdülő küzd függetlenségéért, és ezért hevesen bírálja a felnőttek oltalmazó tekintélyét. Nem akarja elfogadni tanácsaikat arra vonatkozóan, hogyan öltözködjön, hogyan használja fel idejét, miben higgyen. Másrészt képtelen koordinálni független tevékenységét, mivel nincs meghatározott célja. Következésképpen újra a felnőttektől való függőségre van kárhoztatva. Ha ekkor szüleihez fordul támaszért, két kimenetel lehetséges:

Ha megkapja a kívánt támaszt, újra biztosnak érzi magát, de egyúttal gyereknek, aki elfutott a felnőttségért vívott harc elől. Ez mélyen sérti önérzetét. Hogy ettől megóvja magát, lázadnia kell az ilyen gyerekes visszahanyatlás el-

len. Ám az önmaga elleni lázadás azt jelenti, hogy elfogadja, elismeri saját gyengeségét, éppen azt, amit tagadni próbált. Ezért kívül keres „ellenséget", akire ráirányíthatja haragját. A választott ellenség természetesen leginkább a szülő.

Ha viszont a szülők nem elégítik ki a serdülő regresszív követelményét, szorongása növekszik és ismét csak vádolja őket, hogy túl sokat követelnek meg tőle, nem értik stb. Mi következik mindebből? Az, hogy a serdülő végleges kibontakozásának egyik legnagyobb lélektani veszélye, ha nem képes, vagy nem adnak neki alkalmat arra, hogy kifejezze ezt a függetlenségért való küzdelmet. Vészjelnek számít, ha egy serdülő semmi jelét sem mutatja a „lázadásnak", a függetlenségért való harcnak (Josselyn, 64).

* * *

Amit itt elmondtunk a személyiség kibontakozásáról, ill. az azt fenyegető veszélyekről, korántsem meríti ki a buktatókat. Lényegében nem is az a fontos, hogy minden egyes lehetőséget ismerjünk, hanem hogy felfigyeljünk egyes alapbeállítottságokra, alapigazságokra, amelyekre sokszor elfelejtünk reflektálni. Tudatosan is igyekeztem kidomborítani két ilyen alapigazságot. Ezek összegezése legyen ennek a dolgozatnak üzenete és mintegy záróakkordja:

1. A szülő ne vegye készpénznek azt a meggyőződését, hogy bölcsen és igazán szereti gyermekét, hanem legyen kritikus saját érzelmi világával szemben. Azt hiszem, ugyanez alkalmazható minden emberre, minden emberközti viszonyra. Szent Pál ezt úgy mondaná: Vizsgáljátok meg a bennetek működő lelket.

2. A pszichének vannak immanens törvényszerűségei és kontrollmechanizmusai. Ezek tiszteletben tartása elősegíti a helyes irányban haladó kibontakozást, sok nevelési hibát pedig automatikusan helyesbítenek. Ez a pszichológia optimizmusának forrása, nevelési küzdelmeinkben pedig bátorítást nyújtó támpont.

Végezetül pedig, miután még egyszer végigolvastam ezt az írást, néhány másodpercre behunytam a szememet, és hagytam, hogy hasson rám érzelmi síkon is. Azt, amit ekkor éreztem, talán legérthetőbben ebben a mondatban tudnám kifejezni: Felelősek vagyunk egymásért.

Irodalom. Ausubel, David P.—Sullivan, Edmund V.: Theory and Problems of Child Development. New York, Grune & Stratton, 1970. — Blos, Peter: The Young Adolescent. New York, The Free Press, 1970. — English, Spurgeon—Pearson, Gerald: Emotional Problems of Living. London, Allen & Unwin, 1973. — Looft, William R.: Socialization and Personality Throughout the Life Span. In: Baltes—Schaie: Life-Span Developmental Psichology: Personality and Socialization. New York, Academic Press, 1973. — Mussen, P. H., Conger, J. J., Kagan, J.: Child Development and Personality. New York, Harper & Row, 1969. — Spranger, Eduard: Psychologie des Jugendalters. Heidelberg, Quelle u. Meyer, 1966. — Vikár György: Az ifjúkor válságai. Budapest, Gondolat 1980.

Carlo Maria Martini

A „PRESBITER"

A János-evangélium nehéz evangélium. Tele van olyan dolgokkal, amit nem fogunk fel azonnal (legalábbis énrám ilyen benyomást tesz). Elolvassuk egy lapját, elolvasunk néhány sort, egészében megértjük a mondottak értelmét, de azt nem, miért éppen ott mondja, és mi a konkrét jelentőségük. A kommentárok gyakran magától értetődő dolgokat magyarázgatnak, amelyeket már megértettünk, de nem felelnek az evangélium olvasása közben igazából felmerülő kérdésekre: miért fejtegeti annyira ezen a ponton ezt a témát? Énnekem legalábbis tele van ez az evangélium olyasmivel, amit nem fogok fel, nem értek meg. Nem elég, hogy egy kicsit „magasröptű" – azaz kívül esik a konkrét aszketikus tapasztalaton, nem elég, hogy nehéz a gondolatfűzése, az új témák fölvetése, az egyes témák egymással való kapcsolata: ráadásul ez az evangélium, mint nyomban kitérünk rá, emelkedett lelki tapasztalatot tételez fel. Tehát minden bizonnyal nem kezdőknek való. Olyan evangélium, amely a „presbiter", az érett keresztény helyzetét tételezi fel. Más szóval a „gnosztikusét", a tökéletes emberét, a megvilágosult keresztényét, aki tehát már hosszú aszketikus érlelődés után van, s azért nem annyira bizonyos magától értetődő témák ismétlése érdekli, hanem a további behatolás.

Létezik ez az érett, megvilágosult keresztény? Az Újszövetség szerint léteznie k e l l, hiszen ez az újszövetségi igehirdetés végső célja.

Idézek néhány helyet az Újszövetségből, ahol a gnosztikus, tökéletes, megvilágosodott keresztényről van szó. Ilyen pl. Róm 15,14: „Meg vagyok róla győződve, testvéreim, hogy bővelkedtek minden tudással" („pepleromenoi gnózeosz"), vagyis „gnosztikus", járatos keresztények vagytok.

Az első igehirdetésben részesülő keresztények bizonyára nem voltak még ezen a szinten; de ezen a ponton Pál föltételezi, hogy gnosztikusokká váltak. A korintusiaknak írt első levélben (1,5) azt mondja, hogy az ottani keresztények gazdaggá lettek a szó és a tudomány minden ajándékával, vagyis minden gnózissal, felsőbb ismereti formával. Az a föltételezés, hogy létezik ez a gnosztikus keresztény, aki már befutott bizonyos lelki utat, és eljutott bizonyos érettségre.

Az Újszövetség más helyei nem a gnózis, hanem a „teleiosz", tökéletes ember témájával kapcsolatban beszélnek erről. Pl. Fil 3,15: „Mi tökéletesek (teleoi) érezzünk így!" Tehát olyan olvasókhoz fordul, akikről már föltételezhető, hogy gőg és dicsekvés nélkül „teleiosz"-nak lehet hívni őket. Kol 1,28 is két alkalommal idézi vissza ezt a gondolatot: „Őt (Jézust) hirdetjük, amikor intünk és a teljes bölcsesség birtokában tanítunk mindenkit, hogy minden embert teleiosz-szá tegyünk", tökéletessé tegyünk Krisztusban. Az igehirdetés célja, hogy eljuttasson erre az érettségre.

Ugyancsak Kol 4,12: „Köszönt titeket földitek, Epafrász, Krisztus Jézus szolgája. Ő állandóan küzd értetek imáiban (ez az imában folyó küzdelem a lelki-

gyakorlatos napok munkája), hogy szilárdak és tökéletesek, teleioi legyetek, és mindenben megvalósítsátok Isten akaratát."

Tehát a lelki fegyelem célja az, hogy szilárd, tökéletes, „kész", mindenben Isten akaratát teljesítő embereket képezzen ki; és ez János igehirdetésének sajátos célja.

A zsidókhoz írt levélnek egy szakasza (6,1-3) is elénk állítja a tökéletességnek ezt a fokát: „Ezért mellőzzük Krisztus tanításának elemi részleteit, és térjünk át a tökéletesebb dolgokra" – a görög szöveg szerint: „epi tén teleióteta", foglalkozzunk azzal, ami inkább „teleiosz", ami teljesebb, tökéletesebb. „Ne ismételjük újra az alapvető igazságokat: a holt cselekedetekből való megtérést, az Istenbe vetett hitet, a keresztségről, a kézföltételről, a halottak feltámasztásáról és az örök ítéletről szóló tanítás megalapozását. Erre is visszatérünk, ha Isten megengedi."

Íme, hol helyezkedik el (legalábbis úgy tetszik nekem) János igehirdetése: ezen a második fokon, ahol már sok mindent ismer az ember, s azért inkább arról van szó, hogy a helyzetek szívébe hatoljunk.

Az a szakasz, amely talán mindegyiknél jobban összefoglalja János igehirdetésének az újszövetségi szellemben elfoglalt helyét (ha nem csalódom), a korintusiakhoz írt első levél 2,6-16, különösen 6-7-8. verse.

1Kor 2,6: „A tökéletesek (teleioi) körében mi is bölcsességet hirdetünk (tehát gnosztikus beszédről van szó). Nem ennek a világnak a bölcsességét, sem az e világ pusztulásra ítélt fejedelmeiét, hanem Isten titokzatos, rejtett bölcsességét, amelyet öröktől fogva megdicsőülésünkre szánt. Ezt senki sem ismerte fel a világ fejedelmei közül."

Milyen alapvető jelzéseket tartalmaz számunkra ez a vers?

1) Mindenekelőtt: létezik olyan bölcsesség, amely a buzgó és megvilágosodott tanítvány sajátja. Erről a bölcsességről szándékozik beszélni Szent Pál. Tehát létezik és rendelkezésünkre áll, abban a mértékben, ahogyan Isten meg akar ajándékozni vele.

2) Ez a bölcsesség nem e világé. Vagyis nem szerezhető meg áron, még olvasás, társalgás, tanulmányok, kutatások árán sem, mert nem emberi cselekvés hatékonyságából ered. Nem e világé, és nem hajt hasznot e világnak. Nem is olyan bölcsesség, amit azért szerzünk meg, hogy majd jól beszéljünk mások előtt, jól prédikáljunk, jól adjunk lelkigyakorlatot. Ez a bölcsesség túl van minden számításon, amire kísértésünk támadna. N e k ü n k szóló bölcsesség, de nem e világé, sem e világ fejedelmeié, azaz nem olyan fajta, amit mindenféle erővel, jövedelemmel, szerzéssel és cselekvéssel akarnának belénk ültetni, hogy eszközzé tegyék, mint minden más dolgot, amivel élni tudunk.

3) Hanem isteni, titokzatos, rejtett bölcsességről beszélünk. És itt, azt hiszem, figyelmesen elmélkedhetnénk ezen a „titokzatos, rejtett" jellegen. Vagyis létezik egyfajta bölcsesség a keresztény életben, ami gyakran rejtve van szemünk elől, nem azonos semmi cselekedetünkkel és megvalósuló gondolatunk-

kal. Túl van mindezen: titokzatos, rejtett, de Isten felajánlja nekünk, szegénykéknek.

Tehát van ez a keresztény bölcsesség, és forrása az egész életteljességnek, a lélek derűjének, a nehéz helyzetekben való ítélkezés képességének, a bátorságnak, hogy ellenséges viszonyok közt is vallásosan éljünk.

Ezt a bölcsességet, amelyet Isten öröktől fogva megdicsőülésünkre szánt, és amely Tőle magától származik, Lelke nyilatkoztatta ki nekünk. Isten a Szentlélek által nyilatkoztatta ki ezeket a dolgokat.

A negyedik evangélium lelki tanítása tehát nem magyarázni — mert szavakkal meg nem magyarázható —, hanem jelezni akar egy utat, hogy behatoljunk ebbe a minden aszketikus szabályon, minden gyakorlaton, minden gondolaton túl eső bölcsességbe, az érett keresztény élet szívébe, velejébe. Úgy gondolom, itt lehet elhelyezni az Újszövetségben a 4. evangélium igehirdetését.

Vegyük tehát ezt a 4. evangéliumot úgy, mint a keresztény beavatás harmadik szakaszának sajátos kézikönyvét. Első szakasznak nevezhetjük a katekumenátust; erre különösképpen alkalmas Márk evangéliuma. Másodiknak akár az Egyházban váró kötelességekről, az Isten országában való viselkedésről szóló tanítást, amire igen alkalmas Máté, — vagy a mondhatni külső tanítást, azaz hogy mi a kereszténység tényének elhelyezkedése a történelemben és a társadalomban, a világtörténetben, hogyan illeszkedik be a kultúrába és a környezetbe: erre nagyon megfelelő Lukács az Apostolok Cselekedeteinek könyvében. Ha tehát Márkot a keresztény beavatás, a „katekézis" első, Mátét, Lukácsot és a Cselekedeteket pedig második szakaszának vesszük, akkor a harmadik szakasz lenne a belső keresztény ember misztikus kialakulása, vagyis útnak indulás az Isten titkával való átélt meghittség felé. Ez az Újszövetségben (talán) Pál és különösen János feladata, más szempontból pedig a zsidókhoz szóló levélé.

Minthogy harmadik szakasz, föltételezi a megelőzőket. Nem mondhatjuk tehát: „miért nem beszél erről meg arról", mert föltételezi, hogy mindez már ismert, már magától értetődő. Nem arról van szó, hogy ne tulajdonítana jelentőséget bizonyos dolgoknak, hanem hogy ezekről már hallottunk, most mélyebb jelentőségüket kell meglátnunk. Tehát föltételezi az előző tanításokat, és túlmegy rajtuk.

Ebből a szempontból próbáljuk vezettetni magunkat János evangéliumától.

Itt azonban fölmerül a kérdés, amit elmélkedésünk második pontjául jelöltem meg: Mi János igehirdetésének kiinduló pontja?

János a „teleiosz", a gnosztikus, a túláradóan gazdag, a bölcsességgel (szophia) teli kereszténnyhez szól, azt akarja nevelni. De kihez beszél konkréten? Mi a kiindulási pont? Semmiképpen sem lehet a már „teleiosz", már tökéletes keresztény; annak már nem lenne szüksége oktatásra.

Az ő kiindulási pontja a „presbiter", vagyis az a személy, aki már szerzett oktatást, ismeretet, bizonyos elsődleges, sőt egy kicsit fejlettebb gyakorlatot

is az élet közönséges erényeiben. Tehát megtartja, legalábbis lényegében, a parancsokat, de kényesebb, nehezebb helyzetekkel kerül szembe, amelyek bensejében foglyul ejtik.

Hogy jobban konkretizáljuk János igehirdetésének kiindulási pontját, úgy látom, hogy visszatükröződik az evangéliumának első részében szereplő két alakban, legalábbis bizonyos tipikus oldalaikban. Ezek: Nikodémus és a szamariai asszony.

Nem azokat az embereket képviselik, akiket Jézus ki akar alakítani, hanem azokat, akikkel a valóságban találkozik.

Egész röviden jelzem e tipikusnak tartott két személyiség néhány oldalát. Bizonyára jó lesz arra, hogy felismerjük: nekünk is szól a bölcsesség hirdetése, és rászorulunk erre a gnosztikus igehirdetésre.

Nikodémust illetően az elbeszélés négy elemét emelem ki: Jn 3,2: „éjnek idején"; 3,2: „Rabbi – Mester", 3,4 „öreg" és 3,4; 3,9: „Hogyan lehetséges ez?"

1) Kicsoda Nikodémus? Már beérkezett ember, azaz presbiter; mögötte áll bizonyos sikeres pályafutás, tehát meg kell tartania egyes külső kötelezettségeket, megőriznie bizonyos kiváltságokat, és érzi egy kissé tekintélyének, jelentőségének súlyát. Ennélfogva fél, hogy kompromittálja magát. Tehát nem mer nyíltan szembe állni Isten szavával, mert kényes helyzetben van, figyelik, látják, nézik a többiek. Ezért „éjnek idején" megy Jézushoz. Ez tehát az első helyzet: János beszéde a presbiternek szól, aki már megtett bizonyos egyházi utat – az „egyházi" megjelölés itt világiaknak is szól –, vagyis elérkezett bizonyos külső felelősségig, és fél, hogy kompromittálja magát. Ez a félelem megkötözi, nem hagyja meghallani Isten szavának új követelményeit.

2) Vegyük észre Nikodémus beszédében, mennyire hangoztatja az intellektuális elemeket: „Mester, Rabbi, tudjuk, hogy Istentől jött tanító (didaszkalosz) vagy" – és Jézus irónikus visszautalással 3,10-ben: „Te Izrael tanítója (didaszkalosz) vagy", azzal dicsekszel, hogy mester vagy.

Mi a presbiter helyzete, aki már megtett egy bizonyos utat? Kísértésbe esik, hogy a misztériumot immár doktrinává zsugorítsa: „Én már tudom ezeket a dolgokat", vagy „Akarom tudni őket, azt hiszem, megvannak a módszereim, hogy tudjam". Helyzetem tehát már azé az emberé, aki vagy tud és ezt közölni akarja, vagy pedig tudni szeretne a rendes, hatékony tudásszerző eszközökkel. Nikodémus ebben a helyzetben van. Ez pedig az Ige titokzatos újsága iránti bezárulás helyzete.

3) Nikodémus nehézsége: „Hogy születhet valaki, amikor már öreg?" Vagyis presbiter, aki már elérkezett egy bizonyos pontra. Alapjában véve nagy félelem él benne: csak nem kezdheti elölről! Innét a sok nehézség és kényelmetlenség, mert Isten szava megkívánhatja, hogy elölről kezdjük, ez pedig megrettent.

4) Végül Nikodémus még egy jellemvonása: kevés a bizalma Isten hatalmában.

Olyan ember ő, akinek már van egyházi tapasztalata, tudja, mit lehet megcsinálni és mit nem. Azt mondja hát: „Bizonyos dolgokat mondunk, de nem teszünk meg."

Figyeljük meg: mind a két kérdés ugyanazzal a kérdő szócskával kezdődik. (3,4: „Hogy születhet valaki, amikor már öreg?" 3,9: „Hogyan lehetséges ez?") És végül mennyire hangsúlyozza 3,4 második felében, mit „lehet" és mit nem: „Csak nem térhet vissza anyja méhébe . . . ?" Ez az ember tehát már megállapította a határait annak, amit meg lehet tenni és annak, amit nem. Tehát beérkezett presbiter, aki azonban megérkezési pontján immár bezárult Isten titkának további megértése előtt. Ez az az ember, akihez János igehirdetése fordul.

A szamariai asszonyban az igehirdetést hallgató személy más oldalait látjuk. Ezek talán lélektanibb jellegűek, de szintén igen jelentősek. Főleg hármat emelek ki belőlük, az elbeszélés néhány eleméből kikövetkeztetve.

A szamariai asszony olyasvalaki, akinek alapvető jellegű személyes problémája van: helyzete nem rendezett, és ez — amint gyakran történni szokott — fölmerül a beszélgetés végén. Miután külső helyzetének minden oldalára fény vetődött, egy bizonyos ponton előbukkan a probléma.

Jézus azt mondja neki (4,18): „Jól mondtad, hogy nincs férjed, mert volt ugyan öt férjed, de akid most van, az nem férjed." Hogy ez a probléma, az fölbukkan aztán az asszony felkiáltásában (4,29): „Gyertek, van itt egy ember, aki mindent elsorolt, amit csak tettem" és a 39. versben: „sokan hittek benne a szamaraiak közül, az asszony szavára, aki tanúsította: ‚Mindent elsorolt, amit csak tettem'."

Ki a presbiter, akihez János igehirdetése fordul? Olyan személy, akinek egy adott pillanatban alapvető problémái lehetnek. Talán nem ilyen súlyos és „zajos" problémák, de olyan helyzeti akadályok, amelyek közül nem akar kijutni, kérdések, amelyekbe nem akar belemenni, amelyeket mindenféleképpen kivetít. Ezek mindig társadalmi helyzethez, környezethez kapcsolódnak, de valójában az Ige hallgatását megakadályozó belső gát kivetülései.

A szamariai asszony második jellemzője 4,11-15-ben tűnik ki: „Hiszen vödröd sincs, a kút pedig mély. Honnan vehetnél hát élő vizet?" „Adj nekem ilyen vizet, hogy ne szomjazzam többé, s ne kelljen ide járnom meríteni." És itt János, szokása szerint, tréfál, ironizál ezen az értetlenségen, ami Jézus szavát köznapi hatású tényekre fordítja. Az ilyen ember mindent abból a szemszögből lát, hogy mennyi az evilági hatóereje.

Ennek kapcsán elolvashatnánk ugyanennek az iróniának példáját Jn 6,34-ben: „Urunk, adj nekünk mindig ebből a kenyérből!" Végre hát lesz kenyerünk. Vagyis az a személy, aki már bizonyos karrierig érkezett, számot vetve azzal, mit lehet megtenni és mit nem, mindent, hogy úgy mondjuk, gyakorlati, pragmatikus megfogalmazásra fordít le. Abban is, hogy mit lehet kiaknázni az Egyházból, saját lelki életére, mások javára.

De mindig az adás és kapás keretében kifejezve. Vagyis a lelke immár beszorult egy intézményes kalitkába, ami mindent az apostoli, aszketikus, lelki-

pásztori, személyes siker oldaláról tekint. A gondolatok, megérzések új világosságát akarja megszerezni magának és másoknak, elmellőzve azt, hogy minden személyes számvetésen túl odaajándékozza és megadja magát Isten Igéjének.

Ilyen indításokat adhatnék tehát imádságuknak, akár a bölcsesség ajándékára, akár annak kiindulási pontjára vonatkozólag, hogy ti. ismerjük el, hogy valami formában szükségünk van rá. Ha nincs, Deo gratias; akkor már túlléphetünk János evangéliumán. De ha fölismerjük magunkban a presbiterek valamelyik oldalát, akkor János evangéliumának van mondanivalója számunkra.

Ha azonban elfogadjuk azt a hipotézist, hogy a negyedik evangélium a tökéletes kereszténye, a gnosztikusé, hogy lehet akkor, hogy János sohasem használja sem a „gnózis", sem a „tökéletes" (teleiosz) szót, amelyek – mint 1Kor, Róm és Fil-ben láttuk – tipikusak ennek a keresztény helyzetnek leírására? Megkérdeztem tehát magamtól: milyen szavak jelölik Jánosnál az Istenre hallgató tanítvány helyzetét és megteendő útját?

Mindenekfölött két alapvető szó van, továbbá még egy harmadik. Csak felhívom rájuk a figyelmet János olvasása közben.

Egy olyan téma, amelyben János összefoglalja a tanítvány életét, s amely megfelel Pál „teleiosz"-ának (tökéletes) és gnózisának, minden bizonnyal a h i t é, a hivésé.

János evangéliuma így végződik: „Ezeket följegyezték, hogy higgyetek." A kereszt jelenetét az evangélium tetőpontján azért mondja el, „hogy higgyetek"; Jézus imádkozik azokért, „akik hinni fognak benne".

Tehát ez a hit – ami felfogásom szerint nem a kezdeti hit, hanem sajátos, azaz tökéletes, elmélyült, érett hit – az egyik név, amivel János jelzi az utat és az érkezési pontot.

Igaz, hogy Jánosban nem fordul elő a „teleiosz", tökéletes szó; de – mint az Újszövetségben gyakran megesik –, ahol nincs ott a főnév, megvan néha az ige. Például János igen sokat beszél arról, hogy „piszteuó", hiszek; de soha nem használja a „pisztisz", hit főnevet. Érdekes nyelvi tünemények ezek. Ugyanígy sosem beszél „teleiosz"-ról, tökéletesről, de egyes alapvető pontokon szól arról, hogy „tökéletességre viszünk", beteljesítünk valamit. Jézus egész cselekvésének célja az (Jn 17,23), hogy mind „teteleiomenoi" legyenek, azaz tökéletességre jussanak az egységben. Tehát másféleképpen ugyanaz a páli téma jelenik meg: hogy mindenki tökéletességre jusson, úgy, amint Jézusnak kell tökéletességre vinnie, beteljesítenie (az ige „teleiún") az Atya művét (Jn 5,36 vagy 4,34): „Az én eledelem, hogy annak akaratát teljesítsem, aki küldött, s elvégezzem, amit rám bízott." A kereszten Jézus kijelenti, hogy ez a mű „beteljesedett" (a „teleiún" igével) (Jn 19,28-30).

Tehát itt is megvan, más légkörben, Isten műve befejezettségének, tökéletességének, érettségének érzéke. Ennek a műnek napvilágra kell kerülnie.

Ami a „gnózis" kifejezést illeti, Jánosnál nyilvánvalóan nem fordul elő, míg Pál beszél róla; aminthogy nem beszél „szophia"-ról, bölcsességről sem, de

megvan a „gignoszkein", megismerni ige, olyan értelemben, amit gyakorlatilag „gnózis"-nak, felsőbb ismeretnek mondhatunk.

János a „megismerni" ige használatával egy egész sor helyen megláttatja velünk, milyen fajta érett ismeret az ő oktatásának célja. A sok közül különösen idézhetjük 10,14-15-öt: „Ismerem juhaimat, és enyéim is ismernek engem." Ez a bensőséges, végső ismeret János igehirdetésének célja. Az ilyen keresztény felfogta a hit értelmét.

(Gli esercizi ignaziani alla luce di S. Giovanni. Centrum Ignatianum Spiritualitatis, Roma 1980, 14—26. o. Lelkigyakorlatos előadások.)

Puskely Mária

EGY ÉRETT SZEMÉLYISÉG: AVILAI TERÉZ

A teológia és a lelkiségi pszichológia szakemberei között már közhelynek számít az a megállapítás, hogy minél inkább átengedi magát valaki Isten Lelke működésének, annál teljesebb ember lesz. Ez az axióma különben az egyik legemberségesebb szent, Szalézi Ferenc ajkáról hangzott el, kifejezve száz és ezer évek egyik legmélyebb emberi tapasztalatát. És ha ez a tétel igaz, akkor a világ legsikerültebb emberei kétségtelenül a szentek. Lényegtelen, hogy kanonizálták őket vagy sem.

Minden kornak megvolt a maga sajátos szent-eszménye. Az első században csak a vértanúkat és kínzást kiállt hitvallókat tekintették szentnek, aztán a vértelen vértanúságot vállaló remetéket, szerzeteseket, szűzeket, később a karitatív szeretet hőseit, a rendalapítókat, hithirdetőket stb. A legendák és életrajzok híven tükrözik egy-egy adott történelmi kor szociológiai felfogását. Minél távolabb lépünk vissza az időben, annál nehezebb élővé tennünk egy szent emberi alakját. Kivételt alkotnak azok, akik vagy maguk rajzolták meg önarcképüket, vagy szakavatott krónikásra találtak. Pl. Ágoston, remete Antal, Benedek, Asszisziszi Ferenc, vagy Árpádházi Erzsébet, Szienai Katalin, Marie de l'Incarnation, Loyolai Ignác. Szerencsére ehhez a csoporthoz tartozik a 400 éve elhunyt Avilai Teréz is. Önéletrajzában és lelkiségi írásaiban beszámol belső fejlődéséről, levelei nyomán pedig megismerhetjük hétköznapi gondjait és küzdelmeit. Sorait átszövik kora eseményei, sokkal inkább, mint pl. Keresztes Szent Jánosét, akinek műveiben viszonylag igen kevés a kifejezett történelmi-társadalmi jelzés. Avilai Teréz eleven emberként áll előttünk, spontán erővel vall magáról, bemutatja életútját és érlelődésének szakaszait. Saját tévedésein okulva és tapasztalatból tudva, mennyire akarja Isten mindnyájunk emberi teljességét, meggyőző erővel igazítja el mindazokat, akik rá akarnak lépni „a tökéletesség útjá-

ra", beljebb akarnak jutni „a belső várkastélyba", Istenben kiteljesedett emberek akarnak lenni.

Mondanunk sem kell, Teresa de Ahumada y Cepeda nem született szentnek, sőt igen sokáig – közel negyven éves koráig – meglehetősen távol állt ettől az eszménytől. Nehezen érett meg arra, hogy merjen önmaga lenni, és merje önmagát egészen a Másiknak, Istennek ajándékozni. Vívódásairól, küzdelmeiről részletesen beszámolt. Elemzései azt bizonyítják, hogy kiválóan értette az emberi psziché rejtett életét, ismerte legtitkosabb rezdüléseit is. A modern pszichológus, lelkivezető és teológus tisztelettel hajlik meg e zseniális szívű és intelligenciájú nő előtt, ugyanakkor érthető érdeklődéssel keresi sikerült élete titkát. Ez a kutatás annál is inkább érthető, mivel – és ez is közhely – korunk társadalma igen kevés érett emberrel dicsekedhet. Avilai Teréz, úgy tűnik, megélt valamit, ami minket is közelebb hozhat az emberi teljesség eszményéhez. Az alábbiakban erről szeretnénk elmondani néhány gondolatot, feltételezve, hogy az olvasó némiképp ismeri a XVI. századi kármelita misztikus, reformátor, lelkivezető és író életét.

Elsősorban magát Avilai Terézt vallattuk írásaiban, de sokat merítettünk Tomas Alvarez kármelita professzor előadásaiból és tanulmányaiból, valamint Roberto Zavalloni ferences professzor, pszichológus cikkeiből.

Milyen tehát Avilai Teréz, az érett, önmagával, az emberekkel, a világgal és Istennel belső összhangban élő ember? Hogy erről valamit mondhassunk, vissza kell térnünk a kezdetekhez.

1) Honnan, milyen adottságokkal indult?

Kora ismerete feltétlenül szükséges személyiségének megközelítéséhez. Mint mindenki, Teréz is egy adott történelmi kor, társadalmi helyzet szülötte; ezek jegyeit mindvégig magán viseli, de, tegyük hozzá, túl is nő rajtuk, és Isten oldaláról szemlélve az eseményeket és az embereket, teljes szabadsággal mozog kora és társadalma koordinátái között. Konkvisztádorok és kalandorok kora ez, az új világ felfedezésének, földrajzi, anyagi, szellemi és lelki meghódításának százada. Méltó feladat ez az egységessé vált spanyol királyság számára. A harcias, hódító szellem igen közel áll a királyhoz mindig hűséges Avila leányához. Írásait át- meg átszövik a katonáskodás, a hódítás, a haláltmegvető elszántság képei. De ő és tanítványai egészen más világot akarnak meghódítani: a lélek belső birodalmát.

A protestantizmus terjedése – Teréz és Luther jószerént kortársak – Terézben lobogó missziós lendületet ébreszt. Vulkánként tör fel benne a vágy, hogy ő és a kármeliták valamit tehessenek az egyházért, a „lángokban álló világért". Minden áram áthalad szívén, a magas feszültségek megrázzák és mindig új irányba fordítják életét. Ismeri jól az eretnek mozgalmakat, a megvilágosodottak (alumbrados) és az álmisztika híres eseteit; olykor túl közeli kapcsolatba kerül az inkvizícióval, anélkül, hogy ez megzavarná belső békéjét. Persze ez már érett éveinek tapasztalata. Ismeri elég jól a lelkiségi irányokat, igyekszik tájé-

kozódni, mégpedig a legmegbízhatóbb forrásokból. Istenben elnyert szabadsággal nyilatkozik emberekről, tévedésekről és rendkívüli alázattal könyörög, hogy valahogy ne tévedjen ítéleteiben. Egyben biztos: életét adná bármely pillanatban az egyházért, testvéreiért.

Családi adottságai inkább a gyakorlati életre készítették fel, semmint a szemlélődő hivatásra. Ma már szinte általánosan elfogadott adat, hogy Avilai Teréz ősei, apai ágon, zsidók voltak, közelebbről toledói kereskedők. Kiváló gyakorlati érzékét részben tőlük örökölhette. Tudott a pénzzel bánni, bár nem mindig a kereskedő élet törvényei szerint... Belevágott pl. alapításokba a szükséges anyagi fedezet híján is, remélve, hogy adott pillanatban majd előkerül a szükséges összeg.

Apja szigorú erkölcsű, kissé búskomorságra hajló férfi volt, anyja álmodozó, sokat gyengélkedő és fiatalon halálra szánt asszony. Munkaszerető apja példája nyomán Teréz megismerkedett a gazdálkodás titkaival, becsületet, igazságszeretetet, demokratikus magatartást, munkabírást és kemény akaratot tanult tőle. De mivel apja érzelmileg sokáig megközelíthetetlen maradt, Teréz érzelmi fejlődésében nem igen talált támaszra benne. Tisztelet, megbecsülés és bizonyos félelem színezte apjához való kapcsolatát. Anyja inkább fantáziáját gyújtotta fel. Ezt a képességét a fiatal leány a lovagregények olvasása és írása területén fejlesztette és kamatoztatta.

Teréz első húsz évét az értelem és az akarat kibontakozása és túlnyomó uralma jellemezte. Érzelmi élete, a szeretni-tudás képessége viszonylag lassabban fejlődött. Anyja halála után még inkább lelassult ez a folyamat. Kamasz éveit a puritán, zárkózott apa és nagyobbik nővére, Mária felügyelete alatt töltötte. Ez utóbbi mellett és apja parancsára részt kellett vennie kisebb testvérei nevelésében és a háztartás gondjaiban. Gyorsan felnőtté vált, megalkotta ítéletét e világról, az emberekről és persze saját jövőjéről is.

Unokatestvérei, akik elég számosan voltak, jelentették számára a társas élet lehetőségeit. Ezek egyike gyújtotta fel benne a szerelem első lángját. Mivel apjának nem tetszett ez a kapcsolat, csak titokban találkozhattak, illetve válthattak levelet. Teréz egyenes természete nem sokáig viselte el ezt a helyzetet. Így a korán ébredt szerelem rövid időn belül kihunyt, Teréz szíve ismét bezárult. Mindemellett mindenütt a társaság kedvence maradt, szerették, és ő élvezte, hogy szeretik. Éles ésszel hamar rájött: érdemes kedvesnek lennie, hiszen akkor vele is hasonlóan viselkednek. Önéletrajzában, amit 47 éves korában fogalmazott meg először, keményszívűséggel vádolta magát. Szíve majd csak jóval később olvadt meg, amikor megélte, hogy Jézus szereti őt, és ő képes Őt viszontszeretni.

Istenhez való kapcsolatát ez az akarati-értelmi beállítottság jellemezte sokáig. Vagy így is mondhatnánk: akaratára elsősorban értelme, nem pedig szíve, ösztönei, érzelmei hatottak. Még nem fedezte fel szíve hatalmát. Istenképe alakulásában kétségtelenül meghatározó szerepet játszott édesapja. Ez a viszonylag komor apakép később egyik oka lett annak, hogy Teréz bújócskát

játszott Istennel, nagy félelmeken, belső viharokon esett át, olyannyira, hogy szinte életébe került. Anyaképe pozitívnek mondható. Teréz fiatal leány korában anyja lett kisebb testvéreinek; ezt az anya-magatartást megtartotta egész életében. Korán elhunyt anyja képe hamar összeolvadt a Szent Szűz alakjával. Teréz Máriában elsősorban mindig anyját látta, feltétlen bizalommal ragaszkodott hozzá. Ez a „természetfeletti" szeretet fiatal évei egyik legerősebb szeretettapasztalata.

Ebből az első időszakból hiányzott az igazi mély, személyes kapcsolat. Jóllehet „mindenütt szeretetre talált" (Önéletrajz 3,3), „mindenki javát akarta" (Ö 2,8), nem volt személyes partnere. Tetszeni kívánt, de szíve zárt kert maradt.

A rendkívül értelmes fiatal leány, mérlegelve, mi várhat rá ebben a nők számára különösen is keserves „siralomvölgyben", hideg értelemmel és elszánt akarattal választotta azt az utat, amelyet hét éves korában vértanúság-kereső kalanddal próbált ki, és amelyet korában egyértelműen a kolostor jelentett. „Érdekházasságot" kötött Istennel, akiben igazságos Bírót látott elsősorban. Indítékai között félelem, józan számítás, negatív tapasztalatok, érzelmi fejletlenség húzódtak meg. De mindez egyelőre elégséges volt ahhoz, hogy akarata döntsön. Hogy boldog szeretne lenni, azt magának sem merte bevallani.

Neveltetéséről nem sok mondanivalónk lehet. Otthon a gyakorlati élet teendőivel ismerkedett meg, az ágostonrendi apácáknál töltött alig két év alatt pedig némi alapismeretekre tett szert, elsősorban olyanokra, amelyekre egy XVI. századi spanyol kisasszonynak szüksége lehetett. Apja házában viszonylag gazdag könyvtár volt, anyja mellett pedig, annak idején, válogatás nélkül olvasta a korában annyira divatos lovagregényeket (vö. Loyolai Ignác hasonló tapasztalatát). Teréz így bizonyos előnnyel indult az internátusban. Sőt nemcsak olvasottsággal rendelkezett, hanem a tollat is ügyesen forgatta. Egy-két éve Rodrigo bátyjával izgalmas lovagregényt írtak. A kolostori iskolában elsősorban hitbeli ismereteket tanultak, valami kis földrajzot, történelmet, kézimunkát, táncot, a fonás-szövés alapelemeit. Énekhangja nem volt valami kiváló, ritmusérzéke valamivel jobb; egyébként a tanulmányok nem jelentettek problémát. Csak szíve keménysége miatt bánkódott gyakran...

Kétségtelenül nagy volt benne a tudásvágy, és ez bizonyos pozitív nyugtalansággal töltötte be egész életét. Mindig kereste a tudós emberek (letrados) társaságát, szívesen kikérte tanácsukat. Gyűjtötte az értékes könyveket. Különösen mély hatást gyakorolt rá Szent Ágoston, Szent Jeromos, Nagy Szent Gergely, valamint a ferences Osuna, a Harmadik Ábécé híres szerzője. Néhány kedvenc könyvét később is mindenhová magával vitte. Első helyen állt természetesen a Szentírás. Tudásvágya haláláig kielégítetlen maradt. Ne feledjük, egy XVI. századi nőről van szó, mégpedig szigorú elzártságban élő kármelita apácáról! Nem csoda, hogy szinte élete végéig szenvedett a nők hátrányos megkülönböztetése miatt. (És az sem csodálnivaló, hogy az erre vonatkozó sorokat az illetékes cenzor mindig vastagon kihúzta kéziratai ból!) Élete végéig bántotta az is, hogy nem tanulhatott többet, hogy pl. nem képes megérteni a

Szentírást. „Ó, Jézus, ha jobban megismerhettem volna a Szentírás minden szakaszát, amelyek jobban megértetik, mit jelent a léleknek ez a békéje!" (A belső várkastély 7,3,13). „Ó, Jézus, mit nem adnék azért, ha ezt a dolgot világosan meg tudnám magyarázni! Azt hiszem, egészen jól értem a kettő közötti lényeges különbséget (a természetes és szellemi örömökről van szó), de sehogy sem tudom magam érthetően kifejezni" (BV 4.1,4). Élete végefelé sajnálattal állapította meg: Tapasztalatom van ugyan elég, de hiányzik nálam a műveltség és a tudomány; pedig ez a kettő nagy dolog!" (BV 4,15).

Alapadottságait vizsgálva még egy szempontra kell figyelnünk. Teréz lényegében v á r o s i lány, a természettel nem került különösebben mély kapcsolatba, mint pl. Keresztes Szent János. Fiatal korában kijárt ugyan apja falusi birtokára, később is megfordult falun, de lényegében megmaradt mindig városinak. Keresztes Szent János a költő szemével tekintett a természetre, Teréz viszont inkább a tudós analitikus módján. Így elemezte pl. a víz tulajdonságait. A belső várkastélyban hosszan alkalmazta a selyemhernyó—lepke hasonlatot, de, mint ez kitűnik, a valóságban soha sem látott selyemhernyót. Valahol hallott róla, megragadta gazdag képzeletét, aztán a maga módján felhasználta mondanivalója szemléltetésére. A természettel való kapcsolata csak élete végén vált bensőségessé; el-elgyönyörködött egy virágban vagy egy szép tájban, Isten pazar ajándékaiban.

2) Felemás évek

1536 őszén egy éles eszű, elszánt akaratú, érzelmileg azonban kiforratlan Teréz lépte át az avilai Megtestesülés kolostor kapuját. A huszonegy éves fiatal apáca el akarta nyerni örök üdvösségét, és ehhez kiválasztotta magának a legcélszerűbbnek látszó eszközöket: imádkozott, böjttel, vezeklésekkel sanyargatta magát, a legnehezebb szolgálatokat vállalta.

Szent Bernát a szeretet négy fokáról elmélkedve ezt a kalmár-szellemű szeretetet jelölte meg első fokként. Becsületes kontraktus ez az igazságos Bíróval. Adok-veszek alapon, úgy, hogy mindkét fél megkapja a magáét. Teréz később így jellemezte Önéletrajzában ezt a visszás lelkiállapotot: „Úgy érveltem önmagamban, hogy a szerzetesi élet nehézségei sem lehetnek rosszabbak a tisztítótűznél; már pedig én nem ezt, hanem a poklot érdemeltem meg. Méltányos dolog tehát, hogy ebben a tisztítótűzben éljem le életemet, annál inkább, mert utána majd egyenesen a mennyországba jutok. Ebben a pályaválasztásban nem annyira az Isten iránti szeretet vezetett, hanem inkább a Tőle való szolgai félelem" (Ö 3).

Természetes, hogy ez az önmarcangoló, a személyiséget minden vonatkozásban elnyomó magatartás végveszélybe sodorta életét. Egy év leforgása alatt sikerült annyira tönkretennie magát, hogy apjának kellett elszállítania súlyos betegként. Teréz huszonkét éves korában a tönk szélére jutott, teste, helyesebben egész lénye felmondta a szolgálatot. Borzasztó szenvedései közepette titkos öröm töltötte el: lám, sikerült, amit akart, egy év alatt letudta a tisztító-

tüzet, most indulhat a mennyországba. Nem így történt, szerencsére. Csodával határos módon magához tért a három napos kómából, pedig már temetését készítették elő. Visszavitték a kolostorba, ahol lassanként magához tért, néhány hónap múlva lábra állt. Szerencsére nem ölt még ki magából minden életenergiát.

Most már óvatosabban haladt előre. Többet és egyszerűbben imádkozott, hálálkodott; olykor örvendezve megtapasztalta Isten szerető jelenlétét. Otthonosabb lett a belső imában, visszafogottabb a vezeklésben. Lemondott önmaga „elpusztításáról". Szíve megindult egy-egy pillanatra, kezdte megsejteni, hogy az Istennel megélt szeretetkapcsolat nem adásvételi szerződés busás haszon reményében, hanem szerető szívek találkozása, – eljegyzése, – szeretetegysége. Sokat olvasott, lassan, csendben eszmélődött.

Ennek a fokozatos normalizálódási, érlelődési folyamatnak az egyre nagyobb számban érkező látogatók vetettek véget. Híre terjedt, hogy Doña Ahumada visszanyerte egészségét,s a kíváncsi avilai polgárok és lovagok meg akartak bizonyosodni a hír valódiságáról. Egymásnak adták a kilincset. A huszonhárom éves Teréz váratlanul kivirult, a kolostor társalgójában boldogan látta viszont „hódolóit", és igen jól érezte magát társaságukban. Végeredményben feltámadt benne az egészséges életösztön, a szeretetvágy. Élvezte az életet, az ajándékokat, növekvő népszerűségét.

Belül azonban egyre zavartabb lett. Előző éveiben szívét vetette rabságba, most lelkiismeretét szerette volna elhallgattatni, mégpedig meglehetősen átlátszó érvekkel. Meggyőzte magát arról, hogy „tisztítótűzelmélete" nem vált be. Itt kell tehát berendezkednie a földön és szolgálnia Istent a maga szerény képességei szerint. Eddigi zord motívumait újak váltották fel, meglehetősen alkalmatlanok arra, hogy akaratát merészebb célok felé irányítsák. A ragyogó fiatal Doña Ahumada belső diszharmóniában élt: értelmével kialakított motívumrendszere megdőlt, akarata nélkülözte a serkentést, fantáziája megtelt hírekkel, érdekes eseményekkel, gondolatai szerteszét kalandoztak, szíve pedig árvább volt, mint valaha. Végeredményben menekült önmaga elől, s főképp Isten elől, akinek kedvéért pedig néhány évvel ezelőtt mindennel szakított. Hiába kapott jóakaratú figyelmeztetéseket, több-kevesebb sikerrel lerázta magáról a bírálatokat. Legkevésbé apja látogatásainak örült, aki az elmúlt években nagy léptekkel haladt előre a belső ima útján. Azért jött olykor, hogy leányával erről szót váltson. A hallgatag férfi Teréz zavara láttán megértette, mi történik. Látta, hogy nem tud segíteni, ezért visszavonult. Hosszú ideig nem jött a kolostorba. Teréz pedig elkövette „élete legnagyobb tévedését": jó időre abbahagyta a belső imát, magyarán „szakított" Istennel:

> Csakhamar elkezdtem egyik szórakozásból, könnyelműségből és bűnre vezető alkalomból a másikba esni, végül pedig akkora veszedelemnek tettem ki magam, lelkem annyira belebonyolódott a haszontalanságokba, hogy már szégyelltem olyan bizalmas barátságot tartani Istennel, amilyen a belső ima, s nem mertem többé Őhozzá közeledni. Vétkeim növekedtével mindig kevesebb örömet és vigasztalást találtam az erényes dolgokban. Világosan beláttam, Uram, hogy

mindez azért kevesbedik, mert hűtlen vagyok Hozzád. A legborzasztóbb tévedés az volt, hogy ilyen gonosznak tudva magam, nem mertem többé gyakorolni a belső imát. Beértem a kötelező ajakimák elmondásával, és elhagytam a belső imát, az Istennel való benső társalgást. Külsőleg jónak látszottam... Nem tartottak rossznak, mert látták, mily fiatal vagyok, és mégis sokszor keresem a magányt, imádkozom, sokat olvasok, beszélek Istenről, szent képeket festetek mindenfelé, van magánkápolnám és abban sok áhítatra gerjesztő tárgyam... Teljesen megbíztak bennem (Ö 7).

Ha Teréz „szakított" is – bár nyíltan nem merte magának bevallani –, Isten hűséges maradt. Teréz kétségtelenül szeretett volna megelégedni felemás, „félérett" állapotával. Apja szent halála riasztotta fel először szunnyadó képességeit és ébresztette fel mesterségesen elaltatott lelkiismeretét. Ettől kezdve élete folytonos harccá vált: Jákob harca Isten angyalával. Csakhogy Doña Ahumada nem áldást akart, hanem szabadulni szeretett volna. Bújt, rejtezett Isten elől, akiről már kezdte sejteni, hogy nem csupán igazságos Bíró, hanem szeretetre hívó lény. Mindent elkövetett, csak szemközt ne találkozzék Istennel, mert akkor 180 fokot kell fordulnia. „Az egyik oldalon az Úristen hívogatott magához, a másikon pedig én szaladtam a világ után... Belső imám is tele volt szenvedéssel, mert hiszen szellemem nem volt bennem úr, hanem rabszolga. Sok esztendőt töltöttem így, s most is csodálkozom azon, hogy szervezetem kibírta" (Ö 6).

Érdekes lenne elemezni Avilai Teréz pszichoszomatikus betegségtüneteit. Néhányat maga is néven nevez: fejfájás, szédülés, gyöngeség, gyakori hányás, aztán depresszió, elsötétedések, szorongás ... Később maga is csodálta, hogy túlélte ezt a két évtizedet. Mert nem kevesebbről volt szó: „Majd húsz esztendeig jártam ezt a viharos tengert. Mondhatom, keserves egy élet volt. Olyan kínos lelki harc, hogy nem értem, miképpen tudtam csak egy hónapig is kibírni, hát még annyi esztendeig!" (Ö 8).

Teréz kemény ítéletéhez hozzá kell tennünk valamit: biztos, hogy ezekben a zavaros esztendőkben is erkölcsileg kifogástalan életet élt, nem volt rosszabb, mint annyi más küszködő társa. Az viszont tény, hogy állandó ellentmondásban élt önmagával, elárulta jobbik, igazi énjét. Értelme világosan látta az ellentmondás elemeit, becsületérzéke joggal tiltakozott. Látóköre beszűkült, hiányoztak életéből a távlatok, így akaratát semmi sem indította ellenlépésekre. Elveszett a mindennapi élet részleteiben, sem ezeket, sem egész életét nem tudta nagyobb összefüggésben látni. Szinte állandóan gyöngélkedett, hiányzott belőle a fizikai erő is a gyökeres újrakezdéshez. Belsőleg zilált volt, hiányzott szíve belső központja, amely összhangba tudta volna hozni lelki-szellemi képességeit. Érzelmileg kétségtelenül már érettebb volt, de nem tudott mit kezdeni belső szeretetenergiájával. Végeredményben önmaga körül forgott, nem tudott megnyílni egészen a Másik felé. Önismerete sem volt tárgyilagos: rossznak tartotta magát, de ez nem alázatra, hanem szolgai félelemre késztette, és sajnos arra a következtetésre, hogy inkább nem közelít Istenhez, mintsem ilyen méltatlan állapotban. Ennek a diszharmóniának végül is robbanáshoz kellett vezetnie:

„Élni szerettem volna, mert éreztem, hogy nem élet az enyém, hanem küszködés a halál árnyékával: hogy nincs, aki életet tudna nekem adni, én magam pedig nem tudom megszerezni" (Ö 8).

3) A lelki-szellemi teljesség útjain

Avilai Teréz pálfordulásának történetét jól ismerjük Önéletrajza 9. fejezetéből. 40 éve felé járt, amikor egy napon a szenvedő Krisztus egy képének látványa zokogásra fakasztotta. Térdre borulva könyörgött, hogy az Úr végre változtassa meg életét.

Az esemény váratlan, hatása nincs arányban a történtekkel. Hiszen a kármelita apáca már számtalanszor láthatott szenvedő Krisztus-képet, már sokszor elmélkedett a szenvedéstörténetről. Valami másról van itt szó. Az előző évek küzdelmei, szellemi-lelki képességeinek elfojtása, az önmagával való állandó meghasonlás olyan magasfeszültséget hozott létre benne, hogy végre is a kegyelem érintése robbanásszerűen átalakította egész valóját. Teréz gondolkodásmódjának 180 fokos fordulatát ez a mondat jelzi: „Kétségbe estem saját erőm miatt, és egész bizalmamat Istenbe helyeztem" (Ö 9).

Kétségtelenül eddig is hitte, hogy Isten létezik, hogy Isten mindenható. Próbálkozásai, bukásai megtanították arra, hogy képességei korlátoltak. Ebben a magasfeszültségű pillanatban bevallotta önmagának: magától nem sokra ment. Éretlen maradt, felemás torzó. E felismerés azonban nem kétségbeesést eredményezett, hanem segélykiáltást egy nálánál nagyobb hatalom felé. Teréz egyszerre ismerte fel és fogadta el a maga bűnös, magatehetetlen voltát és Isten, a Mindenható létét. Amit eddig csak értelmével tudott, hitével megvallott, azt most egész lényével megtapasztalta: Isten erősebb, mint ő, Isten hűséges, míg ő hűtlen, Isten szereti, míg ő keserű magányban vergődik. Elérkezett tehát a döntő pillanat: Teréz egyszer s mindenkorra megnyílt a Másik felé, kitárult előtte, készen arra, hogy befogadja Őt.

Ez a felszabadító pillanat egyszerre lendületbe hozta egész lelki-szellemi dinamizmusát. El kellett veszíteni régóta árva szívét, hogy ismét magára találjon. Új életre született. Minden fordított sorrendben következett 21 éves korában hozott értelmi döntéséhez viszonyítva. Mint amikor a szárazságtól kirepedezett talajra bőséges eső hull, és hirtelen zöldbe, virágba borul a táj . . .

A Krisztus iránti önátadó szeretet egyensúlyt teremtett Teréz egész lényében. Ez a személyes szeretet mozgatta ezentúl akaratát, irányította értelmét, fegyelmezte képzelőtehetségét, indulatait és vezette el az egyre teljesebb belső szabadságra. A feltétlen bizalom az őt szerető, mindenható Istenben képessé tette önmaga tárgyilagos elfogadására, érzelmi biztonságot kölcsönzött neki. Önmagáról, másokról, eseményekről alkotott eddigi nézetei egyszerre egészen más, objektív megvilágításba kerültek. Végső elemzésben Teréz széteső belső világában megszületett az új energiaközpont, amely belső összhangot teremtett benne, és új lendületbe hozta képességeit. E pillanattól kezdve távlatai állandóan növekedtek, motívumrendszere egyre gazdagabbá vált. Szeretettől fel-

gyújtott értelme és akarata a legmerészebb vállalkozásokra sarkallta, haláláig nem volt többé megállása.

E rövid tanulmány nem teszi lehetővé azt, hogy részletesen elmezzük Avilai Teréz lelki-szellemi beérésének, beteljesedésének folyamatát. És talán nem is szükséges, hiszen ő maga részletesen beszámol róla már érett fejjel megfogalmazott müveiben. Most mindössze néhány jelzésre szorítkozunk.

Leírásából egy olyan vonzó nővel ismerkedhetünk meg, aki „elveszett szívvel" járja a világot: az Énekek éneke menyasszonya, aki nem tesz mást, mint keresi és szereti Istenét, egész lényével küzd Isten országáért, és szenvedélyes szeretettel veti bele magát minden előtte álló feladat megoldásába. Bátor, és nem ismer megalkuvást, ugyanakkor tisztában van emberi gyengeségeivel. Bensőleg szabad, mindig az „igazságban halad". Bátorság, alázat, vállalkozó kedv és gyöngeségeink ismerete látszólag ellentétes fogalmak. Valójában azonban a belső élet sajátos dinamikáját jelzik.

A pszichikailag érett, kifejlett személyiség egyik sajátos vonása az önuralom. A belső központjában élő ember nem elnyomja szenvedélyeit, hanem helyes cél felé irányítja. Végeredményben olyan belső szabadságot él meg, amelyben helyet kaphat harag, öröm, olykor csüggedtség, anélkül azonban, hogy ezek alapjaiban fenyegetnék belső egyensúlyát. Teréz e belső harmóniájáról a Lelki számadásokban olvashatjuk a legszebb tanúságtételt.

A belső érettség legbiztosabb fokmérője a szétsugárzó emberszeretet. Teréz teljes szabadsággal fordult mindenki felé, legyen az egy öszvérhajcsár vagy a főinkvizitor. Isten gyermekét tisztelte bennük, és az istenszeretetben való haladásukat óhajtotta. Keresztes Szent János mellett ebben a korban talán ő írta a legmegrázóbb sorokat az ember méltóságáról: „Mivel sokfelé megfordulok és sokakról beszélnek nekem, bizony olykor azt sem tudom, mit mondjak mást, mint hogy rosszabbak vagyunk az állatoknál. Nem értjük meg lelkünk méltóságát, és lealacsonyítjuk magunkat!" (20. L) Azt akarta, hogy leányai, a kármeliták, barátai és akiket csak ismert, ne kis lépésekkel haladjanak, hanem repüljenek a belső szabadság és istenszeretet útján. Testvéri szeretetét ez a forró kívánság motiválta.

Felebaráti szeretetében rendkívül megértő volt, gyakorlati és egyszerű. Nem terheket akart rakni nővérei vállára, hanem fel akarta szabadítani őket. Isten nem hóhér, nem szőrszálhasogató, hanem a lelkek szerető Szívű Jegyese. Erélyesen rendre utasította például azt az elöljárót, aki túlzott böjtökkel sanyargatta a közösséget; egy másikat meg arra kért, adjon a nővéreknek meleg ruhát, ha hűvösre fordul az idő. Az újoncokkal legyenek türelemmel, hagyjanak nekik időt arra, hogy beleszokjanak a kolostori életbe. Ne kicsinyeskedjenek, ha valaki nem tudja azonnal megtartani a csendre vonatkozó előírásokat, ne tegyék ki az elbátortalanodás kísértésének. De ugyanakkor az imában való kitartásra így buzdított: „Ki kell tartaniuk még akkor is, ha fejükre szakadna a világ" (TU 21).

Emberi nyitottságának nincsenek határai. Minden érdekelte: egy újfajta konyhatűzhelytől kezdve a rózsaolaj elkészítésén keresztül a kútfúrásig. Ismerte kora orvosi eljárásait, maga is küldött bevált labdacsokat, gyógyfürdőt ajánlott; a fáradtaknak külön erősítő levest főzetett, kialtatta őket; alapításaikor addig nem nyugodott, míg az egészséges környezetet nem biztosította nővéreinek, még a szép, lelket gyönyörködtető kilátásra is kiterjedt figyelme. Igazi anyja lett az első sarutlan férfi kármelitáknak is. Imáival, jótanácsaival, gondoskodó szeretettel kísérte őket útjaikon, érdekükben közbenjárt, vitázott, pénzt szerzett, leveleket írt. Leveleiben pl. könyörgött az egyiknek, öltözzék melegebben, naponta ne tegyen meg öszvérháton tíz mérföldnél többet... A higiénia és a kielégítőbb táplálkozás követelményeire ismételten visszatért:

> Az atyáknak jobb élelmet kell adni. Biztosítom, ha ebben nem változtatnak az egész vonalon, meglátják, mi lesz a vége. Ne mulasszák el, hogy e tekintetben üdvös rendeleteket bocsássanak ki, mert hiszen az Úristen meg fogja adni Önöknek a szükségeset.
> Az Isten szerelmére, viseljenek gondot a tisztaságra az ágyak és az asztalkendők dolgában, még ha többe kerül is. Mert rettenetes dolog, ha az nincs meg. Azt szeretném, ha ezt a pontot belevennék a Szabványokba, de azt hiszem, még ez sem használna, mert annyira elhanyagolják (352. L).

Tisztán átlátta az apró féltékenykedéseket, anyai szeretettel és nagyvonalúsággal igyekezett rendet teremteni a kusza esetekben. Az öreg Antonio testvér miatt sokat kellett nyelnie. Az első férfi sarutlan kármelita kicsit mindig lekezelte Terézt, magát tartva alapítónak. Évekig nem válaszolt Teréz kedves hangú leveleire. „Antal atyának jelentse mély tiszteletemet. Mivel sohasem válaszol nekem, én sem írok neki" (161. L). Lehetetlen parancsával végeredményben ez a nyakas öregúr lett a Madre Fundadora halálának közvetlen oka. De Teréz halálos ágya mellett jobb belátásra tért, és tanúja lett egy szent végső szeretetekszt ázisának.

Nemcsak adni tudott, hanem elfogadni is. Igényelte a szeretetet és megértést. Erről tanúskodik a következő vallomás:

„Kedves leányom, higgye el, egész szívemmel viszonzom szeretetét. Mert hiába, természetünk már olyan, hogy jól esik neki a viszontszeretet. És ez nem is lehet rossz dolog, hiszen Urunk is jó néven vette, ha szerették" (387. L).

Teréz érett, tiszta szeretetének egyik legszebb dokumentuma az a levél, amelyet 1579. jan. 31-én a sevillai kármel nővéreinek írt. A közösségnek igen sok megpróbáltatásban volt része a reformhoz való hűsége miatt.

„Vegyék tudomásul, hogy még soha nem szerettem Önöket annyira, mint most; nagy kegyelem az Úr részéről, hogy engedi valamennyire megízlelnünk keresztjét. Áldott legyen az a nap, amelyen beléptek Sevillába. Nagyon irigykedem Önökre. Amikor értesítettek arról, hogyan bántak Önökkel, ahelyett, hogy elbúsultam volna magam, őszinte belső öröm fogott el. Bátorság, leányaim! Semmi ok sincs aggodalomra! Erősen kell bíznunk az Ő irgalmában, amely majd napfényre hozza az igazságot. Igyekezzenek jókedvűek lenni..." (266. L)

Avilai Teréz belső szabadságának, rettenthetetlen bátorságának, gyöngéd és ugyanakkor erős szeretetének titkát Isten iránti önfeledt szeretetében kell keresnünk. Helyesebben nyitottságában, amellyel kitárult Isten előtt és hagyta, hogy Isten hatalmába vegye egész lényét. „Hogy kiárassza szeretetét, úgy tűnik, az Úr nem akar mást, mint hogy viszontszeressük" (Al 3,18). Ezt a szeretetet ismerte meg Teréz már gyermekkorában, ezzel hadakozott vagy négy évtizeden át, ennek adta át magát feltétlen bizalommal. Emberi-lelki érettségének titka tehát maga Jézus, a legemberségesebb Ember, a lélek Isteni Jegyese. Jézus szeretete égette ki Teréz lelkéből a bűnök, hibák gyökereit, borította virágba természetes adottságait és díszítette fel a hit, a remény és a szeretet ajándékaival. Jézusban élve természetes az, hogy Teréz igazságszerető, szabad, alázatos, bátor, türelmes, erős, elszánt, határozott és elnéző, gyöngéden szerető és haragosan leckéztető. Isten létét és gondviselését természetes evidenciaként élte meg, és ezt sugározta a legnehezebb esetekben is. Szíve teljesen átalakult, szabadon szeretett és hagyta magát szeretni. Készségesen figyelt a Szentlélek irányítására, és másokat is erre az engedelmes szeretetre késztetett. Élete középpontja, belső energiaforrása Krisztus volt. Képessé vált arra, hogy egyre mélyebben behatoljon a hit misztériumaiba. Megtérése egy adott pillanatban történt, de kiterjedt egész életére. Mint Mária Magdolna, hirdetni akarta a Feltámadottat, tanúságot tenni Róla az egyházban és kora társadalmában. Véglegesen ki tudott lépni önközpontú szemléletéből, és apostoli lelkülettel elkötelezte magát az Egyház szolgálatában. Végső elemzésben jézusi, sikerült ember volt. Istenben megérett boldog nő. Szent.

Kis Monika

A SZEGÉNY ÉS A GYERMEK

– Szegénység? ... Ki mer napjainkban még csak beszélni is a szegénységről? Ki ismeri jobban veríték- és könnyáztatta arcát, mint mi, a XX. század emberei, a gazdasági válságok, a két háború ínségesei? Az emberiség kétharmad része ma is éhezik, az elmaradott országokban éhhalál arat – és te arról akarsz beszélni, ami ellen közös akarattal küzd, ösztönével, értelmével egyaránt, minden emberi lény? Azt állítod, hogy ez kell az ember kiteljesedéséhez?

– Értelek. De mondd: mikor nyomorogtunk, befogadtuk a szegénységünket, vagy csak ránk aggatta az élet? És mikor emelkedett az életünk színvonala, nem maradtunk-e továbbra is koldusruhás királyok? Meg voltunk elégedve azzal, amit a nap munkája megteremtett, vagy a mindenáron való birtoklás igényével hízlalgattuk a lelkünkben terpeszkedő Molochot: a gazdagság bálványát? ... Soha nem voltunk igazi szegények, mert nélkülözésben a fogunkat csikorgattuk, jólétben pedig lihegve futottunk a „még több" után.

— Rendben van. A szegénység azonban ma már mást jelent, mint régen. Ma nem lehetne koldulásból élni és nem hevernek — legalábbis mifelénk — leprások az árokparton. A gyerekek, öregek és betegek intézményes gondozásban részesülnek. Ha összeesel az utcán, ott teremnek a mentők, intenzív osztályra szállítanak, ahol orvosok és ápolók sora őrködik szerveid működése felett.

— Valóban változik az emberi nyomorúság formája; de nem a veleje. Olvastál-e az újságban arról a furcsa öngyilkosjelöltről, aki ágyának sodronyába villamos áramot vezetett, s mikor rátaláltak, az áramütésektől félholtan is azt hajtogatta, hogy meg akar halni, mert iszonyatosan egyedül van? Mit gondolsz, az árokparton fekvő leprásnak mi volt a legnagyobb baja? Az, hogy árokparton feküdt, hogy leprás volt, vagy az, hogy iszonyatosan egyedül volt? Intenzív szobában is lehet iszonyatosan egyedül lenni.

— De a szegénységgel foglalkozni nem időszerű ma már! Az emberiség legjobbjainak éppen az a céljuk, hogy eltűnjenek a kiáltó társadalmi és vagyoni különbségek, és így megszűnjék a szegénység a földön.

— Igen: a kereszténység is mindig azt tanította, hogy „a gazdag feleslege a szegény jogos tulajdona". De itt valami másról van szó. S ha el is végezte a gazdagság az Egyházban a maga romboló munkáját, a kereszténység szemefénye a szegénység maradt, a szegényeket az Egyház kincseinek nevező Szent Lőrinctől egészen Kalkuttai Teréz anyáig. A szegénységgel foglalkozni mindig időszerű lesz, amíg csak ember él a földön.

Korunk legnagyobb bajainak egyike, hogy ugyanazok a szavak nem jelentik már ugyanazt mindnyájunk számára. A fogalmi töltések sokfélesége új Bábelt hozott létre, és ki-ki kínlódva keresi, hogy mondhasson is már valamit a másiknak, ne csak beszéljen! ... Ahhoz, hogy megérthesd, mi is valójában a szegénység, újra kell fogalmaznod a magad számára ezt a szót, olyannak, amilyennek a Krisztus ajkáról elhangzott, s amilyennek Egyháza megőrizte.

Az igazi szegénység nem állapot, hanem tett. A materiális szegénység, vagyis a földi javakban való szűkölködés akkor válik spirituális, vagyis: lelki, lélek szerinti szegénységgé, mikor az állapotból cselekedet lesz. A materiálisan szegény nem szükségképpen lelki szegény is: aki gyűlöli szegénységét, lelkében éppúgy tapad a javakhoz, mint a pöffeszkedő gazdag. Az anyagi szegénység elsősorban jele, de eszköze is a szegénységnek; hathatós eszköze, mert az emberi természet gyengesége folytán dúskálás közepette lélekben szegénnyé lenni: emberfeletti feladat volna. Ugyanennyire emberfeletti lélekben szegénynek maradni a végső nyomorban, amely lealacsonyítja az embert; megfosztja szabadságától és személyi méltóságától.

A lelki szegénység abban áll, hogy Isten hívására, szabadságunk és emberméltóságunk birtokában a földi javak vonzóereje ellen fordulunk. Ezek az erők mindenkor társulnak az én befelé sodró erőivel, amelyek az önzés, az énköz-

pontúság, az elidegenedés felé törtetnek. Ha szembeszállunk velük, nap mint nap megújuló, ár elleni küzdelemre szántuk el magunkat, de erőkifejtésünk – ha kegyelemmel társul – kifelé ható, az énközponttól távolodó és távolító erőhatást eredményez. A személyiség így nyitottá, befogadóvá, párbeszédre alkalmassá válik. A lélek egészséges tartása: ez.

– Egészségről beszélsz. De egészséges dolog-e nélkülözni, másokra támaszkodni, másoktól függeni? Mások adakozó kedvének, vagy fösvénységének a kiszolgáltatottja lenni?...

– A szegénység két jegye valóban a nélkülözés és a függés, de nem akármilyen nélkülözés, nem akármilyen függés. A materiálisan szegény nem képes teljesen gondoskodni magáról: másra van utalva. A lelki szegény pedig a javaktól való benső elszakadása által szegénnyé teszi magát: megvon magától valamit másnak a javára. A feleslegből adott alamizsna, amelyet nem „érez meg" ajándékozója, nem lélekből fakadó adomány. Torzképe a kereszténynek, aki padlás- vagy garderobe-nagytakarítás után selejtes holmiját löki oda a szegénynek; ezzel inkább a szegény tesz neki szívességet, megszabadítva ócskaságaitól. Szent Márton püspök kettéhasította köpenyét, Árpádházi Szent Erzsébet vállán levő palástját, Prohászka püspök egyetlen télikabátját vetette le, – Assisi szentje, Ferenc pedig utolérhetetlenül gyöngéd szavakkal adta oda ruháját a szegénynek: „Ez eddig kölcsönben volt nálam, most visszaadom neked." Mikor az adomány által a szív megfosztja magát valamilyen földi jótól, elismeri, hogy nem mindene az övé, s miután nem is akarja, hogy az övé legyen, nem lesz már elég önmagának: a függést választotta. Az adni kívánó legalább annyira függ a szegénytől, mint az tőle, hiszen felismerte felelősségét vele szemben. „Dieu fait faire les choses" – mondja Teilhard de Chardin: Isten csinálttatja a dolgokat. Emberekből akar eszközt formálni emberek megsegítésére: a Miatyánkban kért mindennapi kenyeret emberkézből kell az ínségesnek megkapnia. S aki bezárja a szívét a másik elől, az Atya tervét hiúsítja meg. Ezért azonosítja magát Jézus minden idők szegényeivel: „Bizony mondom nektek, amit e legkisebb testvéreim közül is eggyel tettetek, velem tettétek." Ez a fajta nélkülözés és függés a szeretet kapcsolatát teremti meg; ez is elidegenedés ellen ágaskodó erő.

A lelki szegény azonban, mielőtt emberekhez fordulna, Istenre támaszkodik. Magára hívja, forrásoztatja a gondviselő Jóságot, nem hagyja felhasználatlanul az Atya szeretetét. Ez a magatartás egy alapvető Istenre utaltság és Istentől való függés belátását tételezi fel: elfogadását annak, hogy Isten a minden, hogy Istené minden, Isten cselekszik mindent. Ezzel helyreállhat a lélekben a Teremtő és a teremtett dolgok eredeti, meg nem rontott kapcsolata. Ami azonban adott és elfogadott volt a bűnbeesés előtti ember számára, azt a Könnyek Völgyében csak önmagával vívott küzdelem árán kaphatja meg, és tökéletesen: sohasem. A szegénység géniusza, Assisi Szent Ferenc, mindenkinél többet nyert vissza az elveszített Édenből: ezért tudta átérezni és másokkal is átérezteti a teremtett dolgok testvériségét. Ezért volt ura-bátyja a Nap, nénje a Hold

és a Föld, öccse a szél, húga a víz, bátyja a tűz és testvére a halál. Így ölelt át mindeneket, így tágult kozmikussá a szeretete.

– Rettentő mérték. Kitől lehet megkívánni ezt?

– Jézus nem kívánta meg mindenkitől. Példájában és tanításában a szegénységnek kettős állapota tükröződik. A Mária és József mellett dolgozó Jézusnak mestersége, lakása, tisztességes ruházata volt, jövedelmével gondoskodott a máról és a holnapról. Az ilyen adottságú, ilyen lehetőségekkel bíró emberhez szól a Hegyi Beszédben, mikor megtanítja arra: hogyan kérje az Atyától a mindennapi kenyeret, s mikor óva inti a vagyon halmozásától. Nem a holnapról való gondoskodást ítéli el, hanem a holnap felőli aggodalmaskodást, a Gondviselés tudatlanra vételét. Jézusnak ez a „mértéke" minden ember számára érvényes. E felett vagy ez alatt, fényűzésben vagy tisztességtelen nyomorban egyaránt távol kerülünk Istentől. Ennek az állapotnak egyenesen feltétele az a becsületes, munkás élet, amelyet Szent Pál apostol szavai is fémjeleznek: „Amikor ugyanis nálatok voltunk, meghagytuk nektek, hogy aki nem akar dolgozni, ne is egyék. Hallottuk ugyanis, hogy némelyek rendetlenül élnek, semmit sem dolgoznak, hanem haszontalanságra fecsérlik idejük. Az ilyeneknek meghagyjuk és buzdítjuk őket az Úr Krisztusban, hogy nyugodt munkával keressék kenyerüket."

Mikor Jézus tanítói, gyógyítói, főpapi küldetése útján elindult, elvetette magától a tisztes biztonságot: elfogadta a szűkölködést. „A rókáknak van vackuk, az ég madarainak fészkük, de az Emberfiának nincs hová fejét lehajtania." Tanítványaitól ugyanezt kívánja: „Övetekbe ne szerezzetek se arany-, se ezüst-, se rézpénzt. Ne vigyetek magatokkal az útra se tarisznyát, se két ruhát, se sarut, se botot. A munkás ugyanis megérdemli bérét." Ezek a szavak lobbantották lángra Assisi Szent Ferenc szívét, ilyen szegénység mellett akart ő az életével tanúságot tenni. De ehhez meghívottnak kell lenni. A meghívott úgy veti le magáról anyagi biztonságát, mint valami gyermekcipőt.

– De mégiscsak másokból él. Mégiscsak lemond az önérzetéről.

– Arról nem. Csak a gőgjéről. Mikor a Poverello szegénységet kíván testvéreitől, megkéri őket, forduljanak bizalommal a felebarát szeretetéhez, s ne piruljanak emiatt, hiszen Isten Fia is szegénnyé tette magát ebben a világban. Minden igazi hivatásban dimenziót vált az egyén egzisztenciát teremtő ereje: a küldött már nem önmagát, hanem küldőjét akarja érvényre juttatni. Albert Schweitzer így ír magáról: „Amikor Afrikába utaztam, három áldozatra szántam el magam: abbahagyom az orgonálást, lemondok tanári pályafutásomról, amihez pedig nagyon ragaszkodtam, elveszítem anyagi függetlenségemet, és baráti segítségre támaszkodom életem további folyamán." Lásd, a Gazda, aki szőlőskertjébe hívta a munkást, felmenti őt attól, hogy önmagára fecséreljen erőt és időt: ő majd gondoskodik róla.

– Térjünk vissza a mindennapi emberhez. Ma a szegénység, mint élménylehetőség és élménytartalom egyre szűkebb keretek közé szorul. Mintha a mai ember ebben is sínre volna téve, se jobbra, se balra nem térhet le: egy irány-

ban száguld, eszeveszett gyorsasággal. A tőke tekintélye megrendült, egyre kevésbé adja meg azt a biztonságérzést, amitől a lelki szegénynek el kell szakadnia. A magántulajdon lassan gonddá és teherré lesz: egyre kevesebb hősiesség kell ahhoz, hogy lemondjunk róla.

— Az anyagi tőke tekintélyét nálunk ma már felülmulja a szellemi tőke tekintélye. Egy jó diploma többet ér a legkomolyabb bankbetétnél is. Házastársaknál nem annyira vagyoni, mint inkább műveltségbeli különbség lehet katasztrofális. Ma sokak szemében vagyonnak számít az intellektus kincse, amit éppúgy körülnyaldoshat a pöffeszkedés és a gőg, mint hajdan az aranyat és a gyémántot. Itt még tisztábban rajzolódik ki, mint az anyagiaknál: a baj gyökere nem a gazdagság maga, hanem a lélek rossz kötődése hozzá: a tapadás, a visszaélés, a kevélység.

— „... Tudok élni a nélkülözésben és tudok élni a jólétben; mindenben és mindenhol megtanultam jóllakottnak és éhesnek lenni, bőségben és szükségben egyaránt; mindenre képes vagyok abban, aki megerősít engem." Szent Pál apostol szavai nemcsak anyagi, szellemi téren is eligazítanak. Anyagit-szellemit egyaránt eszköznek kell tekintenünk, s ami eszköz, azt hol kézbe vesszük, hol letesszük. A farizeus azért imádkozott rosszul, mert gazdagként, a vámos azért jól, mert szegényként állt Isten előtt.

A most szentté avatott Kolbe atya kitűnő matematikus volt, és a gépek is igen érdekelték. Az akkori Lengyelország legmodernebb és legjobban felszerelt nyomdaipari telepét szervezte meg Isten szolgálatában. 700 dolgozó testvért irányított, akik közül az egyik újításával díjat is nyert a poznani ipari kiállításon. Egyszer egy prelátus meglátogatta a nyomdát, s a „rotációs nővérek" és a „motor-testvérek" zajában ezt kérdezte:

— Mit szólna Szent Ferenc, ha látná ezeket a drága gépeket?

— Feltűrné a ruhája ujját, prelátus úr, és velünk dolgozna — válaszolta Kolbe atya.

A művészet, a tudomány, a technika csodái egyformán lehetnek istenigenlés vagy istentagadás eszközei: s itt az embernek kell választania! ...

A lelki szegénység anyagi lehetőség-beszűkítette értékrendje a lelki gyermekséggel válik újra teljessé, s ez külön ajándék az atomkor embere számára. Benne kapja meg az éntültengésben szenvedő az Übermensch-komplexum és a kozmikus magány gyógyszerét. Jörgensen szerint gyorsan megoldódott volna a szociális kérdés, ha az emberek ereiben lett volna egy pár csepp Assisi Szent Ferenc véréből. Lisieux-i Teréznek, a lelki gyermekség szentjének egy pár csepp vére a mi ereinkben az egzisztencia mai problémáit tudná megoldani.

A lelki szegénység és a lelki gyermekség egyformán: cselekedet. A kettő egy és ugyanaz: nem szegény az, aki nem gyermek, és nem gyermek, aki nem szegény. A szegénység kettős jegye: a nélkülözés, vagyis a másra-utaltság és a függés a gyermekségre is érvényes; az egyikből bizalom, a másikból Istenre hagyatkozás és hála fakad. A Gyermek Isten-kapcsolatában éppoly érintetlen a Teremtő és a teremtett viszonya, mint a Szegényében. A lelki gyermekséggel

a Gondviselés a szegénység színskálájának egy részét még egyszer, vastagon aláhúzza a jelen és a jövő számára: bár akarnánk élni vele! ...

Esett már róla szó, de még nem tárták fel eléggé Assisi Szent Ferenc és Lisieux-i Szent Teréz mély szellemi rokonságát. Szent Ferenc a szegény Krisztust egy lovagkori Úrnő alakjában személyesítette meg. A gesztusnak azonban, amellyel ez után a szimbólum után nyúl, több összetevője van. Szerepet játszik benne a kor levegőjén kívül anyjától örökölt délfrancia temperamentuma: az aranyló Provence hímporát őrző könnyedsége, játékossága, költőisége. Hozzájárul, hogy vérbeli lovag, s minden megnyilatkozásában nagyúr. De van ebben az Úrnő-választásban valami finom szemérem is: a Jókedvű Adakozó nem tárja fel, inkább virágos köntösbe öltözteti kemény, elkötelezett életét, Krisztusa lábanyomában fakadó szenvedéseit. Nem komor ábrázattal böjtöl, hanem inkább „megkeni fejét és megmossa arcát." Megfeszítettségének láttatása helyett inkább dalol. Nekigyürkőzés helyett inkább féltérdre ereszkedve rózsaszálat nyújt át a Kedvesnek. Van ebben a kicsiny mozdulatban valami, ami édestestvére a terézi „kis útnak". E két vallási géniusznak jut jókedvéből-szelleméből arra, hogy könnyed mozdulattal, a minimummal maximumot adjon. Mindig ez volt minden művészet csúcsfoka.

Ferenc és Teréz abban is egyek, hogy mind a ketten a „kicsit" választották a nevük elé állandó jelzőnek. Mindkettőjüknél alázat, emberi nyomorúságuk belátása és vállalása sugallta ezt a szót. Mindketten szerették különös előnevüket, és ragaszkodtak hozzá. És mikor erre az alázattal fogadott nyomorúságra alászállott az Irgalom és Szeretet ingyen-adott kegyelme, oda nem adták volna már ezt a kicsinységet a világ minden nagyságáért sem.

A „kis út" értelme is ez. Teréz nem kicsinysége és erőtlensége dacára akar Istenhez jutni, hanem éppen ezek révén. S mivel a bizalommal és Istenre hagyatkozással vett kicsinység és erőtlenség számára felfakadnak az irgalom és a szeretet forrásai: bizonyos benne, hogy hamarabb célhoz ér, mintha bármekkora emberi nagyságra vagy hatalomra hagyatkoznék.

S ennek szimbóluma: a gyermek. A gyámoltalan, a gyenge, akinek a kicsinysége váltja ki a szülői szív gyöngédségét. Aki nem kérdez, nem nyugtalankodik, hanem magától értetődőnek veszi, élvezi és viszonozza a felé áradó szeretetet. De ez a gyermek Teréznél nem ártatlan, tapsikoló baba, hanem bukdácsoló, ügyetlen kis lény; elesik, sír-rí, bemaszatolja magát, széttép és széttör mindent maga körül. Ebben a gyermekben vállal Teréz szolidaritást a bűnösökkel, a szenvedőkkel, a degeneráltakkal, a „kis lelkekkel", szélesre tárva előttük a bizalom és az Istenre hagyatkozás kapuját.

Yves Congar fárosznak nevezte őt.

Az egész Ó- és Újszövetségen végigvonul, hogy a szegény és a gyermek kapcsolatban van Istennel. Az Atya hallgat rá, és neki nyilatkoztatja ki magát. A Fiú annak igéri meg a mennyek országát, aki az ő szavára szegénnyé és gyermekké v á l i k . A Lélek a szegénynek és a gyermeknek ad szívet és fület a másik ember számára: s z o l g á l n i is csak ő tud: azzal, ami és azzal, ami-

je van. Megmenekült az uralom, a fényűzés, a birtoklás vágyának rabszolgaságától. Osztályrésze lett a szabadság, az öröm, és a testvérré vált Kozmoszban biztonságban érzi magát.

Az egyetlen igazi Szegénynek, az egyetlen igazi Gyermeknek, Krisztusnak a szegénysége és gyermeksége Istennel való kapcsolatunk legmélyebb gyökere. A Sátán nem volt egyenlő Istennel, de azzá akarta tenni magát: így született meg a kárhozat. Krisztus „mint Isten, az Istennel való egyenlőséget nem tartotta olyan dolognak, amelyhez feltétlenül ragaszkodnia kell, hanem szolgai alakot öltött, kiüresítette magát, és hasonlóvá lett az emberekhez... Megalázta magát és engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig" ... „hogy szegénysége által meggazdagodhassunk" ... — — — így született meg az üdvösség. És innen forrásozik a legtökéletesebb lelki szegénység, önmagunk teljes kifosztása.

„Tanításom nem tőlem való, hanem attól, aki küldött ... Mindig azt teszem, ami tetszésére van ... A szavakat, melyeket hozzátok intézek, nem magamtól mondom, s a tetteket is az Atya viszi végbe, aki bennem van." Így szólt magáról Jézus, és innen indulnak el nyomdokain — ki-ki a maga mértéke szerint — azok, akiket ő barátainak nevezett.

Nemrég, mikor Párizsban jártam, meglátogattam a Notre-Dame katedrálist. A kőcsipkék csodái közt járva, a rózsaablakok ezerszínű fényében láttam valamit, amit soha nem fogok elfelejteni. Egy oldalhajóban, szemben azzal az oszloppal, amin a Paul Claudel megtérésének idejét és helyét jelző kis márványtábla áll, hittanóra nyomai látszottak. Apró székek, a sarokban összerakott ábrák, egy állványon fehér papírral bevont tábla, krétarajzokkal, s köztük színes ákombákommal egy mondat:

VIVRE, C'EST CHOISIR

Jöjj, Barátom, és lásd meg te is: élni annyi, mint választani. Szegényen és gyermekként élni pedig annyi, mint úgy választani, ahogyan Isten választott a számunkra.

Vecsey Lajos

SZENT SZEVERIN

(Halálának 1500. évfordulójára)

1982 január 8-án az ausztriai Enns-Lorch (Lauriacum) fényes ünnepség színhelye volt. A Szent Lőrinc bazilikában az ünnepélyes szentmisét Msgr. Gerolamo Prigione lauriacumi c. érsek, mexikói apostoli delegátus celebrálta. Koncelebránsok voltak: Anton Hoffmann passaui püspök, Franz Zak St. Pölten-i püspök, DDr. Franz Zauner ny. linzi püspök és a tényleges linzi püspök, Maxi-

milian Aichern. A délelőtti istentiszteletet aznap este ún. „Szeverin-Akadémia" követte, melyen a nap jelentőségét a következő személyek méltatták: Prof. Dr. Rudolf Zinnhobler, Dr. Josef Ratzenböck, Felső-Ausztria tartományának főnöke és Dr. Rudolf Kirchschläger osztrák szövetségi államelnök. A fényes napi programot ünnepélyes Te Deum-mal fejezték be.

Kinek szólt ez a fényes megemlékezés? Szent Szeverin szerzetes emlékének, aki a Bécstől Passauig terjedő vidéken (Noricum) élt és működött, mint az akkori népek apostola, s ezelőtt 1500 évvel halt meg. Ebben az értelemben írt a Szentatya is apostoli körlevelet — az évforduló jelentőségének hangsúlyozására — 1982 április 27-i kelettel. Többek között kiemeli, hogy abban a sötét korszakban, amikor a római birodalom már bomlásnak indult, s a germánok és más népek ennek határait átlépték, az ókort a középkortól elválasztó időpontban, mint „fényesen világító lámpa" („lucerna ardens et lucens") ragyogott fel Noricumban Szent Szeverin alakja, akinek halálát 15 évszázad választja el tőlünk. Méltán történik ezért a megemlékezés erről a szent apostoli férfiúról, akinek működési tere éppen a fenti egyházmegyék mai területére terjedt ki.

Szent Szeverin életét, működését és életművét csak akkor tudjuk kellően megérteni és értékelni, ha ismerjük azt a kort, amelyben élt, s amelyet egy szóval a népvándorlás korának nevezünk. A húnok megjelenése Európában 375-ben mozgásba hozta a germán népeket. A római világbirodalom, amelynek határa északon a Duna folyó vonala volt, az előnyomuló húnok, majd a különféle germán népek nyomása következtében lassan bomlásnak indult. Az ifjú germán népek lassan behatoltak területére: az alemannok Galliába, a keleti gótok Itáliába, a nyugati gótok Spanyolországba és a vandálok Afrikába. Kezdetben még képes volt a római birodalom bizonyos ellenállást kifejteni, de ez nem tartott sokáig. Már Szent Jeromos († 420) felsóhajt:„A római világbirodalom összeomlik."

A helyzet az 5. században még jobban kiéleződik. A húnok megjelenése viharként söpör végig Európán. Az északról bevándorló rugiak (Rugier) a mai Alsó-Ausztriában telepednek meg a Duna északi oldalán, de az Ennstől keletre is kénytelenek voltak a rómaiak megtűrni őket. A herulok, thüringiaiak és alemannok ismételten betörnek a Dunától délre fekvő területekre, ahol Szent Szeverin működését kifejtette. Végül a rómaiak kivándorlásra kényszerültek. Délnek vonulnak, a mai Olaszország területére.

Ebben a zűrzavaros időben jelenik meg Szent Szeverin, mintegy az isteni gondviselés választottjaként, Noricumban, hogy az őslakosok, az uralkodó rómaiak és bevándorló germánok között felmerülő nehézségeket megoldja.

Hogyan tudta ezt a feladatot teljesíteni? Azáltal, hogy rendkívüli egyéniség, szent, apostoli lelkületű férfiú volt. Életéről és koráról értesít bennünket Eugippius 511-ben megjelent, ill. összeállított „Vita Severini" (Szeverin élete) című munkája. Eugippius Szent Szeverin lelki tanítványa volt, a Nápoly melletti Lucullanumban lévő kolostor apátja, ahova 488-ban tanítványai a Szent holttestét magukkal vitték, ott sírba helyezték, s mint drága örökséget őrizték.

Eugippius Szeverin származásáról nem tud sokat mondani. Úgy látszik, a Szent nem beszélt sokat önmagáról, bizonyára szerénységből. Csak annyi bizonyos, hogy keletről jött Noricumba. Egyiptomban, Szíriában ekkor virágzott a szerzetesség és a remeték világa. Itt élt egy darabig Szeverin a többi remeték módjára, miután a világi élettel szakított. Egyesek szerint nem volt római, ámbár beszélte a latint, és neve is latin volt — Severinus. Viszont életírója „teljesen latin"-nak („homo omnino Latinus") mondja. Fellépése arra mutat, mint újabb életírói sejtetik, hogy a római birodalomban valamikor előkelő állást töltött be, és „Itala" provinciából származott volna. F. Lotter, egyik életírója is azon a véleményen van, hogy az a szerep, amelyet Szeverin betöltött, a „szentnek és aszkétának mivoltából kellőképpen nem igazolható".

Különösen meglepő, sőt bámulatra méltó az a szuverén mód, ahogyan Szeverin a rómaiakkal és germánokkal közlekedik. Bizonyos értelemben rá is alkalmazható az Írás szava: „Úgy beszélt, mint akinek hatalma van..." Tekintélyére jellemző, hogy a legelőkelőbb körökkel állott közeli kapcsolatban. Így Odoakar (Odowakar) germán vezér, mielőtt Anthemius császár szolgálatába lépett, Szeverint személyesen felkereste, s miután Itália királya lett, azután is írásbeli kontaktusban maradt a Szenttel. Ugyancsak érintkezésben állott Orestes-szel, az utolsó nyugat-római császár, Romulus Augustulus atyjával, valamint a rugiak királyával, Fewa-val. Az előkelő római világhoz tartozandóságát látszik megerősíteni az a tény is, hogy Romulus Augustulus anyja igyekezett megszerezni Szeverin holttestét a Nápoly melletti Lucullanum számára. De a „Vita Severini" mellett más források is arra engednek következtetni, hogy Szeverin, mielőtt a szerzetes életet választotta, a római birodalomban előkelő állást, talán éppen konzuli tisztet töltött be. Csak így érthetjük meg nagy befolyását, szerepét s egész életművét.

Mindezek után nagyon valószínű a feltevés, hogy Szeverin, mint római, Noricumban az ottani szorult helyzetbe került római lakosság védelmére és megsegítésére jelent meg. Eugippius azt mondatja vele: „Istentől kaptam a feladatot, hogy ezeknek a veszélybe jutott embereknek segítségére legyek." Valóban ismét és ismét úgy mutatkozik be, mint a római lakosság „odaadó gondozója", azoké a rómaiaké, akik „az alemannok és rugiak, valamint más törzsek közepette mintha malomkövek közé jutottak volna" (R. Noll).

Felismerve a kedvező alkalmat a missziós munka megkezdésére és a keresztény hit terjesztésére, Szeverin bejárta a Bécstől Passauig terjedő vidéket, prédikálva és az irgalmasság cselekedeteit gyakorolva, jóllehet nem volt sem pap, sem püspök, egyszerűen csak szerzetes. Egyik fő tartózkodási helye Favianae (Mautern, Alsó-Ausztriában), ahol kolostort alapított. Innen kiindulva még más kolostorokat (cellulae) is hívott létre, nevezetesen Passauban és Passau közelében (Boiotro). Ez utóbbi helyen egy mai napig fennálló Szeverintemplom hirdeti emlékét. Életírói szerint valószínű, hogy még más kolostorokat is alapított.

Hamarosan nagy tekintélyre emelkedett mind a népnél, mind a vezető rétegnél. Hatása részben szigorú életmódjára vezethető vissza; mint szigorú aszkéta lépett fel, a puszta földön aludt, és csak egy ruhát mondhatott a magáénak. „Cipőt, sarut – olvassuk róla – soha nem viselt, még téli időben sem, jóllehet a tél azon a vidéken nagyon szigorú szokott lenni; mindig mezítláb járt-kelt, így adott rendkívüli példát a türelemre." Szigorú követelményekkel lépett fel másokkal szemben is. Így gyakran buzdított böjtre, éjjeli virrasztásra és alamizsnálkodásra, „de nem talált mindig nyitott fülekre és készséges szívekre".

Szigorú életfelfogása ellenére azt kell mondanunk, hogy nagyon is együtt érzett kortársaival, nem zárkózott el tőlük, hanem „az idő ütőerén tartotta kezét", s a karitatív tevékenységen kívül politikai vonalon is kiváló sikereket ért el, éspedig azért, mert a germán törzseknél is rendkívüli tekintélynek örvendett. Így egy alkalommal kieszközölte, hogy az alemannok egy bizonyos számú római foglyot szabadon bocsátottak.

Szoros kapcsolatban állott a rugiak királyi családjával is, s állandó tanácsadójukként működött. Valahányszor rómaiak és germánok között háborúra került a sor, Szeverin azonnal a helyszínen termett, és segített tanáccsal és tettel. Amikor a felső Duna-melléki helységek nem tudtak eléggé ellenállást tanúsítani, a kiürítést ajánlotta nekik. Szakaszonként jártak el. Az emberek először elmenekültek „Quintanis" (Künzling, 35 km nyugatra Passau-tól) helységből az alemannok elől Passauba. Itt sikerült még egyszer az ellenséget feltartóztatni. De ez a siker csak arra szolgált, hogy a lakosok mint menekültek Lorchba települjenek át; ez amolyan felfogó tábor szerepet töltött be. De ez a túlzsúfolt tábor sem látszott biztosítottnak. Az életleírás 30. fejezete az ellenség tervezett támadásáról beszél. Szeverin értesíti erről a hivatalos püspököt, Constantiust, s a falak megerősítését és őrzését javallja. Tartósan azonban Lorch sem nyújthatott védelmet az ellenség ellen, s általános áttelepülésre kellett az embereknek magukat elszánniok. Szeverin a rugiak királyánál, Feletheusnál (Fewa-nak is hívták) kieszközölte, hogy a rómaiak Favianaeban és környékén a rugiakkal békésen együtt élhessenek.

482. jan. 8-án halt meg Favianaeban. Hat évvel halála után – 488-ban – Odoaker germán fejedelemnek Ufernoricum-ot (a mai Felső- és Alsó-Ausztriát) ki kellett ürítenie a keleti gótok előnyomulása elől. Ekkor a római lakosság tömegesen hagyta el az országot, és Itáliába vándorolt. De Szeverin holttestét mint drága ereklyét magukkal vitték. A temetés helyén később Szent Szeverin-kolostor keletkezett, amelynek első apátja Eugippius volt.

Ha most Szt. Szeverin életművét elemezni akarjuk, akkor azt látjuk, hogy legfőbb feladatát a felebaráti szeretet gyakorlásában, a jótékonykodásban, nyomorenyhítésben látta. E rész jelzi életében a legszebb lapokat. Az akkori korviszonyok, nemzetek közti zűrzavar bőséges teret adott neki a karitász gyakorlására.

Bármennyire bámuljuk is e téren rendkívüli sikereit, mégis felvetődik a kérdés: hogyan volt képes az akkori társadalmi és fejlődési viszonyok között

erre a nagymérvű szociális-karitatív tevékenységre? Egyik életelemző ugyanis azt mondja róla, hogy „nem volt olyan helység, sem város, amely az ő közvetítése által segítségben nem részesült volna, és ezeken a helyeken – vagyis a Bécstől Passauig terjedő térségben – nem volt olyan szegény, aki az ő jótékonyságát ne élvezte volna."

A kérdés megoldása nagyszerű szervező képességében és az életszentség diktálta szeretetparancs teljesítésében keresendő. Ez utóbbira nézve azt olvassuk róla: „imádsága állandó birkózás volt Istennel, aki őt cellájából ismét és ismét az emberekhez küldi, hogy az ő világi tevékenységüket a lelkek javára fordítsa". Egyik papnak pedig ő maga így nyilatkozott: „Vedd tudomásul, hogy ugyanaz az Isten, aki téged a papságra hívott meg, nekem azt a feladatot adta, hogy az embereknek sorscsapásaikban segítségükre legyek." Vagyis Szt. Szeverin abban látta hivatását, hogy a szegénységet, nyomort, ínséget enyhítse, s a szenvedő, nélkülöző embert felemelje.

A hivatásból fakadó szeretet-feladat tudata és az isteni kegyelem fokozta fel életenergiáját oly magasra, hogy mind az anyagi eszközöket, mind az utatmódot megtalálja célja elérésére.

Abból az elgondolásból indult ki, hogy egy ember túlságosan gyenge a jelentkező nyomor enyhítésére. Többek összefogására, együttműködésére van szükség. Így jött létre Favianaeban egy „jótékonysági központ", mint első kezdeményezés. Ennek alapján akarta az egész provincia számára a karitatív szolgálatot megszervezni. Erre nézve tervet dolgozott ki.

Pontos adatok nincsenek a szervezés mikéntjére nézve. Annyi azonban bizonyos, hogy Favianaeban volt szegénygondozó, fogolykiváltó és fogolygondozó központ. Továbbá gyűjtő központ pénz és egyéb adományok összegyűjtésére, hogy a szükségnek megfelelően innen továbbítsák őket. Mivel az önkéntes adományok nem nyújthattak elég fedezetet a nagyfokú inség enyhítésére, Szeverin kénytelenségből egy rendkívüli eszközhöz nyult: tized szedéséhez. A tizedet említi már a Didaché, Szent Ciprián és Originész az első keresztény századokban. Noricumba, úgy látszik, Szeverin 470 körül vezette be a tized-szedést. Végrehajtása a papok feladata volt. Persze az adományok beszedése, leadása nem ment mindig simán és fennakadás nélkül, Szeverin azonban „egy ószövetségi próféta szigorával hajtotta be a járandóságot". Szünet nélkül sürgette a híveket a beszolgáltatásra szóval vagy írásban. És nem ok nélkül. Mert ebben a válságos időben is akadtak, akik vonakodtak a beadással. Ezekkel szemben hajthatatlan tudott lenni. Tipikus példát szolgáltat erre nézve a Vita Severini. Lorch (Lauriacum) lakói Szeverin ismételt sürgetésére sem szolgáltatták be a tizedet. Büntetésként olyan forró időjárás állott be, mely az egész termést veszélyeztette. Csak amikor a lakosok a bűnbánat jelét mutatták, csillapodott le Szeverin haragja. A tized leadása megtörtént, s íme: megjött az esős idő, s a termés meg volt mentve. Eugippius ezen kívül még számos csodát említ Szeverin életéből, többek között az olajcsodát: az olaj csak akkor állapodik meg a

tartóedényben, amikor az összes szükséget szenvedők megfelelő mennyiséghez jutottak, hasonlóan Elizeus próféta csodájához.

Szent Szeverin szervezett segélynyújtása, tekintettel az akkori zilált viszonyokra, rendkívüli sikert jelentett, ha a szükséget, nyomort teljesen eltüntetni nem is tudta. De a lakosok megértették az idők jelét, felismerték Szeverinben az „Isten emberét", „Isten szövetségesét", s bármily nehezükre esett is, a tizedet beszolgáltatták. Az anyagi helyzetben mutatkozó javulásnál Szeverin szemében fontosabb volt az erkölcsi jobbulás, amely az anyagit kísérte. A Szent három évtizedre terjedő missziója Noricumban nem volt hiábavaló. Megmutatta a világnak, mire képes az apostoli, szent buzgalom, akkor is, ha az emberek és nemzetek útját földindulás kíséri, és minden összeomlással fenyeget.

Ha most 1500 év távlatából tekintjük Szent Szeverin életét és élete művét, szinte meglepően hasonló állapotokat találunk a jelen korban, összehasonlítva az akkori korviszonyokkal: létbizonytalanság, terrorcselekmények, az erkölcsi kötelékek meglazulása, erőszak és milliók nyomorúsága. Ebben a kaotikus állapotban Szent Szeverinnek nemcsak az osztrák néphez van üzenete, mint „Ausztria védőszentjének", „első osztráknak", „a haza atyjának", hanem az egész világ számára. Az ő élete példa legyen mindnyájunk számára, hogyan kell és lehet az egyesek és népek nyomorán enyhíteni. Szeverin, akit „a politika szentjének", „az államférfiak védőszentjének" és „a Karitász védőszentjének" nevezhetünk, arra tanít bennünket, hogy minden ember csak Isten útjait járva tudja betölteni méltóan hivatását, akár a családról, vagy a munkahelyről, hivatalról vagy államférfiúi állásról van szó. Mint az emberi jogok védője és a szegények ügyvédje, bátor kiállást követel különösen a vezető emberektől. Szeverin tanítása szerint a politikai döntéseknél, megbeszéléseknél, tárgyalásoknál kell, hogy mindig a megértés, a béke szellemében járjunk el, az erőszak mellőzésével. Nem elég csak látni a szegények, hazátlanok, nélkülözők, elnyomottak, betegek szenvedését, hanem megoldást kell keresni, segíteni s az ínségen enyhíteni azáltal, hogy minden éhezőben, nélkülözőben magát Jézus Krisztust szemléljük. Ezáltal nyer adományunk, szeretetszolgálatunk abszolút értéket.

Milyen más lenne a világ képe, ha megértenők s megszívlelnők tanítását, amely három szóban foglalható össze: „Imádkozzatok, böjtöljetek és gyakoroljátok az irgalmasság cselekedeteit!"

Egy személyes lény annál érettebb, minél inkább tud szeretni. Érettnek lenni annyit jelent, hogy képesek vagyunk kilépni önmagunkból. Minden személytelen lény akkor jut érettségre, ha betölti határait; a személy azzal érik meg, ha átlépi határait, mert határai a végtelenbe nyúlnak. Teljes érettségét pedig akkor éri el, ha a végtelen, személyes Isten magához veszi, és vele egyesül az odaáti életben. Érettnek lenni annyi, mint e felé a végső állapot felé nőni. Gyermekinek lenni azt jelenti, hogy éretlenségünk tudatában hagyjuk: vezessen a szeretet érettségre. Gyerekesnek lenni azt jelenti, hogy életünk magatartásaként megőrizzük és önzőn védelmezzük az éretlenséget. (Michael Horatczuk.)

AZ EGYHÁZ SZAVA

A SZENTATYA BESZÉDE A MAGYAR PÜSPÖKÖKHÖZ

A 22 tagú teljes magyar püspöki kar okt. 1—11 között Rómában járt „ad limina" látogatáson. A világ püspökei öt évenként adnak számot tevékenységükről és egyházmegyéjük helyzetéről a legfőbb Pásztornak, előzetes írásbeli jelentéssel, majd személyes kihallgatáson az Egyház legfőbb pásztorának. 1977-ben a magyar püspökök még VI. Pálnál jártak. Miután a Szentatya külön-külön fogadta az egyes egyházmegyék főpásztorait (tehát a püspököket segédpüspökeikkel együtt), okt. 7-én, Rózsafüzér Királynőjének ünnepén közös kihallgatáson a következő beszédet intézte hozzájuk. (A szöveget a latin eredetiből fordítjuk.)

Tisztelendő Püspök Testvéreim!

1. A legszívélyesebben szeretnélek köszönteni mindnyájatokat, Magyarország érsekei és püspökei, püspöki karotok elnökének, őeminenciája Lékai László bíboros, esztergomi érseknek vezetésével. Eljöttetek ui. Rómába, hogy egy lélekkel könyörögjetek az Apostolfejedelem sírjánál, és hogy meglátogassátok az ő utódát.

Szerető üdvözletünk rajtatok keresztül egész nemzeteteknek szól, amelyet gazdagon kitüntet ezer éves keresztény történelme, valamint a szeretett magyar egyháznak, amely a századok folyamán is mindig kimutatta nagy engedelmességét és odaadó ragaszkodását a római pápa és Péter széke iránt. Tanúskodtak erről már nemzetetek kezdeteitől Szent István meg Szent László király és Szent Gellért vértanú püspök.

Mai találkozásunk egyáltalán nem egyedülálló, nem véletlen, inkább teljesebbé teszi és mintegy megkoronázza azt a gyakori kapcsolatot, ami már pápaságom kezdete óta fennállt. Történt ez több hozzátok írt levelemmel, Casaroli bíboros államtitkár úr magyarországi látogatásával Szent Gellért vértanú püspök születésének ezer éves évfordulója alkalmából, Poggi érsek útjaival, végül pedig egyéni vagy közös tisztelgésetekkel az Örök Városban, különösen amikor ünnepélyesen fölszentelték a „Magyarok Nagyasszonya" kápolnát a vatikáni kriptában.

Nem kerülte el figyelmemet, Tisztelendő Testvérek, az a különleges gond, amivel ezt az összejövetelünket előkészítettétek, nagyon hálás vagyok ezért nektek. Én viszont nagy örömmel jöttem össze külön-külön mindegyikőtökkel, és teljes figyelemmel olvastam el a helyzet leírását hazátok egyházában és az egyes egyházmegyékben. Amint egyenkénti beszélgetéseinkben történt, úgy ezen a végső közös összejövetelünkön is kitártátok nekem szíveteket, elmondtátok örömeiteket, szomorúságaitokat, pásztori szolgálatotok reményeit. Én pedig megerősítem nektek, hogy nemcsak osztozom ezekben az érzelmekben, hanem én is teljesen magamévá teszem őket.

2. Nagy benső vigasztalással vettem tudomásul az igazi hagyomány állandó erejét, amelyet táplál az egészséges vallásosság (és kívánom, hogy ez egyre inkább gyarapodjék a jövőben), s táplál különösen a magyarok szívébe mélyen belegyökerezett Mária-tisztelet. Nagy bizalomra indítanak az ébredező vallásosság első jelei a fiatalokban; az apostoli buzgóság legyen mindig öntudatosabb és tevékenyebb; jobban érződik a hívek között annak igénye, hogy teljesebben megismerjék a hitet, – igazolja ezt, hogy oly számosan végzik a teológiai levelező kurzust.

Továbbá az a tény, hogy ma már minden magyar egyházmegyét püspökök kormányoznak – tanúsítja ezt nagy számotok –, táplálja a reményt, hogy az Egyház helyzetének javítására irányuló törekvések – nagy kitartással és a hatáskörök kölcsönös tiszteletben tartásával folytatva – hazátokban állandó gyümölcsöt hoznak. Szívem mélyéből óhajtom, hogy e törekvések képesek legyenek megoldani a még hátralévő súlyos kérdéseket is.

3. Ugyanakkor nem mellőzhetem hallgatással, Tisztelendő Testvérek, a szolgálatotokban adódó gondokat. Föltártátok ezeket mind ötéves beszámolótokban, mind beszélgetéseink során.

Van néhány kiemelkedő kérdés, amely különleges gondotokat követeli.

Mindenekelőtt az ifjúság és általában a hívek katekézise követel állandó, szorgos és nagylelkű gondoskodást részetekről. Tudjátok, hogy ez a probléma életbevágóan fontos. 1980. ápr. 6-án, húsvét ünnepén levelet küldtem nektek és az egész magyarországi egyháznak; ebben emlékeztettem arra a súlyos kötelességre, amely e téren az egyházmegyék pásztoraira, a plébániák papjaira, sőt magukra a szülőkre hárul; ez utóbbiak Istentől kapták gyermekeik vallásos nevelésének nagy feladatát. Minden nehézség ellenére arra vagytok hivatva, mint Krisztus nyájának jó pásztorai, hogy szüntelenül törekedjetek a lehető leghatékonyabb módon e szent és igen súlyos kötelesség teljesítésére: biztosítani híveiteknek, főleg a fiataloknak az alapos vallásos nevelést. E célból keresnetek kell és latba kell vetnetek minden rendelkezésre álló eszközt és megfontolást. Ezért buzdítalak benneteket, hogy viseljetek mindig gondot a hazátokban működő – bár nem túl számos – katolikus iskolákra, hogy kellőképp megfelelhessenek sajátos szerepüknek.

A katekézis kérdésével összefüggésben már egy idő óta tárgyaltok bizonyos nehézségekről, amelyek időnként néhány ún. egyházi bázisközösség oldaláról merülnek fel. Ez a kérdés joggal aggaszt benneteket mint egyházi tisztük tudatában levő pásztorokat; ennek megoldását nem lehet tovább halasztani mindenki egységének kára nélkül az Egyházban. Az említett 1980. ápr. 6-i levélben hivatkoztam boldog emlékű Elődöm, VI. Pál „Evangelii Nuntiandi" kezdetű apostoli buzdításának irányelveire, és hangsúlyoztam: ezeknek a közösségeknek, hogy valóban egyháziaknak lehessen őket nevezni, mindenekelőtt szilárd közösségben kell lenniök a helyi egyházakkal, amelyekbe tartoznak, és ezeken keresztül az egyetemes Egyházzal, mindig püspökeikkel együtt és püspökeik alatt tevékenykedve. Viszont nem kételkedem,

hogy azokat a „bázisközösségeket", amelyek megtartják ezeket az irányelveket – és akarom, hogy valamennyien a legrövidebb időn belül e normákhoz alkalmazkodjanak – nyíltan támogatjátok, és fejlődésüket előmozdítjátok.

Különleges gondoskodást kíván továbbá a c s a l á d o k ügye. Mert hazátokban is, mint általában, a család súlyos lelki válságban van: terjed a válás betegsége, növekszik a művi vetélés csapása, csökkennek a születések. Az iparosodott világban élő modern társadalmak sajátossága ez. Az Egyháznak egyik legfontosabb kötelessége, hogy megőrizze a család intézményét, a keresztény hit alapelveire alapozva, a házasulandók kellő előkészítésével, a szentségek állandó támogatásával, mindenkinek közös erkölcsi segítségével, nevelve és vezetve a házasfeleket a szeretet, a hűség, a türelem és a közös imádság életére. „Familiaris consortio" kezdetű apostoli buzdításomban mondottam: „Ebben a történelmi pillanatban, amikor a családot számos erő támadja, törekedve lerombolni vagy eltorzítani, az Egyház – annak teljes tudatában, hogy a társadalom és saját java szorosan a család kedvező helyzetéhez van kötve – erősebben és sürgetőbben érzi küldetését: hirdetni mindenkinek Istennek a házasságra és a családra vonatkozó tervét, hogy biztosítsa számára a teljes életerőt és az emberi-keresztény kibontakozást, és így hozzájáruljon a társadalomnak és magának Isten népének megújításához."

Tisztelendő Testvéreim! Ezután hogyne fordítanám figyelmemet a férfi és női szerzetesi közösségekre, amelyek oly nagy érdemeket szereztek a magyar nemzet kultúrájában, történelmében és haladásában?

Itt most csak hő óhajomnak és imámnak adhatok kifejezést, – amelyet kétségtelenül ti is osztotok –, hogy mindazok, akik hazátokban érzik az Úr hívását, hogy Neki szenteljék magukat a szerzetesi életben, beleértve a szemlélődő szerzetesi életformát, ma is követhessék hivatásukat Isten népe építésére és a polgári közösség szolgálatára.

Egészen különleges szeretettel és gonddal kísérem nyomon p a p j a i t o k a t, akik mindennapos szolgálatotokban szükséges és szorosan hozzátok tartozó munkatársaitok. Jogos örömmel teltek el, amikor látjátok, hogy jó papok állnak mellettetek, akik fáradságot nem kímélve, készséges lélekkel viselik a „nap terhét" az Úr szőlőjében, jóllehet többségük előrehaladott korú és nem egyszer gyönge egészségű. Álljatok hát mellettük, Tisztelendő Testvéreim, mint második atyjuk, becsüljétek nagyra munkájukat, és ha nehéz helyzetben vannak, segítsétek őket előrelátó tanáccsal és gyakorlatilag is. Különösen pedig őrizzétek meg velük a barátság, a bizalom és a jóakarat szilárd és állandó kapcsolatát, hogy egyrészt egységes és ugyanarra törekvő papságotok legyen, másrészt nagyobb hatékonysággal töltsétek be püspöki küldetésteket.

Ezen a ponton különleges módon gondolok az ö r e g p a p o k r a, akár egyházmegyések, akár szerzetesek, valamint a szociális otthonokban élő n ő v é r e k r e, akik oly nagylelkűen emésztették föl életüket az iskolák vezetésében, a növendékek nevelésében vagy a kórházi betegek gondozásában. Nyilvánosan kifejezem köszönetemet mindegyiküknek imádságaikért, amelyeket

naponta küldenek Istenhez Krisztus helytartójának és az egész Egyháznak javára, felajánlva nehézségeiket és a korukkal járó bajokat az egész világ üdvösségéért. Kérem a nagyirgalmú Istent, hogy ezeket az idős és talán már a vég felé közeledő szolgáit és szolgálóit töltse el égi vigasztalással, és erősítse meg.

E kínálkozó alkalommal érintenem kell a szemináriumok és a szent hivatások témáját, — ezek ügyét szívből ajánlom állandó és szorgos gondotokba, bármennyi fontos elfoglaltságotok van is.

Emlékezzetek továbbá Krisztus szavaira: „Az aratnivaló sok, de a munkás kevés. Kérjétek tehát az aratás Urát, küldjön munkásokat az aratásra" (Lk 10,2). Tegyetek hát megfelelő kezdeményezéseket egyházmegyéitekben az imádság megsokszorozására, hogy Isten kegyeskedjék sok és nagylelkű munkást küldeni a lelkek üdvössége művének véghezvitelére. Különösen pedig fáradozzatok kitartóan, hogy a szemináriumok legyenek szilárd és hamisítatlan lelki és szellemi nevelés székhelyei a papi szolgálatra meghívott fiatalok számára, nem hanyagolva el azokat, akik a hadseregben katonáskodnak.

Végül a hivők szélesebb rétegére tekintve, ajánlom, neveljétek őket úgy, hogy egyre jobban részt vegyenek a pásztorok püspöki gondjában, vállalkozó szellemmel, amint keresztségük és általános papságuk megköveteli, és a II. Vatikáni Zsinat irányelvei parancsolják.

Tisztelendő Testvérek, veletek együtt akartam elmélkedni örömeitekről, aggodalmaitokról és gondjaitokról. Krisztus helytartójánál senki sem becsülheti többre bölcsességteket és szilárdságtokat, mint a nyáj atyáiét és mestereiét, amelyet az Úr mindegyikőtökre bízott. Mikor most istenhozzádot mondok nektek, szeretnélek testvérien bátorítani. Viseljétek szíveteken, hogy egyházmegyétekben meglegyen az igazi keresztény hit tanúságtétele, mind a papság részéről — amely legyen kiváló az egységben, a jámborságra és mások üdvösségére való törekvésben —, mind a világiak részéről: ők legyenek jól képzettek, Istenhez és az Egyházhoz hűségesek. Ti pedig dolgozzatok azon, hogy a püspökkari konferencia kellő kezdeményezéseivel kialakuljanak a lelkipásztori munka közös elvei, nagylelkűen kölcsönös segítséget nyújtsatok egymásnak, határozott programot adjatok a lelkipásztori kérdések megoldására, s a rendelkezésre álló eszközöket és erőket bölcsen elosszátok. Szent Péter apostol buzdító szavait intézem hozzátok: „Legeltessétek Isten rátok bízott nyáját: viseljétek gondját, ne kényszerűségből, hanem önként, Istenhez híven... S ha megjelenik majd a legfőbb Pásztor, elnyeritek a dicsőség hervadhatatlan koszorúját" (1Pét 5,2-4).

Örömest erősítem meg ezeket az érzéseimet különleges apostoli áldásommal, amit egyben szívesen adok papjaitokra és szemináriumi növendékeitekre, a szerzetesekre és szerzetesnőkre, valamint Magyarország minden keresztény hivőjére; kérlek, fejezzétek ki nekik, milyen szeretettel ölelem szívemre egyenként mindnyájukat. Különösképpen üdvözöljétek nevemben mindennemű jókívánságommal azokat a polgártársaitokat, akik nem vallanak egy hitet veletek.

PÁPAI LEVÉL A FERENCESEKHEZ

II. János Pál pápa aug. 15-i keltezéssel levelet intézett a ferences rend négy nagy ágához a Szent Ferenc jubileumi év közeledő befejezése alkalmából. A négy részes, latin nyelvű levelet szept. 15-én tették közzé.

Az első részben a Szentatya megemlékezik a jubileumi év ünnepi eseményeiről, és arról, hogy ő maga is elzarándokolt Assisibe. Masseus testvér, a Fioretti összeállítója szavait idézve, felteszi a kérdést: „Miért jön hozzá(d) az egész világ?" Ezrek és ezrek nemcsak magukra öltik rendjének ruháját és szabályait, hanem csodálattal adóznak nagyságának. Miért? Mert benne megtestesülve látják azokat az erényeket, amelyekre legjobban éheznek az emberek: az örömöt, a szabadságot, a belső békét.

A második részben a pápa ezeket elemzi. Elsősorban a lelki örömet említi, mint Assisi szentjének legszembetűnőbb tulajdonságát. A belülről feltörő öröm annyira elöntötte egész lényét, hogy – mint egy vándorénekes – Isten dicsőségét dalolta. Ez a lelki öröm lelkének egyszerűségéből fakadt. – Jóllehet alig használta a „szabadság" szót, egész élete az evangéliumi szabadság bemutatása volt. A Szentatya így határozza meg ezt a belső szabadságot: a lélek spontán tulajdonsága, amely a szeretetet tette legfőbb törvényévé, és egészen Istenhez ragaszkodik. Ebből származik a teremtmények meghitt viszonya Isten Szegényével. Ezért hallgatták a legenda szerint a madarak prédikációját, ezért szelídült meg szavára a farkas, ezért lobbant el felszólítására a pusztító tűzvész. Ez szabadította meg minden rendetlen gondtól és vonzódástól. – Lényét eltöltötte és sugárzott belőle az Istenből forrásozó belső béke. Ez az isteni béke Krisztusban öltött emberi alakot. Ő tette Ferencet eredményes békeszerzővé. Városának polgárait megbékítette, gonosz szellemeket űzött ki imájával, ellenségeskedő városokat, egyházfejdelmeket engesztelt ki egymással. Kibékítette Assisi városának püspökét és világi vezetőit is. Senkit sem tekintett ellenségnek, hanem testvérnek. Ezért hirdethette Krisztus szeretetét még a szaracénoknak is. Ez az egyetemes testvériségtudat nyilvánult meg nála még a lélek nélküli teremtmények felé is. A napot, holdat, vizet, szellőt, tüzet, földet testvérének nevezte. Így joggal tekinthetjük őt azok védőszentjének, akik a természet épségéért felelősséget éreznek. A pápa itt utal 1979. nov. 29-i apostoli levelére, amellyel Szent Ferencet a környezetvédelem égi pártfogójává nyilvánította.

A levél harmadik része a kiengesztelődés gondolatával foglalkozik. Hogy a Poverello születésének 800. évfordulója a lelkek számára valóban gyümölcsöző legyen, és maradandó eredményt hozzon, tudnunk kell azt is: Szent Ferenc erényei nem szerencsés természetének vagy véletlen szerencsének eredményei, hanem a bűnbánat gyümölcsei. Végrendeletében is arról emlékezik meg, hogy új életét akkor kezdte, amikor Isten bűnbánatra indította. Amikor útkeresésében tanácsért az Evangéliumhoz fordult, rátalált Krisztus tanácsára: „Aki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát." Ebből az evangéliumi gondolatból merített örömet, hogy a szenvedéseket elviselje, innen származott szabadsága, hogy

engedelmeskedni tudjon, ez adott erőt önmegtagadásaihoz, hogy szerethessen minden teremtményt. Ezért tudott felülemelkedni az önszereteten. A bűnbánat szellemében való élet azt is jelentette Ferenc számára, hogy megismerte a bűn súlyát teljes megyságában. Ezt a bűnbánó, szigorú, önmegtagadó életet a keresztény szóhasználat szerint keresztnek nevezzük. Ezért a lelkületért kapta Ferenc Alverna hegyén a stigmákat. Korunk embere azon fáradozik, hogy a szenvedést kiküszöbölje az életből. Ferenc élete azt tanítja, hogy a szenvedés végső okát, a bűnt kell legyőznünk. Ha az ember keresztre feszíti önszeretetét, új világba lép, amelynek középpontjában Isten áll, és minden embertestvér hozzá tartozik. Megemlékezve a jövő évi püspöki szinódusról, amelynek témája a kiengesztelődés, a Szentatya arra buzdítja korunk embereit, hogy a bűnbánat révén ők is igyekezzenek az öröm, szabadság és béke lelkületét megszerezni.

A negyedik, befejező részben a pápa Szent Ferenc egyházhűségével foglalkozik. Ferenc élete is arra tanít bennünket, hogy aki nem gyűjt az egyházzal együtt, az szétszór. Kezdettől arra törekedett, hogy művét az egyház hagyja jóvá. Első életrajzírója feljegyzi: övéit arra buzdította, hogy a római egyház hitét és tiszteletét ápolják magukban elsősorban, mert minden ember üdvössége ebben rejlik. Az egyház nemcsak elismerte szabályait, hanem tisztelettel is övezi. Az egyház Ferenc idejében a liturgikus és erkölcsi megújulás korát élte. Ennek irányát az 1215-ben megtartott IV. lateráni zsinat szabta meg, különösen az Oltáriszentség tiszteletét szorgalmazva. Ferenc egész életét ennek a megújulásnak szentelte. Korunkban is hasonló az egyház útja. A II. vatikáni zsinat számtalan javaslatot terjesztett elő a keresztény élet megújítására. A megújulás azonban nem lehetséges a Szentlélek segítsége nélkül. A Lélek működése pedig rendszerint azokon az embereken keresztül valósul meg, akikben Krisztus Lelke sértetlenül él, és így Isten alkalmas eszközeivé váltak. Ők képesek arra is, hogy a Lélek erejét különböző utakon testvéreik lelkébe is átültessék. Ma ugyanúgy, mint Ferenc életében, olyan emberekre van szükség, akik Krisztus szenvedéseiből részt vállalva eljutottak az új életre, és akiket a Lélek Isten országának építésére tud használni. Az Egyház arra buzdít mindenkit, hogy szorgalmasan vizsgálja a Lélek indításait, de karizmáit alázattal vesse alá a Zsinat elveinek.

Levele végén a Szentatya azt az óhaját fejezi ki, hogy azok, akik Szent Ferenc szabályai szerint rendezték be életüket, jó példájukkal mintegy támaszszák fel az ő lelkületét.

Kozma György

KRISZTUS MINDENKINEK OTTHONT KÍNÁL

A svájci püspökök nyilatkozata a „külföldiek napjára" (1982)

Ha más országok és más kultúrák embereivel találkozunk, az tágítja a látóhatárt, és öröm forrása lehet. De feszültségek is fakadhatnak belőle, és olyan

jellegű egymás mellett élésre vezethet, ahol az emberek kölcsönösen nem vesznek tudomást egymásról. Évről évre sok svájci tér vissza külföldi tartózkodásáról vagy ott töltött szabadságáról, gazdagodva más népekkel való érintkezéséből. Egyesek viszont panaszkodnak, hogy más kulturális környezetű, más nyelvű emberekkel kell élniök. Azok, akiket gazdasági, társadalmi vagy politikai indítékok kivándorlásra kényszerítettek és több-kevesebb ideig Svájcban kell lakniok, sokszor valóban idegenként élnek itt, s gyakorlatilag nem érintkeznek az ország lakóival.

A lakosság és az idegenek együttélése nem új probléma. Már a keresztények első nemzedéke olyan társadalomban élt, ahol együtt voltak zsidók, görögök és rómaiak, de gyakran nem is érintkeztek, ha éppen nem valóságos ellenségek voltak. Mindenkit megdöbbenésbe ejtett, hogy a keresztény közösségekben eltűntek a személyek közti megoszlások, és ezt a kereszténység újságának látták. A keresztényeknek meg kellett dolgozniok azért, hogy testvéri közösséget hozzanak létre a különféle népekből származó hivők között. Ezt tárja elénk az efezusi levél a pogánykeresztényekhez szólva, akiknek a zsidókeresztényekkel kellett élniök: „Már nem vagytok idegenek és jövevények, hanem a szentek polgártársai és Isten családjának tagjai" (Ef 2,19). Az ország lakói és az idegenek közti különbségek eltörlése: olyan kötelesség, amit nekünk, svájci keresztényeknek ma is munkálnunk kell. Súlyos és állandó kötelezettség mindenki számára, svájciaknak éppúgy, mint idegeneknek.

Az idegenek bevándorlása gazdasági, politikai és társadalmi problémákkal jár. Fontos, hogy megvizsgáljuk ezeket, és mindig újféleképpen törekedjünk igazságos megoldásokra. De az emögött rejlő probléma: különbözőképpen nevelkedett személyek együttlakása. Az általános tapasztalat igazolja a következő tényt: Akiknek gyökerei egy meghatározott vidékbe nyúlnak, akiket századok óta bizonyos kultúra és életmód itatott át, azok igen kínosan fogadják be a más országokból jövő, más erkölcsű, más szokások szerint élő, másképpen gondolkodó embereket, anélkül, hogy rá akarnák bírni őket: hagyják el, amiből eddig éltek.

Kötelességünk leküzdeni ezt a nehézséget. Nincs jogunk egyszerűen a saját elveink és felfogásunk szerint megítélni az idegeneket; úgy kell találkoznunk velük, mint hozzánk hasonlóan örülni és remélni, aggódni és szenvedni képes emberekkel. Ha sok türelemmel elérünk odáig, hogy áttörjük a korlátokat, amelyek miatt idegennek tekintjük egymást, akkor fölfedezzük, hogy mindegyikük testvérünk, és közösségbe léphetünk vele. Minél inkább elkötelezzük magunkat a találkozásnak ezen az útján, annál jobban eltüntetjük a megoszlást svájciak és idegenek között, s előmozdítjuk a személyek közösségét. A nemzetiség akkor teljesen másodrendűvé válik.

Mindannyian ugyanannak az emberiségnek tagjai vagyunk. Ez igen jelentős. Messzemenőleg kötelez bennünket keresztényeket. Krisztus mindenkinek otthont kínál. Mindenkit annak tekint, ami. Isten vándorló népének közösségében mindenki a saját képességeivel jelentősen hozzájárul a keresztény közösség felépí-

téséhez. Jézus minden embert annak akart tekinteni, ami, és szabadságát visszaszerezve meg akarta ajándékozni Isten gyermekének méltóságával; ez vitte arra, hogy meghozza a legnagyobb áldozatot: odaadja saját életét. Ha elő akarjuk mozdítani a személyek közti közösséget és mindenkinek sajátos jellegét tiszteletben tartani, az tőlünk is áldozatot követel. Késznek kell lennünk, hogy ebben Krisztust kövessük.

Nekünk keresztényeknek nincs mit büszkélkednünk azzal, hogy Isten népéhez tartozunk, vagy hogy jogokat szereztünk; inkább elsőrendű gondunknak kell tartanunk, hogy tiszteletben tartsuk minden személy, minden család méltóságát és egységünket Krisztusban. „Itt már nincs görög vagy zsidó, körülmetélt vagy körülmetéletlen, barbár vagy szittya, szolga vagy szabad, hanem Krisztus a minden, és ő van mindenben" (Kol 3,11). Így az Egyház mindinkább Jézus jelenlétének jeleként fog megjelenni, amely minden határon túl egyesíti az embereket.

Bizonyára nem könnyű megtanulni, hogy mi svájciak és idegenek helyesen viselkedjünk egymás között, de ez új kötelesség számunkra, ami polgártársakként is összeköt. Mint ugyanannak az embercsaládnak tagjai arra vagyunk hivatva, hogy személyi mivoltunkban felebarátunk felé tartsunk. Minden emberrel együtt, akiket Jézus az egész emberiségből eggyé akar olvasztani, Isten új népét alkotjuk. Így Egyházunknak soha sincs joga, hogy csupán politikai vagy gazdasági meggondolásoktól vezettesse magát. Elévülhetetlen kötelessége, hogy – akár alkalmas, akár alkalmatlan – mindenkit figyelmeztessen ígéretére és kötelességére: fivérként és nővérként kell befogadnia bármilyen nemzetiségű embert. Nekünk keresztényeknek mindenkor időszerű ez az ígéret és ez a kötelesség: „Mindannyian eggyé lettetek Krisztus Jézusban" (Gal 3,28).

A svájci püspökök

AZ ÖNMAGUNK IRÁNTI SZELÍDSÉGRŐL

A szelídségnek legjobb gyakorlása az, hogy önnönmagunkra alkalmazzuk. Ez abban áll, hogy önmagunkra gyarlóságaink miatt sohasem bosszankodunk. Mert bár a józan ész követeli, hogy ha vétket követünk el, utáljuk meg és szomorkodjunk miatta: mindazonáltal vigyáznunk kell, hogy bánatunk bosszúsággá, haraggá, keserűséggé ne fajuljon. E tekintetben sokan hibáznak, haragra gyúlva haragusznak magukra azért, hogy haragudtak, bosszankodnak azért, hogy bosszankodtak, és mérgelődnek azért, hogy mérgelődtek. Ebből az következik, hogy szívükben folyton haragot táplálnak, s ahelyett, hogy a rosszat kiirtanák, ajtót, kaput nyitnak neki. Egyébként az ilyen önmagunk ellen táplált harag és bosszúság bizonyos kevélységre vall, és az önszeretetből származik, amely csak azért berzenkedik, mert oly tökéletlennek látja magát.

Gyűlölnünk kell tehát hibáinkat, de ez a gyűlölet legyen csendes, nyugodt és egyenletes. Mert a bíró is akkor bünteti jobban a gonosztevőket, mikor józanul és hidegvérrel hozza végzéseit, és nem mikor szenvedélyes hévvel jár el;

mivel ha szenvedélyesen ítélkezik, a vétkeket nem igazi jellegük, hanem saját felhevült állapota szerint bünteti. Így mi is sokkal jobban büntetjük magunkat csendes és tartós bánattal, mint indulatos és keserű szemrehányásokkal, mert ezek nem vétkeink súlya, hanem indulataink szerint ítélnek. Aki például szereti a tisztaság erényét, a legkisebb vétek vagy fogyatkozás miatt, amit ez ellen elkövet, szörnyű bosszúságra fakad: de ha megrágalmaz valakit, azon csak nevet. Egy másik ellenben, aki a megszólást utálja, egyetlen sértő szó miatt, ami a száján kicsúszott, fölötte szomorkodik, míg a tisztaság ellen elkövetett nagy kihágást semmibe sem veszi. Így van ez sok másban is, aminek egyetlen oka az, hogy lelkiismeretünket nem a józan ész, hanem saját indulataink szerint ítéljük meg.

Hidd meg nekem, Filótea: amint a rossz gyermek megjavítására sokkal foganatosabb az apának szelíd és szeretetteljes feddése, mint a harag és heveskedés, úgy a mi szívünk is sokkal mélyebb és hathatósabb bánattal telik el, ha hibát követett el és mi csendesen és nyugodtan utasítjuk rendre, mint ha keserű és heves szemrehányásokkal illetnénk. Inkább részvétet, mint szenvedélyt mutassunk iránta, és buzdítsuk a javulásra.

Én bizony, ha például feltettem volna magamban, hogy nem leszek hiú, és mégis e bűnbe esném, nem így dorgálnám szívemet: Te nyomorult és utálatos szív, hogy merted magadat annyi jó föltétel után ismét hiúságra ragadtatni? Halj meg szégyenletedben, ne emeld többé szemedet az égre, te gonosz, vakmerő, Istenedhez hűtlen szív stb. Hanem inkább higgadtan és szánakozva így szólnék hozzá: „Lám, szegény szívem, hát megint beleestünk a gödörbe, amiről annyiszor fogadkoztunk, hogy elkerüljük? Gyere, álljunk fel, és hagyjuk el egyszer s mindenkorra. Kérjük Isten irgalmát, és reméljük, hogy megsegít, hogy jövőre állhatatossabbak leszünk. Térjünk vissza az alázatosság útjára. Legyünk bátrak és óvatosak. Isten segít, és mi állhatatosak maradunk." Ilyen szelíd dorgálás után erősen megfogadnám, hogy ezt a hibát nem követem el többé, és e végre alkalmaznám a megfelelő kegyelemeszközöket, mindenekelőtt pedig követném lelkiatyám tanácsát.

Ha pedig valaki azt találná, hogy szelíd intelem az ő szívére nem hat, alkalmazhat erősebb dorgálást és keményebb szemrehányást, hogy jobban megszégyenítse; de még a kemény dorgálást is szelíd intelemmel fejezze be, hogy a mély keserűséget Istenbe vetett édes és szent bizalommá változtassa. Vegye példaként a nagy bűnbánót, aki bánattól megtört lelkét így bátorítja: „Miért vagy, lelkem, szomorú? Miért háborgatsz engemet? Bízzál az Úrban: áldani fogom még az én orcámnak megszabadítóját, az én Istenemet." (42. zs.)

Ilyen szelíden és csendesen segítsd fel szívedet, kedves Filótea, ha elesett. Nyomorúságod tudatában alázd meg magadat mélyen Isten előtt, és cseppet se csodálkozzál elesteden. Mert hát mi csodálni való van azon, hogy az erőtlenség erőtlen, a gyarlóság gyarló, a nyomorúság nyomorult! Utáld azonban teljes erődből a bűnt, amivel Istent megbántottad, és az ő irgalmasságába vetett bizalommal telve, térj vissza bátran az erény elhagyott ösvényére.

Szalézi Szent Ferenc (1576–1622): Filótea.

„PÜNKÖSD EURÓPA FÖLÖTT"

A strassburgi karizmatikus kongresszus

Május 27-étől 30-áig több mint 20 000 résztvevő gyűlt össze a strassburgi ökumenikus karizmatikus kongresszusra: 12 000 francia, 3000 nyugatnémet, 1200 svájci és 4000 további 14 európai országból. A jelenlevők 65 %-a katolikus, a többi protestáns volt. Három éves gondos előkészítő munka előzte meg az összejövetelt: 9 katolikusból, 3 evangélikusból, 2 reformátusból és 2 szabadegyházi tagból álló 16 főnyi bizottság, tíz európai állam képviseletében, igazi közösségbe összeforrva dolgozott a kongresszus megszervezésén. Délelőttönként kitűnő előadók szerepeltek, délután 23 szakcsoportban folyt a „műhelymunka", este pedig következett a nap csúcspontja, a szentmise, illetőleg az evangélikusoknál az úrvacsora. A miséket Strassburg püspöke és segédpüspöke koncelebrálta Suenens bíborossal, a mozgalom védnökével és a jelenlevő kb. 600 pappal.

A karizmatikus mozgalom jeles képviselői előadásaikban a tapasztalatok, gondolatok, gyakorlati megvalósítások széles palettáját tárták a hallgatóság elé. De a sokféleségben egyúttal kibontakozott a belső egység, a megújulás alapvető szándékai: bűnbánat és kiengesztelődési készség, önmagunk átadása Jézusnak és megnyílás Lelke előtt, feltétlen bizalom hatalmas működésében, az Egyház megújulása az egyén megtérése és a kis körök, hivő sejtek kisugárzása nyomán.

Külön említésre méltó Heribert Mühlen paderborni professzor bevezető előadása. Az egyháztörténelem — mondotta —, ha árnyoldaláról tekintjük, szakadások és kölcsönös sértések története. Mindez tovább hat a mai emberek tudatában. Így mindenekelőtt „a történelem meggyógyítására" van szükség. „A pápa Luthert valamikor egyházi átok alá vetette, Luther pedig elégette a pápai bullát. Szeretnélek felhívni benneteket, hogy kérjük most az Urat: gyógyítsa meg azokat a sebeket, amelyeket ezek az események rajtunk ütöttek, és amelyek ránehezednek az Egyházhoz való mai viszonyunkra." Ha megtörténik ez a gyógyulás és felszabadulás, akkor egészen új szellemben találkozhatunk egymással. Ez igen fontos, „mert az egyházak mindig újból elzárkóztak a Lélek teljessége elől; azért egyik egyházban sem él elevenen a Lélek teljessége." Az Egyház egysége a Lélek teljességében csak akkor alakulhat ki, ha mindegyik egyház hozzáteszi az egészhez sajátos hagyományának „karizmáját". Három lépésben történhetik meg ez: Először meg kell ismernünk és meg kell szeretnünk saját egyházunk különleges adományait (karizmáit). Akkor majd észre tudjuk venni a többi egyház különös adományait is, és hálát adunk értük Istennek. Végül

pedig készek leszünk átvenni tőlük mindazt, ami nem ellenkezik saját egyházunk hivatásával.

A század elején lassan kialakuló ökumenikus mozgalom eddig inkább felülről, az egyházak vezetősége és teológusai útján működött. A karizmatikusoknál (és más mai mozgalmakban) az „alulról jövő" ökuméné tanúi lehetünk: a különböző hitvallású keresztények hasonló mély élményei és törekvései új kaput nyitnak az Egyház egysége felé. Persze a kezdeti lendületben gyakran megtörtént, hogy mintegy át akarták ugrani a még meglevő különbségeket. Ma már mindinkább látják — így volt Strassburgban is —, hogy az egység nem uniformizálás, hanem sokféleség; hogy ha saját „karizmatikus stílusba" akarnának bezárkózni, és ezt más „stílusok" ellen szegezni, akkor csak egy vallásos irányzat lennének az Egyházban a sok közül, afféle „státusszimbólummá" tennék a Szentlelket, holott ő az egység és a szeretet Lelke.

Sajátságos színezettel mutatkozott ez az egység a kongresszus „európai" jellegében. A karizmatikusokkal kapcsolatban sokszor emlegetett amerikai befolyás itt igen csekély volt, hiszen a résztvevők Európa országait képviselték. Európa pedig más! Felmerült a gondolat, hogy valaha erről a földrészről indult el a világba az evangélium, de vele együtt elterjedt a vallási szakadás is. Nem az lesz-e Európa jövendő feladata, hogy most az egységre való ösztönzést vigye a világegyházba? Ez védelmet nyújtana a nagy mértékben terjedő, de a mi lelkületünktől idegen keleti vallásos befolyások ellen is.

Érdekes volt megfigyelni, milyen különböző a karizmatikus mozgalom kibontakozása tájegységek szerint. Így pl. Franciaországra a kis sejtszerű közösségek a jellemzők; az USA-ban nagyobb központok; a német nyelvterületen és mindinkább Angliában is a helyi egyházközséggel, a plébániával való együttműködés. Ez igen fontos irány, hiszen az egyház igazi megújulása nem kerülheti el az adott egyházközséget. A katolikus karizmatikusok legutóbbi római gyűlése is különös figyelmet szentelt ennek. Kívánatos lenne, hogy a strassburgi kongresszus ökumenikus eredményei és gyakorlati eredményei minél szélesebb nyilvánosságot és méltánylást találjanak.

Forrás: Hans-Diether Reimer cikke az „Erneuerung in Kirche und Gesellschaft" c. folyóirat 1982/12. sz.-ban.

PAPI JELLEM

a) **Maximális jellem**

Kétségtelen, hogy a papi küldetés teljes betöltésének megfelelő alapja csakis az egészértékű keresztény jellem. Erre a következtetésre jutunk a kinyilatkoztatás szövegeiből, a papszentelés szertartásaiból, kanonizált papok életéből, az Egyház legfőbb tekintélyeinek nyilatkozataiból és a lélektanból egyaránt.

A papi küldetés igazi betöltéséhez elengedhetetlen föltétel a maximális jellem legfőbb teljesítménye: a megajánlott és soha vissza nem vont önfeláldozás. A papnak ugyanis rendelkeznie kell a mediátor önzetlenségével, a kapocsnak, a hídnak önzetlenségével. Ez pedig nem más, mint önfeláldozás. Rendelkeznie kell valódi apostoli lelkülettel, amelynek lényege szintén önfeláldozás: élni, dolgozni és felemésztődni másokért, mint a gyertya a fényért, mint a gabonaszem a termésért. A pap tehát teljesen Isten és tervei számára lefoglalt és megszentelt olyan maximális jellem, mely az emberileg lehetséges legszentebb, legnagyobb és legnehezebb feladatok végzésére van beállítva.

Ha valaki papnak készül, jellemlétének iránya az önzetlen közösségi szolgálat és az áldozat. Ebben kell gyakorlatoznia. De a nagy Nevelő, a Szentlélek Isten is ebben gyakorlatoztatja a tiszta szándékú levität. És nemcsak a levität. A fölszentelt pap is lassan érik be a tökéletes áldozatra; neki is sokat kell gyakorlatoznia ugyanabban. Ez természetes is, hiszen Krisztusnak magának is gyakorlatoznia kellett.

A gyakorlatozás legfőbb területe az ember-papnál, illetve papnövendéknél az önértékelés, az érzések és az önakarat. A feszült öntudatnak, az önelégült érzéseknek, az önös akaratnak egyszerűsödésben, alázatos meghajlásban, Krisztus tárgyilagosságához való simulásban kell megnemesülniök és Krisztus nagy küldetésében kell asszimilálódniok.

b) **Nagy problémánk**

A papi rend szentsége kiemelt bennünket emberies önérdekeink világából és a legmagasabbrendű közjó önzetlen munkásaivá jellegzett. „Omnia opera mea Regi!"

Maradt mégis bennünk az ádámi ember gyarlósága. A papszentelés ebből a szempontból nem teremt új embert. Nem mentesít régi hibáktól. Az előző élet szokásai visszajárnak mint kísértetek.

Minthogy pedig az elvállalt nagy papi küldetés fönnáll és teljesítést sürget, minél becsületesebb a pap, annál inkább feszültséget él meg a vállalt és a betöltött hivatás között. Lassan legfőbb megpróbáltatása lesz Krisztus papjának önmaga elviselése s az a tudat, hogy Krisztus művének talán ő a legfőbb gátlása. S ez valóban így is van, ha nem érti e probléma föloldásának titkát.

c) **A megoldás**

Alázatos Krisztus-szeretetben van az előbbi nagy feszültség megoldása. Olyan Krisztus-szeretetben, amilyen az Egyház első emberi fejénél: Péternél volt.

Péter, szeretsz-e engem?

Te tudod, Uram, hogy szeretlek Téged.

Nem emelem már magam senki fölé. Nyomorúságom megtanított szerénységre, helyes önértékelésre.

De semmiségem tudatából kinőtt Krisztus kizárólagos és önzetlen szeretete. S Érette s Benne minden léleknek szeretete. Önzetlen, szolgáló, áldozatos,

gyakorlati szeretete. A nagy építő szeretet, amely a Krisztus-test építéséhez önmagát adja, teljes magát.

Ez az alázatos szeretet jut majd el Krisztus általvert Szívének áldozattá lett papi szeretetéig, s ebben az egyesülésben teljesíti a részesedő papságnak azt a jellemszolgálatát, amely a legalkalmasabb arra, hogy az eukarisztikus áldozatba fölemelje s annak áldásaiban részesítse az emberiséget.

Papi problémáink megoldásának művészete Édesanyánk, a Boldogságos Szűz Mária Szívében és kezében van. Szívében, mert az áldozat jellemteljesítménye az emberszívek között (tehát Krisztuson kívül) legcsodálatosabb tökéletességre az Ő Szívében emelkedett, s örök eszménye lett a Krisztussal egyesült papi odaadásnak. De kezében is van a megoldás művészete, mert az Őt jellemző nagylelkűséggel osztja főleg papoknak azt a kegyelmet, amellyel Krisztus áldozatának egységébe fölemelkedhetnek.

Hunya Dániel

A nagy magyar papnevelő halálának (1957. nov. 6) 25. évfordulójára, akinek Marosi Atya is tanítványa volt.

A RÓMAI PIARISTA PÁTRIÁRKA

Tomek Vince ez év november 9-én töltötte be 90. életévét. A sárosi kántortanító utolsóelőtti gyermeke összesen húsz éven át töltötte be rendjének legmagasabb tisztségét, az általános rendfőnökséget. Sem arra nem volt példa azelőtt, hogy magyar embert egy szerzetesrend legfőbb elöljárójává választottak volna, sem arra, hogy egy piarista ilyen sokáig maradt volna rendfőnök.

A rendet kisszebeni gimnazista korában ismerte meg, és 16 éves fejjel lépett be. 1916. jún. 25-én szentelték pappá. Budapesten hittudományi doktorátust szerzett, s rövid tanári működés után 27 évig (1920—1947) a Kalazantinumban, a magyar piaristák hittudományi és tanárképző főiskoláján tanított egyházjogot, morálist és francia nyelvet. Amellett különféle rendi tisztségeket töltött be: volt prefektus, spirituális, asszisztens, házfőnök és végül 1946-tól tartományfőnök. Mint kitűnő egyházjogászt hamarosan külföldön is becsülni tanulták rendtársai. Bizonyára ennek köszönhető, hogy az 1947-ben összehívott rendi nagygyűlésen mindjárt az első szavazással generálissá választották. Utódja a magyar tartományfőnökségben közeli jóbarátja, Sík Sándor lett.

Mint rendfőnök igyekezett kiterjeszteni a piaristák működési területét. Csaknem 70 új rendházat alapított, és 13 új országban telepítette meg Kalazanci Szent József fiait, egyebek közt missziós területeken is: Japánban és Szenegálban. Egyik fő törekvése volt a rendtagok képzésének emelése, a magyarországihoz hasonlóan, ahol piaristának és tanárnak lenni egyet jelent.

Nyelvtudás terén „elővételezte" mostani Szentatyánkat: beszél ill. ért egy sereg szláv nyelvet, kitűnő latinista, tud franciául, olaszul, spanyolul. Így legtöbb rendtársával a saját nyelvén tudott beszélni.

Csendes, higgadt egyénisége, józan életszemlélete, igazi bölcsességről tanúskodó értékelése és tanácsai, barátságos, kedves modora közkedveltté tette római éveiben is. Magyarságát mindig híven őrizte, és bár 1948 óta nem járt többet otthon, élénk figyelemmel kísérte a hazai viszonyok és a magyar egyház fejlődését, s ahol csak tudott, segített, utat egyengetett. Rendtársai, ismerősei, lelki gyermekei sokszor és szívesen keresik föl hazulról és a világ minden tájáról. 75 éves korában kérte, hogy mentsék fel a rendfőnökség nehéz feladata alól. Azóta csendes visszavonultságban él a S. Pantaleo-ban, a rend anyaházában, emlékiratait diktálja, s készül a találkozásra Azzal, akit egy hosszú életen át hűségesen szolgált, mint Kalazancius igazi fia és követője.

Vince bátyánk, nagy szeretettel gratulálunk, és áldásodat kérjük a „Szolgálat" munkájára!

R.

FERENCES JUBILEUMI KIÁLLÍTÁSOK

ASSISI SZENT FERENC születésének 800. évfordulóját (1182—1982) szülőföldje, Umbria, nagymérvű kiállításokkal ünnepli Assisiben, Perugiában, Narniban, Todiban és Folignoban. E városnevek már magukban ferences történelmet jelentenek, de a novemberig látogatható tárlatok belemerítenek a XII—XIV. sz. politikai, társadalmi, egyházjogi, művészeti áramlataiba, és sodorva hordanak a ritka élmény felé: a vajúdás korának — és minden ilyen jövendő kornak — soha el nem mellőzhető tanítója lett Assisi férfia.

Az öt városban a leggondosabb szakértelemmel és hatalmas anyagi befektetéssel létesített kiállítást egy keretbe foglalja Szt. Ferenc tartományának, a mai Umbriának szándéka: képet adni a ferencrend beilleszkedéséről meg szerepéről, „l'inserimento storico delle istituzioni minoritiche", az akkori és minden jövendő életfajtába.

Assisiben, a Szt. Ferenc sírja fölé épült bazilika mellett, a „Sacro Convento" több szintes, óriás boltozatú termei — Illés testvér alkotásai — tették lehetővé a világviszonylatban páratlan történelmi és művészi bemutatót. A szürke darócszőnyegen lépkedők elé e termek tárják Európa képét Ferencig, majd rendjének helyét a népek között, amelyet IX. Gergely pápa csak megerősített Ferenc szentté avatásával 1228 júliusában. — Irodalom, zene, festészet — korban és országrészben érthetően határolva — eredeti kódexekben vagy a leghűbb másolatokban — tölti meg az „appartamento di Fra Elia"-t, és hogy a tanulás érzelemmel párosuljon, az olvasott gregorián hangjegyeket énekkar szólaltatja meg halk hangszórón.

Perugia „Priori" palotájában Ferenc korabeli polgári és egyházi okmányokat látni, amelyek levéltári felelősséggel és tekintéllyel voltak hivatottak fényt deríteni homályos jogi ügyekre, s váltak lassanként a törvénymagyarázat és állandó joggyakorlat megbízható tényezőivé. A „publica fides", azaz az okmányok

érvénye csak a középkorban kialakult kancellária vagy a közjegyző hitelesítésétől függött, és gondosan kifejlesztett külső alakban lett használhatóvá. A perugiai San Francesco al Prato minorita kolostor egykori levéltárából van a kiállított okmányok javarésze, telve város- és rendtörténeti ritkaságokkal. Mindamellett a bemutató nem igényel szertelen kíváncsiságból fakadó meglepődést, mert célja nem annyira tartalmi változatosságot nyújtani, mint inkább az okmányok íróját, lepecsételését, felhasználását ismertetni. A levéltárak feladata kettős volt: megőrizni az okmányokat, és használatra kéznél tartani. A „mostra" a rend ferences jellegét mint egyházi intézménynek, mint városi hiteshelynek és mint okmánytárnak a szerepét domborítja ki mindig a pápai intézkedések hivatalos érvényesítésére, amellett a rend kebelén belül a jogi ügyletek lebonyolítására.

Narni városában (Orte és Terni között) „Templomok és konventek" (Chiese e conventi) címen szemlélteti a kiállítás a ferences szegénység alkalmazását az akkori és későbbi templomépítésben, szigorú architektonikus törvények szerint. A szűk belső templomteret azonban hamarosan felváltotta a tágasabb, a szerzetes település igényeinek megfelelően; de a „szegényes" templom mindig eszmény maradt. A városi lakosság és a ferences építkezés kölcsönösen hatott egymásra. Az egész témának nagyszerű keretet ad a XIII. sz. Európája, gazdasági, állami, művészi, műszaki és művelődési mozgalmaival. Az építkezésben vezérelv lesz: belsőleg és külsőleg kerülni a fölöslegest, „superfluitas"-t, főként Bagnoregioi Bonaventura 1260-i káptalani kívánságához alkalmazkodva. Még egy szó a ferences építkezéshez: Umbriában — és másutt — a ferences építkezés jelentősen módosította a vidékek és városok képét. Templomfestészetük neves mesterei között a narni tárlat felsorakoztatja Giotto, Beato Angelico, Piero della Francesca, Benozzo Gozzoli műveit. Assisi, Città di Castello, Gubbio, Terni, Todi ferences templomai még képekben is lelkiséget sugároznak, miként belső, egyterű „totalis visibilitásuk", a „consonantia et claritas" egységében.

Todiban „Kódexek és könyvtárak" összefoglaló neve alatt rendezték meg a ferencrend lelkiségének és hagyományainak bemutatását, amely számadás lett a ferences szellem hatásáról a középkori kultúrára, de a sokszor szétszórt történelmi adatok mostani rendezésének fontosságáról is. Az assisi mozgalom ugyanis, az evangéliumi jóhír áldásain kívül, magával hozta a bölcselet és hittudomány fejlesztését az egyetemes egyházi élet javára. A ferences kódex- és könyvírás, művészi könyvkötészet ismertetése a nagynevű gubbiói, assisi, perugiai minorita ferencrendi könyvtárak történetéig Todi városának e kiállítását közkinccsé teszi, mivel rámutat a polgári és egyházi műveltség szerencsés együtthaladására a nyugati műveltség kialakításában.

Foligno Trinci-palotájában a „Miniatúrák" mutatják a ferences eszme terjedését a művészetben. A látogatók számos, eddig még kiadatlan kódex miniatúráit élvezhetik, és követhetik a gótikus miniatúra általános fejlődését, majd a ferences behatás fokozatait. Deruta-Salerno misekönyveinek mestere (Cimabue hatása alatt), a sienai Matteo di Ser Cambio ékszerkészítő és iniciáléfestő, a

„spirituali"-rendelők sorbavétele ad ízelítőt az állandó haladásról, főleg IV. Ince pápa bullájától kezdve, aki 1253 július 16-án megengedte a fráteréknek a „libros, calices, thuribula, cruces". Gyönyörködhetünk egy párizsi epistuláriumban (a rend 1219-től van jelen Franciaországban), Duns Scotus festett Sententiáiban Pietro Lombardo-hoz, az Apokalipszis angol kiadásában (Oxfordban már 1224-től vannak ferencesek).

Ez az „ötös kiállítás" umbriai keretek között, de világméretben mutatja be a ferences szellemet Assisi Szent Ferenc születésének 800. évfordulóján.

Rákos Raymund OFM

JEGYZETEK AZ ARANY-JUBILEUMRA

Egyszerű, mély hit, töprengő elme s „túlérző fájvirág"-ként érző lélek – ezek a talán ellentmondónak látszó vonások ötvöződnek egységbe a magyar irodalom legnagyobb „műves költőjének" egyéniségében.

Hite a kálvinista családból magával hozott bibliás hit, mindvégig az marad. A Biblia képei egyre-másra felmerülnek verseiben, magától értetődően válnak egyéni életének, vagy a nemzet sorsának szimbólumaivá (pl. a két Ráchel-vers a szabadságharc bukása után, – „És, kitől rettegsz, nem féli fegyverid ő, Az Ige, az eszme!"). Még meggyőzőbb, amikor egész váratlanul bukkan elő a biblikus asszociáció. Egy menyasszony sírfelirata: „El nem aludt lámpám; csak, mint nem-földi menyasszony / Hoztam el: éjfélkor várni az égi Jegyest." Maga írja jegyzetbe: „Máté evang. XXV. r." Ugyanígy kísérik a református egyházi énekek. A Hatvani professzor helyébe lépő ördögöt (egy monda feldolgozása) a diákok harsogó éneke űzi el: „Erős várunk nekünk az Isten!" A „Tamburás öreg úr", azaz maga az öreg költő is a „hitújítás kora szülte" énekekkel vigasztalódik.

Az alapvető keresztény tételeket kétely nélkül vallja. „Gyermekszívvel" a Gondviselés hitét: „Hogy övéit el nem hagyja, Ki mindnyájunk édesatyja" (Itthon). Gyermekszívvel, de korántsem naívul, hiszen hosszú élete során józanul látta és keserűen átérezte a történelem eseményeit. Az „Alkalmi vers"-ben végigveszi mindazt, amire az embereknek szükségük lenne: „Béke legyen a háznál És a szívredőben... Legyen egység, türelem, Hit a jövendőben" – és a refrén mindig: „Adjon Isten, ami nincs, Ez új esztendőben." Tudja, hogy az emberiség egyetlen család, amelynek „egy isten-atyja van", hogy „Isten egészbe' működik, Egészre fordít gondot", de tépelődéseinek mégis ez a fölséges program a vége:

Hagyjátok a meddő vitát!
Bölcs Isten az, ki rendel;
Az ember tiszte, hogy legyen
Békében, harcban ember.

Méltó képmása Istennek,
S polgára a hazának,
Válassza ott, válassza itt
A jobbik részt magának.

(Gondolatok a béke-kongresszus felől)

Töretlen az örök életbe vetett hite. Filozófiailag a „Honnan és hová?" c. nagy versben számol le a kérdéssel, és fordítja szellemesen az anyagelvűek ellen saját okoskodó képességüket: „Nem mond ellen az a szellem, Mely kutat, hogy támaszt leljen Megtagadni önmagát?" Csokonaival vallja, hogy ami az emberiség közös hite volt a világ kezdetétől, „azt én meg nem tagadom." Érzelmi átélésben remek sírfeliratok juttatják ezt kifejezésre: „Egész teste fájdalom volt, Egész lelke szeretet; Az súlyától földbe hajolt, Ez a mennybe sietett" (Iduna emléke I.) És a saját sírversének szánt négysoros: „Nincs végezve itt még a cikk, Folytatása következik: Én-Uram, légy én szerkesztőm, Új folyamban újrakezdőm."

Arany a reformkorban nőtt fel. Ha valamikor, hát ebben a korban Isten és a haza fogalma egészen eggyé forrt a lelkekben. Egyik hőse pl. „Hol a szentírásból vette ő példáit, Hol a magyaroknak beszélte királyit." Talán legszebb vallomása erről a „Rendületlenül" c. vers, nyilvánvalóan Vörösmarty Szózatának ihletében. Imának érzi a hűségnek ezt a vallomását, s int, hogy „merő szokássá", „olcsó malaszttá", „külcsillogássá", „nyerészkedéssé", „káromkodássá szent imád ne váljon!" Mindenekfölött pedig

Szeretni e hont gyakran oly nehéz:
Ha bűnbélyeg sötétül homlokán.
Gyarló erényünk öntagadni kész,
— Mint Péter a rettentő éjtszakán.
Oh, értsd meg a szót: fényben, vagy homályon —
De kishitűvé szent imád ne váljon!

Nemesen tiszta, puritánul szigorú erkölcsi felfogása közismert. Greguss Ágost keresztelte el „a lelkiismeret költőjének". Ne csak a balladákra gondoljunk itt, hanem pl. „Az első lopás" c. költői elbeszélés lélektani remeklésére, vagy Toldi Szerelme Piroskájára, aki „maga egymagában viadalmas kettő." Érzékeny lelkiismerete saját magát teszi a legkegyetlenebb mérlegre: „. . . engem titkos métely Fölemészt: az örök kétely; S pályám bére Égető, mint Nessus vére. — Mily temérdek munka várt még! . . . Mily kevés, amit beválték Félbe-szerbe . . ." (Epilógus) Így ítélte meg pályáját Magyarország egyik legnagyobb költője!

De csodálatos szívhangokat is tud produkálni ez az erkölcsi érzék. A sóhajtöredéket megvakulása idején: „Köszönöm, oh Isten, köszönöm azt neked, Hogy hatvan évemig láthatám remeked, Ezt a szép világot . . ." Vagy a „Csalfa sugár" c. költeményt; hasonló finomsággal ezt a problémát talán még sehol sem érintették:

Kis bokor, ne hajts még,
Tél ez, nem tavasz;
Kis lány, ne sohajts még;
Nem tudod, mi az.
Bokor új hajtását
Letarolja fagy;
Lány kora nyilását
Bú követi, nagy.
Szánnám a bokorkát
Lomb- s virágtalan;
S a lányt, a botorkát,
Hogy már oda van!

A nagy tépelődő és nagy szenvedő kialakította magának a szenvedés nemes filozófiáját: „Nem törik a szenvedő szív Oly könnyen darabbá, Csak ellá-

gyul, s az örömre Lesz fogékonyabbá" (Enyhülés). Arany tudott remélni – mint a fecskepár, amely csintalan gyerekek leverte fészkét negyedszer is újraépíti (Háziuraság). Az ő „fészke" a költészet volt, „öröme a kietlennek" (A vigasztaló). Egyben magas küldetéstudattal tekintett hivatása: „Van hallgatód? nincsen? Te mondd, ahogy Isten Adta mondanod" (Mindvégig).

Száz éve halt meg, – s őrá is áll, amit ő írt Széchenyiről: „. . . éltető eszmévé finomul, Mely fennmarad s nőttön nő tiszta fénye, Amint időben, térben távozik."

Sántha Máté

KARÁCSONYI LEVÉL A SZÜLŐKHŐZ

Gyermekeink várakozással tele néznek a karácsony elé. Néha-néha nekünk is sikerül, hogy sokféle elfoglaltságunk hajszájában fölidézzük saját gyerekkori élményeinket, és rágondoljunk az ünnepre.

Nem feltűnő, hogy az egyházi év legkedveltebb, a nép körében legmélyebb gyökeret vert ünnepe egy születésnap? Melyik ünnep vetélkedhetnék karácsonynyal az énekek sokasága vagy a népi szokások terén?

Egy gyermek születését ünnepeljük, aki a világ megváltója, a teremtés befejezője. Ő is úgy jött el, mint gyermek. Jöttét előre jelezték, örömmel várták; fájdalmas körülmények közt született, kevesen ismerték fel, veszedelembe került, de útját a Gondviselés vezette.

Karácsony ünnepéből mélyen vigasztaló alapakkord csendül ki: Isten nem hagy cserben bennünket embereket, hanem egy gyermeket állít elénk, aki különös ígéretet hordoz: „a történetnek még nincs vége!" Valami új van feltörőben, nem marad minden úgy, mint eddig volt.

Az újat azonban ki kell várni, ki kell imádkozni. Világunkban akkor is sok volt és ma is sok a sötétség és aggodalom, kétségbeesés és látszólagos kiúttalanság. Ebbe a sötétségbe hasít bele a közeledő fényről szóló kiáltás.

Az újszülött gyermek döntésre kényszeríti az embert. Van, aki fáradt megadással felel, mások indulatba jönnek, nem tetszik nekik, hogy valaki mindent meg akar újítani, maradjon inkább minden úgy, ahogy van. De vannak vidám reménykedők is, akik örülnek, hogy még nem következett el az idők estéje, hogy Isten ma is felénk tart.

Miért írom ezeket? Mert olyanoknak írok, akiknek gyermekeik vannak. És minden egyes gyermekben újra kezdődik az emberiség története, újra indul a világtörténelem. Kinyitja szemecskéit, körülnéz ebben a világban, amely nem mindig túlságosan hívogató, elindul életútján, amely igen gyakran a szenvedés útja is, de azért mindig a reménység útjának is kell lennie.

Ha szemügyre vesszük Krisztus születésének történetét, kiolvashatunk egyetmást belőle, ami fontos a mi gyermekeink születésére nézve is:

1. **A gyermeket örömmel kell várni.**

Amikor már nagyobb, akkor is várni kell, és örömmel fogadni. Akkor könnyebben gyökeret ereszt ezen a földön, ő is örvendező várakozással fordul apja-anyja és a világ felé, és jól érzi magát itt.

2. **Minden gyermek ígéretet hordoz.**

Mindannyiunknak, minden embernek van valami hozománya, ami különösen jellemzi, kitünteti, mindenki mástól megkülönbözteti. Nem mindenki lángelme, de mindenkinek van valami titka, különös ismertetőjelei, felismerése szoruló, kifejlesztésre váró képességei. Az ígéretet el lehet játszani, a hivatásra szemet lehet hunyni!

3. **A gyermeknek biztonságos otthonra van szüksége.**

Bármilyen szegényesek voltak Jézus születésének körülményei: egy édesanya őrizte, egy édesapa oltalmazta. Gondoskodó szeretet és jövendő jelentőségének sejtő tudása vette körül védelmezően, és megóvta a veszélyektől. Minden gyermeknek szüksége van biztonságos otthonra, amit az apa és anya ad meg neki; ott szívja magába a bizalmat jövendő életére.

4. **Nemcsak becsülni és gondozni kell a gyermeket, hanem el is kell engedni.**

Az anya nem önmagának szüli gyermekét. Annak saját útját kell járnia, saját egzisztenciáját megteremtenie. A gyermek elengedése már az óvodával megkezdődik. Nem könnyű gyermekeink kísérőjéül szegődni. A szülők sok tekintetben sorsává lesznek gyermekeiknek. Jó szándékunk hatása sokszor igen kétséges. Minden felelős nevelés: egyensúlyozás a bátorítás és a határok szabása között.

Jézus születése napját megüljük; meg akarjuk ünnepelni saját születésnapunkat is. És milyen fontos, hogy ünnepélyesen megtartsuk gyermekeink születésnapját! A gyermek végre központban látja magát; gratulálnak neki, ajándékokat kap.

De fontosabb, hogy ezen a napon az e l j ö v e t e l é t ünnepeljük. Nem is olyan régen még nem volt itt, senki sem tudott róla. De a teremtés tervében már ott szerepelt. És most itt van, örülhet az életének. Bármilyen rövid is egy gyermek élettörténete, mégis már történet. És a gyermek nemcsak azt akarja tudni, honnan jött, hanem azt is, hogy mi lesz belőle. Mi pedig történeteket mondunk el neki más gyerekekről, akik felnőttek, akadályokat győztek le, bátor, nagy tetteket vittek végbe, és megtalálták a maguk útját. Az ilyen elbeszéléseket hallva a gyermek néhány tapogatózó lépést tesz a jövőbe, mondhatni játékosan belegyakorolja magát.

A születésnap bizonyos tekintetben névnap is. A név nem puszta megnevezés, hanem igazi lényünk titokzatos jele. Ha azt akarjuk, hogy gyermekünk hozzánk jöjjön, a nevén szólítjuk.

Nem magunk adunk nevet magunknak; mindig másoknak kell szólítaniok. Először szüleinknek. Később mások jönnek, akik nevünkön hívnak, vagy nevet

adnak nekünk. Csak a szeretet tud megérteni és nevet adni, mert egy embert nem kívülről, hanem legbensőbb lényéből kiindulva kell sejtőn átfogni.

Mit érezhetett Mária, amikor észrevette, hogy Fia másokhoz hivatott, hogy túlnőtt rajta? ...

Bizonyos tekintetben a szülőkkel és a nevelőkkel is így van: elkísérjük a gyermeket életútjának egy darabján, előkészítjük saját életére, azután nekik növekedniök kell, nekünk pedig csökkennünk.

Ünnepeljük hálával és szeretettel a Karácsonyt.

Karácsony a saját születésünkre emlékeztet bennünket, hiszen minket is létbe hívtak, mi is ígéretet hordozunk és nevet kaptunk.

És a betlehemi Gyermekből áradó áldás sugárzik ránk és gyermekeinkre.

Szőllősy Julianna

A HAMILTONI LELKIGYAKORLATOS HÁZ

Az első világháború utáni nehéz időkben, 1923-ban, a kanadai Regina érseke újságfelhívást tett közzé, hogy segítsék a magyar bevándorlókat anyagi és lelki szükségleteikben. Ez eljutott a röviddel azelőtt megalakult és éppen a miszsziós munka tervével foglalkozó Szociális Testvérek Társaságának elöljárójához, Slachta Margithoz. A társaság a Prohászka püspök szociális eszméinek ihletésére 1908-ban alakult „kékek" (ruhájuk után nevezték őket így) önálló ága („szürkék") volt. Három önkéntes vállalkozó ment ki Kanadába. Egyikük volt Mária testvér, aki a lelkigyakorlatos ház és egy kicsit az egész kanadai magyarság anyja lett.

Schwarz Mária 1880. júl. 17-én született Bécsben, sokgyermekes családból. Hálával emlegette mérnök édesapját, aki már akkor a „Rerum Novarum" szociális enciklika olvasója és megvalósítója volt. Ebben a szellemben nőtt fel, úgyhogy már mint tanítónő napközit szervezett a dolgozó édesanyák gyermekei számára, a háború alatt pedig a frontszolgálatos és sebesült katonák érdekében működött. 1917. Péter-Pál napján lépett be a társulatba, két év múlva tett örökfogadalmat.

Az óceánt átszelve egy időre az Egyesült Államokban, Buffalóban kötött ki. Itt angolul tanult, és a magyar Szent Erzsébet plébánián segédkezett. Az előkészületi évek, felváltva Kanadában és az USA-ban, 1932-ig tartottak. A hátralevő időt, hosszú életének több mint felét, egyfolytában Kanadában töltötte: előbb Reginában, majd Montrealban, végül pedig Ontario tartományban. Erőteljes részt vett a montreali Magyarok Nagyasszonya templom és plébánia építésének lelki-anyagi segítésében, megalapította a Szent Patrik-templomnál a „Barátság Házát" a bevándorlóknak, és a Szent Család napközi otthont, amely áldásosan működött 1977-ig. Torontóban maguknak is állandó rendházat vettek a nővérek, és fáradhatatlan munkájukkal nagyban hozzájárultak a Szent Erzsébet templom megépüléséhez és magyar kézbe adásához (1948-ig a magyarok-

nak ott angol lelkipásztoruk volt), a magyar iskola és hitoktatás megszervezéséhez. 1944-ben Hamiltonba került át. Itt a Szent István plébánia megalakulásában működött közre. Innét tett kirándulásokat Courtlandba, a dohányvidékre, ahol 1952-ben fölszentelhették a Szent László templomot. Ez volt az utolsó magyar plébániaalapítás és templomépítés, amiből az Úr fáradhatatlan szolgálóleánya úgy kivette részét, mint senki más. De kilenc idegen nyelvű – angol, litván, portugál – templom és plébánia keletkezésénél is virrasztott: lelkigyakorlatos házukban otthont és tanácsot adott papjaiknak, míg a szervezés munkáját végezték. (Ezek egyikéből temették aztán.) Közben több helyen házi elöljáró volt, 1955–61 között pedig a Társaság egész kanadai részlegének vezetője. Tisztségében Kulcsár Rita, első kanadai magyar hivatásuk váltotta fel.

Amikor Ryan hamiltoni püspök 1944-ben meghívta a testvéreket Hamiltonba, szándékában volt egy egyházmegyei lelkigyakorlatos ház alapítása is. Azok nagy örömmel fogadták a tervet, hiszen a társaság egyik jellemvonása a Szentlélek Isten különös tisztelete, már pedig a lelkigyakorlat „a Lélek műhelye". Mária testvér fölfedezett egy régi udvarházat, szép stílusos épülettel, rangos istállóval, ami tiszti kórházul szolgált a háború alatt, s így már sok fontos alakítást elvégeztek rajta, hogy megfeleljen egy modern kórház céljainak. Aránylag jutányos áron tudták megvenni a testvérek a 10 holdas szép kerttel rendelkező épületet. Jött a súrolás, takarítás, berendezés és a hétvégi lelkigyakorlatok meghirdetése. Eleinte helyszűkében voltak. Jelszóvá vált: „vedd az ágyadat és menj" – azaz a testvérek hétvégeken valahol kint aludtak. Újra Mária testvér bátor terve volt a régi istálló átalakítása a testvérek és pár állandó idősebb fizető vendég számára. A ház – ahol mind az egyházmegyéből való angolok, mind magyarok végeztek lelkigyakorlatot – hamarosan szűknek bizonyult. 1961-től 63-ig megépült az új, korszerűen berendezett lelkigyakorlatos szárny. 1963. márc. 10-én adták át rendeltetésének, és 17-én már bevonultak az első lelkigyakorlatozók. A ház a „Mount Cenacle", „az Utolsó Vacsora hegye" nevet kapta, mert hegyen épült, és mert az apostolok annak idején az utolsó vacsora termében „lelkigyakorlatoztak": várták imádkozva a Szűzanyával a Szentlelket.

A lelki igények növekedésével 1955-ben Oakville-ben megnyílt egy külön férfi lelkigyakorlatos ház. Így a Mount Cenacle női lelkigyakorlatos házzá alakult át. Kivétel a magyar férfiak; ők továbbra is itt találnak otthonra az évi böjti lelkigyakorlatok idején.

1968 pünkösdjén Mária testvér megünnepelhette fogadalmának aranyjubileumát, majd 1971-ben a lelkigyakorlatos ház 25 éves évfordulóját. Az erre kiadott statisztikából megtudjuk, hogy 1946-tól összesen 753 hétvégi lelkigyakorlatot tartottak 20 027 résztvevővel. A résztvevők mindenféle etnikai és hivatásbeli csoportot képviselnek: magyarok, szlovákok, csehek, franciák, németek, olaszok, lengyelek és persze angolok; papok, papi házvezetőnők, nővérek, házaspárok, munkásnők, egyetemisták, ápolónők stb. Voltak 6 napos lelkigyakorlatok is. Az ún. „twilight retreats" („alkonyati lelkigyakorlatok") 1965-ben kezdődtek középiskolások, tanítók, ministránsok számára; hat év alatt 108-at tartottak 2701 részt-

vevővel. (Ezek rekollekció-féle összejövetelek: a csoport estefelé jön elmélkedésre, misére, megbeszélésre, s olykor még éjszaka is folytatják a programot.) – 110 rekollekciós napon (ugyancsak 1965 óta) 4615-en vettek részt, köztük elemisták is. Még hosszú lista sorolja fel a ház sokirányú tevékenységét. Mindez a munka most is folyik. 1980/81-ben pl. összesen 3528 személy fordult meg a házban, ebből 1180 a 34 hétvégi lelkigyakorlaton.

Mária testvér nem emlegetett „nyugdíjat". Még utolsó éveiben is le-lejárt a csoportokhoz, beszélt nekik a kezdetről, az útról és a Lélek csodás vezetéséről. Öröm volt látni ilyenkor, hogy tud örülni a régi híveknek, magyar gyerekeinek... Lélekben mindig fiatal maradt. Talán az első kanadai katolikus nővér volt, aki protestáns templom szószékéről beszélt, már évekkel ezelőtt, igazi ökumenikus szellemben. 91. életévében, 1980. dec. 8-án kapta az első szívrohamot. Átvitték a másik kitűnő hamiltoni magyar alapításba, a Szent Erzsébet öregotthonba. Itt kapta a második rohamot másfél év múlva. 1982. máj. 1-én, a munkás Szent József ünnepén hívta magához az Úr. Élete, gazdag munkássága beépült Kanada és a kanadai magyarok történelmébe.

S. M.

A TABERNÁKULUM ELŐTT

A kezedbe vettél, Uram... Jóságod a lelkem mélyéig megrázott. Még reszketek a felindultságtól... De jó a kezedben lenni. Valami szándékod van velem! Jó? Biztosan jó! Hiszen Tőled csak jó adomány származik. Még akkor is jó, ha csak egy kis időre emeltél föl. Még ha mindjárt vissza is teszel a földre.

De nagyon remélem, hogy más a terved! Mert különben miért vettél volna föl? Miért nyitottál volna nekem, a szűkösségben élőnek, oly csodás távlatokat...

Olyan jól megvoltam lenn. Megbarátkoztam a körülményekkel. A „szűk"-séget feledtette, hogy Te velem voltál. Megtanítottál kevéssel megelégedni. Kis örömöket keresni és találni. A hiányokért gazdagon kárpótoltál. Nélkülözéseim kegyelemforrássá váltak, magam és talán mások számára is. Magányomban úgy voltál velem, mint még sohasem az életemben. Hogy mégis egy kicsit rab voltam, azt csak most látom. Az általad gyújtott reménysugár fényénél.

Uram! a szívem mélyére látsz. Tudod, hogy szívesen maradok, ha azt akarod. De azt is tudod, hogy az első halvány kis reménysugárra, hogy kiszabadítasz, fölujjong a lelkem. Meddig, Uram, meddig tartasz kétség és remény közt a kezedben!? Énekelhetem nemsokára a Szűzanya énekét?

Istenem! hányszor kísért a gondolat, hogy mindez csak hiú ábránd, fantázia... Mondd, hogy nem az! Igazán itt voltál. Itt vagy! A kezedbe vettél, és valami csodálatosat művelsz velem.

Uram! Te nem ébresztesz hiú reményeket. Nem törsz össze. Benned nem lehet csalódni! Nem tudom, mit kérjek Tőled? Nem is nagyon akarok a jövőre

kérni. Csak mostra. Most légy velem, Istenem. Most adj erőt, hogy kibírjam, amit adni akarsz. El ne kábítson se öröm, se fájdalom.

Riadt madárként bújok meg a kezedben. Maradj velem, reménységem Istene!

Alexia

LEVELEK A MISSZIÓBÓL

Tudatom, hogy még mindig „jelen" vagyok. Örömmel tovább szolgálok hivatásom szerint, mint Ferences Mária Missziós nővér. Magyar csak egyedül vagyok. Ezen a telepen hatan vagyunk, spanyol, belga és indiai nővérek. Van beteggondozó, anyaház, fiatalasszony-képző. A helyi keresztény egyházközségben is tevékenykedünk. Hálásan köszönöm, hogy 1960 óta mindig megkaptam ezt a gyönyörű folyóiratot, igazán hitünk és szeretetünk elmélyítését mozdítja elő. Ez év decemberében tartom szerzetesi életem 50 éves jubileumát, — 69 éves vagyok. De még folytatom munkámat, amíg bírom, a mamák és csecsemők javára a bennlakó szülésznőkkel. Így hát kérem, továbbra is küldjék, mint oly régóta, erre a címemre a „Szolgálatot".

Pereszlényi Etel f.m.m.
B. P. 66, Dilolo-Gare
Rép. du Zaire (Chaba), Afrika

+

Magyarországi látogatásom alatt 4—5 kg-ot híztam, így van mit itt leszaladni, kizzadni stb. Nem is tudom, hogy mikor írtam utoljára. Bár a helyzet elég nehéz, mi továbbra is akadály nélkül munkálkodhatunk, Reméljük, ezután is. Az egyház — amely Accrában csak 50 éves, Elminában száz — sokat segít orvosi szempontból s vallásilag is. A nehézségekhez hozzá vagyunk szokva. Rendtársaink küldenek élelmiszert és egyebet, ha szűkösek a viszonyok. Nemsokára noviciátust is kezdünk az itteni lányok számára. Eddig egy bennszülött rendet segítettünk lábra állítani. Most már sok jelöltjük van, de csak az accrai püspökséghez tartoznak. Minden héten megyünk a börtönbe vallástant adni, s három nővérünk minden délután a nagy állami kórház betegeit látogatja. Az egyik nővérünk 6000-en felül keresztelt meg haldokló kisgyerekeket.

Most néhány napi szabadságot vettem ki, mert leveleim már nem férnek a dobozban. Húsvét előtt lelkigyakorlat volt az iskolában mindenféle vallásúaknak. Bérmálás is volt, meg újmise. 800-on felül voltak a diákok, akik a felvételi vizsgán részt vettek. Ezekből csak 180-at tudunk felvenni. Az adatfelvétel is napokba került. Az Y. C. S., a fiatal katolikus diákok mozgalma is sok időt vesz igánybe az iskola mellett: lelkinapot, vezetőtanfolyamot tartunk nekik. Emellett még száz másféle munka. Így megy egyik héttől a másikig. A felsőbb osztályosokat előkészítem keresztény családi életre, ami itt Afrikában nem szokás. Rendezek előadásokat is, 4—5-öt évenként, hogy a kereszténység szelleme valahogy csírázgasson. Talán erre van ebben az időben a legnagyobb szükség itt. Persze máshol is a világban, de itt ez még nem kultúra. Bár a jövőben a férj kénytelen lesz csak egy feleséget venni, mert nem tud többet eltartani a fizetéséből, de hát mindennek időre van szüksége.

Tartományi házunkban nincs vége a vendégeskedésnek. Néha, mikor elhatározom, hogy ma legalább két levélre válaszolok iskola után, nem érek fel a szobámba este 8—9 óráig, s persze akkor meg a magánimát kell végeznem. Múlt héten sokakat el kellett küldeni, mert minden sarok tele volt vendégekkel, s valamit az asztalra tenni ilyen időben nem könnyű, nem lehet a boltokban sem élelmiszert kapni. De hála Istennek, megelégedettek, mert néha a szállodákban még víz sincs, s amellett még drágán kell az éjszakázást fizetni.

Magyar hontársaim nagyon segítségesek. Többször kapok tollakat, más írószereket, szappant, kötszert, füzeteket s pénzt is. Nagyon szépen köszönök minden adományt. A jó magyar könyveket először én olvasom, s utána az itteni magyar nők. Már nyolcat ismerek. Hála Isten ők szépen összetartanak, s egymást segítik. Nehéz helyzetek az

embereket összekötik. Többször jönnek hozzám csoportban vasárnap vagy szombat délután, vagy engem visznek ki az egyik családba, ahol összegyűlnek. Mindig új reménnyel és megkönnyebbült szívvel távoznak.

Káró Magdolna S.Sp.S.
P.O.B. 2763, Accra, Ghana, W. Africa

+

Megkaptam január végén a levelet a csekkel, de a beváltás itt a kisvárosban csak áprilisban intéződött el. Közben mi már költözködtünk. Tessék elgondolni — jan. 13-án 80 öregünk és minden, ami velük létezett, át lett helyezve egy a várostól 5 km-re épített új asilóba (öregotthonba). Szegény öreg 79 éves fejem egyedül mint nővér, az alkalmazottak is nehéznek látták a nagy távolságot. Mi itt a jó Isten jóságából, Szt. József segítségével élünk. Öregek — világtalanok — epilepsziások — nyomorékok — idegbetegek stb. az ápoltjaink, férfi és nő, 80—90. Az új otthont a nép adakozásából építették, de mert nagyon takarékoskodtak, ma sok problémát ad. E hónapban a javítások 300 000 cruzeiróba kerültek, a benzin havonta 35 000 cr., mert minden messze van, és az alkalmazottakat is ide kell szállítani. Persze éjjel csak a nővér van helyben. Kaptam két nővér-segítséget, de egyik beteges, São Paulóban kezelteti magát, a másik lelkigyakorlatra ment Rióba, így egyedül vagyok. Igen, ez a misszió. Ma, jún. 24-én 48 éve, hogy Bordóban hajóra szálltam, és elhagytam Európát, jún. 7-én volt 48 éve, hogy elhagytam magyar hazánkat. A jó Isten kegyelméből még dolgozom egy kicsit. Ebben az időben, amikor az öreg és a nyomorék csak nyúg, és már senki sem szívleli a házban, és az asilokba dobják. A múlt hónapban a TV idejött, mert egy család (feleség és gyermekek) nem fogadták be nyomorékká lett apjukat ill. férjét. A rendőr hozta éjjel hozzánk. Mikor mi befogadtuk, újság, TV hirdette. Ez jó volt, mert S. Paulóban is látták a TV-t, mikor mondtam, hogy én befogadom, és a hölgyek gyűjtést csináltak nekünk. Még nem tudom, mennyi jött be. A Püspök Atya köszönetet küldött nekik, és nekem is meg kellett köszönnöm előre. Mert a TV propagandát csinált az öreg magyar Georgette nővérről, aki befogadta a nyomorékot. Ezt csak azért írom meg, mert ez a nép olyan érdekes. Tegnapelőtt ítéltek el 3 szerzetes misszióst, mert a szegények pártját fogta, — ki érti meg őket?! — Jézusnak jutalmazza meg testvéri szeretetüket, mindennapi imáimban és a szegényeinkkel végzett imákban megemlékezünk és hálájuk jóságukat.

Brodnyánszky Györgyike
Asilo S. Vicente, C. P. 125
19800 Assis E. S. P., Brazília

+

Nagy-nagy örömet szereztek betegeinknek a lepratelepen. Felfedeztük, mire van legnagyobb szükségük. Kenőcsre és pólyára. A kedves magyarok pénzküldeményén kötszert vettünk, hogy sebeiket többször kötözhessék. Türelmesek betegeink. Csendben szenvednek. Jézus ad nekik kegyelmet.

Aug. 22-én hálaadó szentmisében köszöntük meg a jó Istennek, hogy Hilária nővérünk 60 éve szolgál hűségesen rendünkben Istennek. A Balogh-család tizedik gyermeke, Terézia, 14 éves korában lett a Szűzanya szolgálója. (Egyik nővére már két éve Annunciata volt.) Erős volt ez a hivatás, mint a szikla. Viharral, kereszttel küzdött. Félreértések, meg nem értés nem ingatták meg. Rendületlenül állta meg a helyét mindenütt. Éli: „Életünk legyen titok, apró szenvedéseinkről csak a jó Isten tudjon." Para-Belém leprabetegeihez önként jelentkezett. 1948-tól 6 éven át anyai szeretettel szolgálta őket. 1955-ben a jó bencés atyák jóságából telket kaptunk São Paulóban, Vila Anastációban. Ignácia anya Hilária nővért bízta meg az új ház alapításával. Vila Anastácio szegényei tudják, mit jelent számukra Hilária nővér.

Kedves magyar testvéreinket szeretettel köszöntjük.

Annunciata nővérek
Vila Anastácio, São Paulo
Brazília

Megérkezett a 84 dollár, a jó Isten meg fog fizetni ezerszer érte. Most böjtidőben minden vasárnap gyűjtenek a plébánián, ahová mi is dolgozunk, nyomorult testvéreinknek. Ahelyett hogy javulna a helyzet, a szegény mindig rosszabb sorsa jut, mivel minden borzasztó drága. Félkiló rizs 150 cruzeiros, ez 1 dollár beváltva. Pénzünknek nincs értéke. A gyermekek nagyrésze beteg, mivel éhezik. 1 liter tej 90 cruzeiros, 1 kg kávépor 300. A szegénynek nincs mivel táplálkoznia, és érdekes, épp a szegényeknél nagy a család. — Én igen jól vagyok és boldog.

Hrotkó Gizella OSU
Rua São José 933
14100 Ribeirao Preto, Brazília

+

Megkésve és üres kézzel jövök, de mégis úgy gondolom, hogy kötelességem jelentkezni, mint a Szolgálat első olvasói és élvezői, az 50-es jubileum alkalmával. Bocsánat az írásért, a gondolatok szegénységéért, de 82 éves fejjel már nem tudok többet adni. Segítő Szűz Leánya vagyok, Don Bosco családjából, és az első „Szolgálat" példányt a szalézi atyák útján kaptam, s azóta örömmel és haszonnal élvezem. Sajnos a Marosi Atya levelei sok ideig őrizetben voltak, de a különböző missiók alatt szerteszét maradtak, pedig oly szépek és tartalmasak voltak. Köszönet a halálát közlő, nagy meglepetést hozó, megható cikkért, amelyben még halva is beszél, tanít és buzdít. Nem tudom elmondani a Salve Reginát anélkül, hogy én is ne kérném: „és Jézust, a Te méhednek áldott gyümölcsét nekünk ez élet után mutasd meg." Igen, Ő esdje ki számunkra ezt a nagy kegyelmet. Számomra már oly közel van, — már alig tudok mozogni, csak kocsin tolnak hónapok óta, mert lábaim nem szolgálnak. A jó Isten segítsen e rövid napokat átélni, és a Szűz Anya mutassa meg szent Fiát minél hamarább. Bocsánat a kusza levélért. Sajnos, jelenleg nincsenek bélyegeim, de majd ami lesz, összegyűjtöm. Imáiba ajánlva magamat és áldását kérve.

Sr. Kollárovits Margit
Damasco, Ospedale Italiano
Szíria

+

Az itteniek nem könnyen cserélnek vallást: a jót tudják tenni hagyományból, itt kevés adni valónk van. Csak ez: mindent Istenért tegyünk. Ők látszatra az „ÉN tettem"-ért teszik. Magam sokat épülök rajtuk. Főképpen a gyermekek nevelésében. Csodálatos türelemmel nevelnek, de nem bottal, és mégis igen jók a gyerekek.

Magam napi orvossággal még tudok dolgozni. A szívem így rendesen dolgozik. A múlt évi húsvét előtti héten készültem el a földről. De szeretetben és engesztelésként töltöm életem napjait. Érdekes, hogy tudatomon kívül is bennem van pár ima, pl.: „Örök Atya, szeretlek és imádlak."

Küldök egy képet a Datura Alba-ról. 225 cm magas, 200 fehér virág van rajta. 3 havonkint virít. Ez előtt a szépség előtt lehajtottam fejemet, köszönetül a Teremtőnek. (A testvér nemrég töltötte be 80. évét. Szerk.)

Ácsbolt János SJ
Ching Chuan, Wufeng, Hsinchu
Taiwan 311, R. O. C.

+

Jelenleg Taiwan „Mekkájában" vagyok. Ez Taiwannak leghíresebb zarándokhelye, ahová évente milliók jönnek tiszteletüket tenni Matsu istennőnek, akit „Égi Szent Anyának" neveznek. Még az elnök is küldött nemrégen egy képviselőt, aki az ő nevében hálaáldozatot mutatott be az Égnek (nem Matsunak), mert a fenyegető óriási tájfun az utolsó percekben elkanyarodott tőlünk, és így megkímélte a szigetet a nagy rombolástól. Elődöm, egy dinamikus fiatalabb argentinai jezsuita, 13 évig volt itt. Szépen kiépített missziót hagyott itt nekem. A keresztényeket is jól megszervezte, olyan „keresztény bázisközösséggé", ami most mindenfelé ideál. Itt nem érezhető a szokásos ellentét a

Kínából idejöttek és a helyi taiwaniak között. Nagy békében és együttműködésben vannak. Csak azt sajnálom, hogy nem tudom teljes időmet nekik szánni, mert kb. 30 km-re van egy másik plébániám is, ami nagyon le van rongyolódva mind anyagiakban (a templom és a plébános háza összedűlőben van), mind pedig lelkileg. Ott hat év óta nem lakott misszionárius. Csak vasárnapokon szaladt oda valaki misét mondani egy maroknyi csoportnak. Több mint 600-at kereszteltek meg az elmúlt 25 év alatt, és vasárnaponként jó, ha 20—30 ember részt vesz a misén. Nagyrészt fiatalokat kereszteltek (több lányt, mint fiút), és ezek legtöbben elköltöztek a nagyvárosokba, ahol jobb munka és pénzszerzési alkalom van. Most egyik nagy feladatom (a püspöki kar utasítása), hogy 6—8 faluban megkeressem, hova tűntek el ezek a fiatalok, megtudni címüket, és beutasítani őket a helyi plébániákhoz. A lányoknál persze az a baj, hogy annak idején kevés elfogadható katolikus fiú volt, azért legtöbbet pogányokhoz adták, és ott igen gyakran megfeledkeztek a vallásukról. Sokat szaladgálok, nem sok eredménnyel. Egy intelligens mélyhitű hívem mondta a napokban, mikor egy nem keresztény fiatal pár esküvőjét beszéltük meg: egy távolabbi rokona szemrehányást tett neki, hogy elhagyta őseik vallását. Ez nálunk az egyik nagy probléma. Nem képesek belátni, hogy a taoista meg a buddhista vallás előtt a kínaiak hosszú időn át tisztelték az Eget. A buddhista vallást nem tartják „külföldinek", a kereszténységet igen. Ebben persze mi is hibásak vagyunk. A mi püspöki karunk rómaibb a rómaiaknál az inkulturálódásban. Itt aztán van még egy másik probléma is. Püspökeink majdnem kivétel nélkül a kínai szárazföldről valók, a papság nagy része szintén, és nem igen akarják elismerni, hogy a tajváni nyelv más, mint a hivatalos mandarin nyelv. Különösen a falusi nép és az idősebb generáció nem érti a mi liturgiánk nyelvét. — Mindenesetre egyik vigasztalásom, hogy újra a magyar misszióban dolgozom a megmaradt magyar jezsuitákkal.

P. Rab Pál SJ 19 Minyu Rd.
651 Peikang, Taiwan, R. O. C.

+

A nyárra megint van egy 8 napos meg egy 30 napos lelkigyakorlatom. Jövőre is elő van irányozva két 30 napos. Többet is lehetne adni, ha az iskola nem kötne le. A tavaszi őszakai papi összejövetelünkre Teréz anya is eljött; kb. egy órás beszédet tartott, majd velünk ebédelt. Én is váltottam vele egy pár szót. Különben havi papi összejöveteleinknek nagy népszerűsége van: szerzetesek és világiak, japánok és külföldiek együtt, nincs különbség. Fél 11-kor kezdjük, s három óra felé végzünk. Mindig van valami tartalmas program, fejtágítás, megbeszélések, meghívott előadók stb. Együtt ebédelünk (a püspök fizeti). Néha koncelebráció. Szóval nagyon jók. Az érsek nagyszerű ember, ő is ott van mindig, egyszerű, kedves, alázatos és határozott. Mindenki szereti.

P. Béky Gellért SJ
Akamatsu-chó 3-1-21
Nada-ku, Kobe, Japan

+

A négy missziós nővér, a Szeplőtelen Szűz szolgálóinak kongregációjából, 1981. nov. 12-én szerencsésen megérkezett Rio de Janeiro repülőterére! Te Deum laudamus! Több mint 80 kolostor portáján kopogtattam eddig nővérekért. Három missziós plébániámat zászlókkal és felírásokkal díszítettük fogadásukra. A polgármester kezet csókolt a nővéreknek, felesége brazil hagyomány szerint megveregette a vállukat. Iskolások és cserkészek, a katolikus ifjúság és a Mária-légió tagjai zenével kísérték őket a templomig, ahol bemutattuk a hálaadó szentmisét. Megható volt, hogyan igyekezett az egyszerű nép fölszerelni ideiglenes otthonukat a legszükségesebbel. Még nagyon szegény emberek is tányérral, evőeszközzel, ivópohárral, fazékkal, törülközővel, tojással, banánnal, maniókaliszttel meg gyufával állítottak be... Már harmadnap „bemutatkozott" nekik Brazília: egy beteglátogatás alkalmából egy nagy kígyóra bukkantak. A házigazda ártalmatlanná tudta tenni. A négy nővér mind spanyolul beszél. Gyorsan meg akarják tanulni a portugált. Aztán megkezdik 39 kápolnánk körül csoportosuló 54 000 keresz-

tényünk látogatását, akik több mint 3500 km²-en vannak szétszórva, és válogathatnak a munkában: hitoktatás több mint 100 osztályban, lelkigyakorlatadás, tanulóotthonok, hivatások előmozdítása . . .

Egy kis beszámoló 1981-ről: 1616 keresztség, 230 házasságkötés, 342 beteglátogatás (sokszor kalandos utazással) a szentségek kiszolgáltatásával, 7180 gyónás. Egy szeminaristánk és két nővérjelöltünk van. A piripái Szent Anna-templom nagyjából kész, padlója még nincs, de már használjuk. Épül a nővérek 3 háza, és Caraibasban a „szegények házába" már beköltözött a béna Juvenal családjával. Egy redemptorista missziónárius segít a népmissziók tartásában. P. Clóvis Bóvo 55 éves, húsz évig sajtóapostolkodással foglalkozott, utána lemondott íróasztaláról, és kérte fölötteseit, küldjék a misszióba. Novemberben a szabadságát áldozta fel, hogy három plébániámon előkészítse az 1982-es nagy népmissziót. 30 napig utazott kápolnáról kápolnára, és nagy benyomást tett rá, hogyan éhezi ez az elhagyott nép az Istent. Talán Marosi Laci, „a magyar papok univerzális testvére" is segít kiimádkozni, hogy találjak a közelben a missziót segítő paptestvéreket és társakat.

Karácsonyi megemlékezésül küldött ajándékotokat hálás imákkal köszönöm. Szomszédaim 2—3 órás autóúttal érhetők el (a trópusi esőzés idején egy napi járás!). Nagy lelki megerősödést jelent a „távolkelet" magányában: jó paptestvérek imával és megértéssel gondolnak az első vonalban küszködő misszionáriusokra. Téglát veszek ebből a Szent Anna és a Szeplőtelen Fogantatás tiszteletére épülő zárdának. Kanter Károly és Edward Poppe életét nagy spirituális haszonnal elmélkedtem át. Folytassátok a szentek és nagy misszionáriusok élettörténetét!

Klener László
45 170 Tremedal, Bahia, Brazília

ÖKUMENIKUS LEVELESLÁDÁNKBÓL

Református lelkész: Megkésve rovom ugyan a betűket, de a több százados múlt kiigazítása még így is igazi ajándék számomra. Ezt pedig ne tekintse valami illemszerű kitételnek. Szívemből szeretem a Krisztus-közösséget. Szabad és kell a prófétával „látásokat látni", mégpedig katolikus-reformátusokat is! Lelkem és elmém teljességéből kérem a mi Szentháromság Urunkat: oltalmazza és segítse, hogy vigye tovább a Szolgálat vezetését sokaknak örömére és az Una Sancta épülésére.

Református világi hívő: A Szolgálat elolvasása mindig mély lelki élmény számomra, Furcsa dolog, de én mindig a nekrológoknál kezdem. Áldott emlékű Marosi Atyának is írtam, hogy ezek a kis visszaemlékezések nem mások, mint a (be nem fejezett, le nem zárt) Apostolok Cselekedetei könyvének az életekkel való továbbírása napjainkban. Istent áldva, Aki emberi életekkel oly sok drága mennyeit engedett láttatni a Neki átadott emberekben — sírva olvasom valamennyit. Nemcsak a meghatódástól, hanem a hálától, a magasztalástól. Minden életrajznál saját esendő életem is valami egészen különös módon kerül így Isten mérlegére.

A nekrológokat a missziói hírek, levelek követik. Ez év februárjában tért haza Jézushoz drága Feleségem. Ő is örökölte nagynénje, egy mártírhalált halt misszionáriusnő lelkületét. Szamunkra most még felfoghatatlan dicsőségű jutalom lesz osztályrészük.

Minden küldemény egy-egy szeretetbizonyosság, s kifejezője Krisztusban való testvériségünknek. Saját szolgálataimban sokat használhatom az írások gazdag értékeit.

Kérem imáikat magam, családom, szolgálatom s mindazok életére, akikhez bármiképpen elvihetem, odaélhetem az Örömhírt, az Evangéliumot. Testvérük az alázatban . . .

Evangélikus lelkész: Már előbb akartam írni, de rengeteg dolgom van, ügetek ide-oda: egyénekhez és csoportokhoz, kicsikhez és nagyokhoz, öregekhez és fiatalokhoz. Úgy látom, hogy megtréfált az Úr; meghallgatta az egyik imámat, amikor azt kértem tőle, adjon nekem olyan ügyeket, amelyek megoldása közben egyszerre lehetek teoló-

gus, lelkész, lelkigondozó, ápolónő, tehát minden egyszerre. Hát meghallgatott! Úgy jártam, mint Péter apostol, amikor átvette „a világ kormányzását" csak egy napra, aztán örült, amikor szabadult tőle. Rövidesen én is visszavonom a kérést, és újat terjesztek elő, ami már így fog hangzani: Uram, Veled akarok dolgozni, és nem egyedül! A mi erőink végesek, Isten az, aki végtelenül erős; Ő az, akit nem szabad kihagyni semmiből!

Nemrégiben volt egy emlékezetes pannonhalmi napunk, megyei ev. lelkészeknek és családjaiknak. Egy egész napra vendégül láttak bennünket; nagyon áldott együttlét volt, jól tartották testünket, lelkünket, értelmünk gazdagodott, mert ezúttal nem szalmát, hanem friss szénát kaptunk. Fogalmam sincs, hogy nekik mennyi örömük tellett bennünk, de nekünk tellett bennük, az biztos; észrevettem, hogy jobbak lettünk, egymáshoz és másokhoz is! A bazilikában volt egy istentisztelet is, itt egy nagyon értelmes igehirdetés hangzott el, bármelyik evangélikus templomban változtatás nélkül elmondható lett volna. Egy lutheránus nem tudna ennél nagyobb dicséretet mondani, hiszen ez azt jelenti, hogy egyetemes keresztyén gondolatokat közölt, és ma erre van igazán szükségünk.

Úgy köszönök el, ahogyan Pál apostol beköszönt Filippibe: Krisztus rabszolgája köszönti azokat, akik ott a Szolgálat c. lapnál és az ausztriai magyarok között Krisztusban szentek! A rabszolgának ismernie kell Urát és önmagát, a szentnek tudnia kell, hogy nem önmagában szent, hanem Krisztusban! Sajnos a rabszolgák hajlamosak arra, hogy Uruknak csak a negatív képét ismerjék, magukról pedig a pozitívat; a szentek viszont hajlamosak arra, hogy elfelejtsék, kinek köszönhetik, hogy szentek! Én azt kívánom, magamnak és másoknak is, hogy ismerjük meg Urunk pozitív képét, az irgalmas szeretet képét, aztán nézzük meg a magunk képét, a negatívat, hogy szülessék ebből a tisztánlátásból egy Krisztusban szent élet, annak minden belső és külső ismérvével! Jó volt beszélgetni Önökkel, remélem, engem is jó volt hallgatni! Várom további jelentkezésüket, nyomtatott, írott formában, addig is maradok szeretettel testvérük és szolgatársuk Krisztusban.

Aranymisék: Horpácsy Ignác jún. 29-én Medgyesegyházán. Kézvezetője Wagenhofer Ede főesperes, eleki plébános, szónoka Dusik Péter battonyai esperes volt.

Hegedüs Vince c. apát, szentkirályi plébános június folyamán.

P. Erdő Ferenc szalézi atya Livornóban júl. 1-én, 88 éves korában. Késői hivatás: előbb mérnök volt. Mint misszionárius Kínában és Japánban működött.

Kugler János eisenstadti ker. esperes aug. 8-án St. Margarethen i. Bgld.-ban. Szónoka Dr. László István megyéspüspök volt.

Dr. Bejczy Gyula provikárius kanonok szept. 21-én Székesfehérvárott. Kézvezetője és szónoka dr. Szakos Gyula megyéspüspök volt.

KÖNYVSZEMLE

Előd István (szerk.): Deum docuit. Schütz Antal, a hittudós. Budapest, Szent István Társulat, 1982, 278 o.

Schütz Antalt életében „Magyarország vezető katolikus elméjének" mondották, és most, egy félszázad távlatában, megállapíthatjuk, hogy valóban azok közé tartozik, akik rányomták egyéniségük bélyegét a század első felének katolicizmusára, és akit éppen azért ismernünk kell, ha fel akarjuk mérni a magyar egyház sajátosságait és lehetőségeit. Így örömmel köszöntjük ezt a gyűjteményes munkát, amely születésének századik és halálának harmincadik évfordulóján több szempontból új megvilágításban mutatja be egyéniségét.

A kötet első fele hét ismertetést közöl Schütz Antalról. Lékai bíboros összefoglaló méltatásában személyes emlékek is megcsendülnek — és melyik hatvan éven felüli magyar teológusnak ne volna személyes emléke Schützről? Sík Sándor a költő együttlátásával tárja elénk egy mélyen érzett költeményben Schütz alakját, amelyet a következő öt tanulmány analitikusan dolgoz fel, szerencsésen egyesítve a ténymegállapításokat az értékelő bírálattal: Koncz Lajos mint dogmatikust, Sóczó Ferenc mint bölcselőt, Belon Gellért mint tanárt, Tuba Iván mint a történelemteológia művelőjét vizsgálja a mestert; Előd István kitűnően tagolt, a megértést segítő megjegyzésekkel tűzdelt bibliográfiát közöl. A kötet második része 15 jellemző, immár nehezen hozzáférhető szemelvényt közöl munkáiból.

Az emlékkönyv meggyőzően mutatja, milyen sokat dolgozott Schütz, milyen széles volt a látóköre, milyen elmélyedő a gondolkozása, és milyen sok pontban sejtette meg és sejttette meg a II. Vatikáni Zsinathoz fűződő teológiai fejlődés jövendő irányát. A megemlékező sorok ismételten fölvetik a kérdést, miért nem sikerült ennek a kitűnő tanárnak a tudományos munkában kellő számú és hozzá méltó követőt nevelni. A magyarázatot egyrészt abban látjuk, hogy Schütz rendkívüli akaratereje másokat is olyan követelmények elé állított, aminőknek csak igen kevés ember tud megfelelni. A másik ok talán abban rejlik, hogy Schütz magányos egyéniség volt, és egy szellemi áramlat rendesen nem egy személy magvetéséből, hanem egy baráti körből fejlődik. A külföldről hazagondoló magyar teológus csak azt tudja Schütz Antal tisztelőinek kívánni, hogy az új viszonyok között, amelyek annyi gátat elsőpörtek, tudják megteremteni ezt a baráti, emberi, személyes együttműködést, ami pótolhatatlan klímája a tudományos életnek.

Alszeghy Zoltán

Levárdy Ferenc: Magyar templomok művészete. Szent István Társulat, Budapest 1982, 301 o., 79 fényképtábla.

„A réginek másolása csak művészi tehetség hiánya . . . A művészet sorsa nemcsak a művészen fordul meg, hanem a közönségen is" (Somogyi Antal). Végzetesen áll ez a templomépítésre.

Történelmi nevelésünk az évszámok, háborúk és békék s az ezeket véghezvivő királyok és katonák fölsorolásából állott. Volt ugyan a korok között művelődéstörténeti részleg is, de ezt esetleg csak a tanár vezetésével átlapoztuk. Ez a pompás könyv ezt a didaktikai hiányt is kívánja kitölteni.

Mendele Ferenc előszavában hangoztatja, hogy historikus és esztétikai szempontok mellett eligazítást ad a mű egyháztörténeti, művelődéstörténeti, liturgikus vonatkozásban is. Láttatni engedi, hogy a műtárgyakká vált használati tárgyakat egy a korukkal adekvát etikai, esztétikai gyakorlat hívta életre.

Így magyarázza magát a szerző: „Nem szándékozom művészettörténetet írni, inkább történelmet, amelynek értelme és léptéke a társadalomban élő ember... szeretném fölvázolni a különféle erők kölcsönhatását, összjátékát, a könyv sajátos célkitűzésének engedelmeskedve mégis inkább a szó, a mozdulat, a képi és a tektonikus alkotás tükrözéseiben." Nem unalmas szakbarbár módján sűríti össze anyagát, amelyből több kötet is kijöhetne. Egy-egy jelző megválasztása, a legjobban hozzáillő alany beállítása sejteti, hogy egy hangyaélet gazdagsága, az olvasmányok és tanulmányok serege a fedezete a szónak. Mi lehet még benne, amiből ezt a 300 oldalt összeválogatta!

„Az európai művészettörténetet nem lehet az antik világ örökségét továbbépítő első keresztény évszázad művészetének ismerete nélkül megérteni. Könyvem célja az ezredfordulón csírázó magyar keresztény művészet alkotásainak megértése... Sok minden értelmezhetetlen maradna, ha mellőznénk az első millennium gazdag tapasztalatainak összefoglalását." Az előzmények nélkül a második ezerév meg sem érthető. Ezért kezdődik az első fejezet az utolsó vacsorával, amelynek újraünneplései fölé magasodnak majd az egymásból fakadó és folytatódó stílusok templomai. Ezért kell mindig izgalmasan egész európainak maradnia az okfejtésnek. A szellemnek nem állják útját az országok határai.

Elvi bátorsága az írónak, hogy meri vállalni a megértetést és a belőle fakadó együttérzést. Nem „sine ira et studio", hanem szimpátia vezeti a tollát. Rokonszenvező elmélyedés. Hogyan is érthetné meg valaki másként azt a helyet, ahol „a hihetetlent hittel vállaló, imádkozó és éneklő közösség egybegyülekezett"?

Majdnem ezer templomhoz elvezet a szerző. Egyeseknek csak a fundamentumához, a másiknak a romhalmazához, ragyogó homlokzatokhoz, szerény, finoman ízléses falusi imaházakhoz, a műemlékesek által a többrétegű malter alól előkapart freskótöredékekhez, katolikus és protestáns püspökrezidenciákhoz stb. stb. A prózaszöveg fölött, mint vetített képes előadás, a fia és lánya grafikai ábrái szemléltetik a hangot.

Gyönyörű ez a szellemi oknyomozás. Győzelem, elgyarlósulás. Vonulás. Mi lesz? Senki sem tudhatja, pedig már benne van az előzményekben. Nemcsak a hadi eseményeknek vannak végzetszerű előzményei, hanem annak is, hogy a román stílus szűk ablaka hogyan bomlott színes kőrózsává, s az eltúlzott pompa miért vedlett puritánná. Ki gondolná, hogy a keresztes hadak elkallódott művészei magyar templomok palléraivá váltak. Franciás, spanyolos vagy németes ízlésükkel. Az internacionális szerzetesek hogyan „fertőztek" nemzeti ízlésükkel. „Mikor a pannonhalmi bencés monostor apátját III. Ince pápa Rómába rendelte, hogy részt vegyen a IV. lateráni zsinatnak a magyar bencéseket is a ciszterci reform szellemében megújító tárgyalásain, Oros apát csaknem egy esztendőt töltött a pápai udvarban, s végigjárta a pápa kíséretében egész Közép-Itáliát. Megfordult a fossanovai ciszterci kolostorban, megszemlélte a casamari ciszter kolostor templomának építését... itt érlelődött meg benne a monostor templomának újjáépítési terve." Az adatgyűjtemény céduláiközül ez bekerült a 300 oldalba. Csak egy adat, de súlyos megokolás ás argumentum. Az olvasó feladata, hogy végigszomorkodja a tatárjárás, törökdúlás negatív, de új életre serkentő fejezeteit, a kereszténység darabokra esését. A dogmatikai és liturgikus különbségek persze hogy elkanyarították az olykor élet-halál harcot vívó felekezetek művészi kifejezésmódjait. A könyv filozófikus színe a legérdekesebb a három utolsó században.

„Önkéntelenül — elmélkedik a szerző — fölvetődik bennünk a kérdés: van-e korunknak transzcendentális igénye, s ha van, elég erős-e ahhoz, hogy új fejezetet nyisson a templomépítés, a tanítást szolgáló művészet történetében." Steindl Imre (1839—1902) gúnyoroskodott így: mit értettek a régiek a gótikához? Lehet, hogy a modern ember előregyártott elemekből állítja össze gót modorra a templomot, de az nem gótika. A ma embere a saját lelkét a saját nyelvén kell, hogy kimondja a miséjében is és az Isten házával is. A pap sem a halotti beszéd szavaival prédikál. Pedig milyen szép volt az akkor.

Most következnek a sikeres európai törekvések. Az elindulás korszaka. Majd a magyar helyzetkép bemutatása.

„Élő templomépítő és díszítő művészetünk arra vall, hogy a változó világban, megváltozott körülmények között is elevenen él a krisztusi tanításra alapozó vallásos világnézet."

Prokop Péter

Szabó Ferenc: Ősz i ámulat. Versek és műfordítások. Róma 1982. Ugo Detti. 230 o.

P. Szabó könyvében költői élményeit és műfordításait osztja meg velünk. Érzi, hogy élete eddig gyümölcsöző volt. Hálával és ámulattal ad számvetést arról, amit élete nyara hozott és érlelt. Átéljük vele csodálkozását születésén, nevelésén. Adózik édesanyja emlékének, gyászolja korai halálát. Látjuk zalai szülőföldje tájait. Atéleti velünk nyári emlékeinek hangulatát. Mosolygunk kisfiús szerelmén. Őszintén feltárja előttünk a Végtelen utáni vágyódását, élete márciusának üzenetét éppúgy, mint kísértéseit. Rilke kilencedik elégiája nyomán vázolja fel környezete realítását: a szülőházat, a bűrüt, a kiskutat, az aratási korsót, a tiltott almáskertet, a betlehemeseket — életének a múltban kapaszkodó-táplálkozó hajszálgyökereit. „Ha igazán szerettél, éned más lesz s mégis megmarad: a tékozlásban leled meg magad." Salzburgi képeslapja mintha Georg Traklt idézné fel a „hószárnyú Béke" és az eltűnt ifjúság merengésével. Sikerül neki a jelenbe varázsolni a zebegényi nyár, Olympia, Kap Sounion, Qumrán és a Golgota hangulatát. Kemény lelkiismeretvizsgálatot tart önmagával és reményeivel a „Holdfogyatkozás"-ban. Hálásan gondol barátaira. Beismeri, hogy költészete játék marad. A képzelt óriásokkal és a reményrablókkal nem akar modernkedni. Élete közepén el kell köszönnie „a nyári lángolástól és készülődni a télre." Istenélménnyé lesz meglátása, hogy az élők szíve és a holtak szeme virrasztó csillagszemként örködik felette. „Mennyi életen és halálon kell az új földnek megépülnie, hogy a bennünk dühöngő fenevadak méltók legyenek az új égre!" Isten örökre Titok marad előtte, mint Pascal előtt, más rendből való Tűz, Megnevezhetetlen, Lét, de telitüzű Jelenlét, akinek buzgó szívvel zengi zsoltárát a mélységekből. — Műfordításai franciából, olaszból és németből pontosan adják az eredeti szöveg élménytartalmát, és érzékeltetik a különféle költői formák szépségeit, mint például Verlaine „Átsüt a hold" c. verse, egyik legsikerültebb fordítása, vagy Gottfried Keller „Téli éj"-e. Baudelaire, Péguy, Claudel és Teilhard mellett Pierre Emmanuel ragadja meg lelki témáival, mély látásával. „Szememet a forrásban fürösztöttem / Láttalak Téged. / Mit láttam? Áttetszőséged / A meztelen mélyet" (Te vagy). Válogatásában vissza-visszatérnek az ősi témák és a vallásos élmények. Kívánjuk, hogy életének második szakasza ugyanilyen termékeny és gyümölcsöző legyen; égesse az a tűz, amely Pierre Emmanuel-ban is lobog: „Hogy a világ oly távol van Tőled / Torkom szorongatja. / Nélküled se szó, / se gondolat. / Mire képesek a rendszerek / E törmelékek felettem? / Csak arra, hogy összeomoljanak. / Azért küzdöm, / Hogy az eltiport, elnyomott embert / Kihozzam alóluk a napvilágra / Fénylő eged alá."

Németh József

Schmid Margarete: Ma közösen hinni. Hittan-szeminárium. Opus Mystici Corporis Verlag, Bécs 1982, 192 o.

A hitük elmélyítését szorgalmazó felnőttek száma, hála Istennek, nem csökken. A pluralista társadalom mintha még növelné. Ennek az igénynek akart eleget tenni a bécsi egyházmegye. 1950-ben nyitották meg a „Teológiai Levelező Tagozatot", 1975-ben pedig a „Bécsi Hittan-Szemináriumot". Segítséget kívántak nyújtani azoknak akik hitük korszerű megértésére törekszenek, de — időhiány vagy egyéb akadályok miatt — nem tudják a nagy kurzust elvégezni. A hittanszeminárium előkészítésére és követésére készült a jelen kiadvány. Azóta sikerrel próbálták ki a bécsi egyházmegye számos városi és falusiasabb jellegű plébániáján. A Bozen-Brixen-i (Dél-Tirol) egyházmegyében pedig a kurzus első részét, „blokkját" alkalmazták.

A könyv az anyagot négy blokkra osztja: Hiszünk, Ünneplünk, Remélünk és Életünk. Mindegyik rész négy pontot foglal magában. A 16 egység alapjában véve egy 16 órás tanfolyamot alkot. A plébános vagy csoportvezető munkáját nagyban megkönnyítik a szeminárium tervezésére és kivitelezésére vonatkozó „modelljavaslatok": didaktikai, módszertani segédeszközök.

Ismert és kiváló szakemberek írták az egyes pontokat, mint pl. W. Egger, K. Hörmann, H. Rotter. Világosságának, hozzáférhetőségének másik okát pedig abban találhatjuk, hogy szerzői között több világi is szerepel (pl. W. Kirchschläger, a jelenlegi osztrák államelnök fia, a bécsi egyetem teológiai karának docense). Rövid és mégis átfogó képet nyújtanak a kereszténység föbb kérdéseiről, biztos irányt mutatnak.

„Ma közösen hinni" — írják a bevezetőben W. Kirchschläger és H. Krätzl (segédpüspök) — az 1980. esztendő jubileumi kiadványa volt a „Bécsi Teológiai Tanfolyamok" 40. és a „Teológiai Levelező Tagozat" 30 éves fennállása alkalmából. A magyar kiadás szintén jubileumra készült: az Opus Mystici Corporis gazdag és áldásos működésének 25. évfordulóját ünnepli. Egyidőben jelentette meg külön füzetben alapszemináriumként az első blokkot. (Négy pontja: Ma is hiszek; Hiszek Istenben; Hiszek Jézusban, aki a Krisztus; Hiszek az adott Egyházban). — Gratulációnk egyik legszebb kifejezése lehet ennek a remek kiadványnak minél szélesebb körben való felhasználása.

Benkő Antal

Válogatás Paul Claudel műveiből. Szerk. Gúthy Andor. Aimé Becker, Gyergyai Albert és Rónay György bevezetőjével. Szent István Társulat, Budapest 1982, 1148 o.

Nagy világirodalmi hiányt pótolt a kiadó, amikor Claudel régi folyóiratokban szétszórt, vagy könyvalakban rég elfogyott drámáit és verseit összegyűjtve, új fordításokkal is megtoldva, ebben az impozáns kötetben hozzáférhetővé tette a magyar közönségnek. Rónay György „a líra liturgiájáról" beszél Claudellel kapcsolatban. Az irodalomnak kevés alakja egyesítette magában ilyen töretlenül Isten és a világ, Teremtő és teremtmények szenvedélyes szeretetét. Mélyértelmű szimbolizmustól áthatott stílusa, sajátos, hosszú lélegzetű verssorai nem teszik könnyű olvasmánnyá. „Világnézete, amely egészében és részleteiben szigorúan katolikus, az olvasók, a művelt olvasók egy részét távol tartotta tőle a múltban, míg aztán ő és társai, műveik meggyőző erejével, ezeknek az olvasóknak ízlését és ítéletét is nagy részben meghódították" (Gyergyai).

Húsz fordító működött közre a kötet létrejöttében. Első, nagyobbik felét, több mint 800 oldalt Claudel hét drámája tölti be: A Csere, Violaine, A Kezes, Az Angyali Üdvözlet, A Selyemcipő, Kolumbusz Kristóf könyve és Jeanne d'Arc a Máglyán, utóbbi kétféle fordításban is, mert Jelenits István újrafordította Raics Istvánnak a Honegger-féle oratóriumhoz írt szövegét. A második rész költeményeiből közöl gazdag válogatást. Itt is előfordul, hogy ugyanazt a verset két, sőt három változatban is kapjuk, ami igen tanulságos és élvezetes. Végül húszegynéhány oldalon prózájából találunk rövid ízelítőt. Sajnálattal nélkülözzük itt a Bibliáról szóló megnyilatkozásait, vagy pl. a viharos éjszakán „zörgető" Istenről szóló csodálatos sorokat. („Ó Uram, sietünk ajtót nyitni Neked, tudjuk, hogy fáj, ha ütni kényszerülsz!") A könyv jegyzetekkel, Claudel-kronológiával és bibliográfiával, valamint a magyar Claudel-fordítások és irodalom áttekintésével végződik; mindez a szerkesztő, Gúthy Andor munkája.

Claudelt a közelmúltban „triumfalizmussal" vádolták. Holott csak optimista — a keresztény ember „drámai optimizmusával" — és széles látókörű. A mai olvasó ugyancsak rászorul, hogy ilyesmivel töltekezzék.

„Amíg még tart a nappal, amíg az éjszaka le nem teríti szárnyát,
Hallom magamban lelkemet, mint egy örvendező madárkát.
Magányosan dalol és útrakészen, akár egy ujjongó fecskemadár!"
(Pünkösdi himnusz)

S. M.

Katekizmus I.—IV. csoport számára. Bánáti Apostoli Kormányzóság, Zrenjanin (Trg Slobode 8), 1980, 144 o.

Képes evangélium. Az egyházi év vasár- és ünnepnapjaira. Kiadásért felel **Dr. Teleki Béla** (M. Tito 20, Becse), Zagreb—Becse, 1980, 130 o.

Kicsinyeink Bibliája. Kiadó: K. S. Zagreb, Marulićev trg 14, 1980, 12×12 o.

A három Jugoszláviában megjelent kiadvány közös vonása, hogy a fiatalság lelki nevelését célozza.

A bánáti katekizmus Szent Gellért jubileumi évére készült. 106 pontban, leckében tárgyalja a hit legfőbb kérdéseit. A bevezető rész hat főigazsága (miért vagyok vallásos, keresztény, katolikus...) után négy részre osztja az anyagot: Isten gyermekei vagyunk (a teremtés és a megváltás), Isten gyermekeinek útja (a parancsok, bűn és bűnbocsánat), Együtt Jézussal (Oltáriszentség) és A mennyek országa (Egyház). Végül a legfontosabb imádságokat és irodalmi (vers) szemelvényeket közli. A leckék rövidek, legtöbbször még egy oldalt sem tesznek ki. De ügyesen próbálják egyeztetni a magyarázó és a kérdés—felelet módszert. Sok szép kép teszi vonzóvá a kiadványt. A kifejtő rész elsősorban a szülőknek, hitoktatóknak szól, míg a kérdéseket és feleleteket a gyermekek tanulhatják meg könyv nélkül. A leckék végére illesztett „hitből az életre" sorok szentírási és egyéb idézetekkel, énekkel segíthetnek a rögzítéshez.

Főleg azok a szülők és hitoktatók értékelhetik ezt az ügyes kiadványt, akik egy kötetben óhajtják hozzáférhetővé tenni a katekizmust. Különösen hasznos lehet azoknak a gyermekeknek is, akik bármily okból nem vehetnek részt a közös hitoktatáson.

A Képes Evangélium elsősorban esztétikai úton ragad meg. Az osztrák Veritas kiadó Bilder-Bibel zum neuen Kirchenjahr (Bibliai képek az új liturgikus évhez) c. kiadványának pompás képanyagát vette át, remek színnyomásban. A három év (A, B,C) evangéliumát állítja elénk. A kísérő szöveg az evangéliumok rövid összefoglalását adja, megtüzdelve egy-egy az életre szóló alkalmazással. A magyar szöveget Dr. Teleki Béla, a magyar nyelvű kiadás gondozója állította össze.

Neki köszönhetjük a Kicsinyek Bibliája 12 remek kis füzetének magyar szövegét is. Az összeállítás és rajzok Dea de Vriestől valók. Négy kis füzet ószövetségi témát tárgyal: Noé bárkát készít, Álomlátó Mózes, Kosár a folyóban, Az engedetlen Jónás; nyolc pedig Jézus életét: Kisded a jászolban, Meggyógyult a beteg, A megvető, Eltévedt bárány, Apa és fiai, Zakeus a fán, Jézus velünk van, Hallja meg mindenki. — Kitűnő útmutatók a szülők számára, hogy kiegészíthessék — mintegy mesélő formában — a vázolt történeteket.

Mindkét képes kiadvány igen értékes ajándék lehet a kicsinyeknek, illetve általános iskolába járó gyermekeknek.

Benkő A.

Assisi Szent Ferenc és világa. Szöveg: **Walter Nigg**, képek: **Toni Schneiders.** Agape, Novi Sad, 1982. 132 o. + képjegyzék.

„A Szentet realisztikus és misztikus módon együttesen kell szemlélnünk" — kezdi „Ferenc titkát" fejtegetni Walter Nigg a könyv első részében: Ferenc, az assisi Kisebb Testvér (7—43). „Új ábécére van szükségünk ahhoz, hogy megértsük a Poverellót: olyan kutatásra, mely képekben fejezi ki magát, amint ebben a könyvben is megkíséreljük, és amelyik az időtlen jelképrendszert, amennyire csak lehetséges, fogható módon szemléli", fordítja Mihály atya Nigget. — Az „Eltékozolt ifjúság" c. fejezetből szívesen idézzük, hogy „Ferenc nagyvonalú volt: tudott ajándékozni és elajándékozni, és soha nem bánta meg, nem sajnálta, amit odaadott" (10). „Új élet kezdődik" számára a bélpoklos megcsókolásával, „első győzelmével érzékei fölött", és a kereszt szózata óta misztikus kapcsolata által Krisztussal (11). „Eljegyzése a szegénységgel" a szabadság új formája lett számára, amely „nagyfokú keménységet zár magába" (13). „Szakítása a természetes apával" Assisi püspöke előtt nem volt „kicsúfolása mindenfajta gyermeki szeretetnek a szülők iránt, és csak egy isteni kényszer hatása alatt hajtotta végre" (15). — Tehát „Ferenc középkori csavargó volt?". Nem, mert „tudta,

hogy mit akar, és ezt oly határozottan tudta, hogy senki sem téveszthette meg" (16). — „Krisztus követése" az a központi parancs, amelynek egész életét alárendelte (17). — „A Kisebb Testvérek" elnevezése magától Ferenctől származik. Megkövetelte tőlük, hogy Jézus szegény életét valósítsák meg. Fölismerte a pénz, a birtok, a fegyver és a háború közötti összefüggést, és levonta a szükséges következtetést (20). Majd következnek a „Ferenc és az Egyház" három oldalas fejezet, „a mindig vidám testvér" („a testet öltött öröm volt"), „A béke hírnöke", „A Naphimnusz" (Sík Sándor fordításában), „Ferenc és Klára" („a két embert összekötő szeretet olyan tiszta, olyan szellemi és olyan krisztusi volt, hogy nem alkalmazható rá semmiféle meghatározás"). — A „Harc a Rend körül" Niggnek is nehéz kérdés: „Ferenc egyszerűségét nem lehet a primitívvel egyenlőnek tartani: sokkal inkább az Evangélium mélységeit birtokolja, melyet semmiféle képzettség nem szerezhet meg" (36).

A könyv második része (45—132), „Ferenc és világa", Toni Schneiders színes fényképeivel ad szemléltető keretet Ferenc ifjúkora, meghívása, rendalapítása, prófétai küldetése, halála és megdicsőülése eseményeinek, amelyeket Celánói Tamás, Szt. Bonaventura, a „három társ legendája", vagy éppen a Naphimnusz szövege kísér. A 71 képből a legmegejtőbbek: Assisi látképei a Subasio erdős oldalával; az assisi Rocca, Perugia Priori-palotája; Giotto freskóján Ferenc megtiszteltetése a ma is legcsodáltabb római műemlék, a Santa Maria sopra Minerva előtt; a San Damiano kolostor és feszülete; a mennyei fényű Porciunkula; Trévi városa a hegyen Foligno és Spoleto között; Szt. Klára bazilikája; III. Honoriusz pápa bullája; Ferenc alakja Cimabue festményén; a greccioi jászol Giotto freskóján és a valóságban; Alverna (olaszban La Verna), Ferenc sebhelyeinek kegyhelye; a Pátriárka kőkoporsója; Ferenc megdicsőülése Giotto festményén; a Sacro Convento minorita őskolostor látképe a Sz. Ferenc bazilikával; IV. Sixtus ferences pápa faliszőnyege a rend életfájával.

Kamarás Mihály esztergomi ferences házfőnök atya ez újabb értékes fordítása és az imént vázolt gazdag képes rész P. Harmath Károly OFM kiadását nemcsak a jelenlegi kerek évfordulón teszi remek olvasmánnyá, hanem mindenkor.

Rákos B. Raymund

Gál Ferenc: Az Apostolok Cselekedeteinek olvasása. Szent István, Budapest 1982, 180 o.

A Budapesti Hittudományi Akadémia professzora az Újszövetség egyik legérdekesebb, legeredetibb könyvének olvasásába kíván bevezetni. Újabban a szakemberek sokat foglalkoztak Lukács e könyvének műfajával, témájával, értelmezésével. Aki az Ősegyház életét, az első keresztények hitének genezisét és az egyház elterjedését meg akarja érteni, ehhez folyamodik. Szent Pál leveleinek „élethelyzetét" is itt találhatjuk meg. Gál professzor nem mélyed el a szakvitákba: célja az, hogy az apostoli kor hitét és életét megvilágítsa és így segítséget adjon azoknak, akik saját hitük forrásvidékét keresik, vagy akik— bibliaolvasások, csoportos összejövetelek alkalmával — a keresztény tanítást és imaéletet el akarják mélyíteni. Az első fejezetben jellemzi az Apostolok Cselekedeteit: nem a mai értelemben vett történeti leíró munka, hanem már kezdeti teológiai értelmezést nyújt a Jézus-eseményről, az üdvösségtörténet központi időszakáról. A történeti keretben elhelyezve megtaláljuk az egyházi struktúrák első kialakulásának mozzanatait, a közösségi élet leírását. Jóllehet történelmi adatokra támaszkodik, a hit vezérfonala akar lenni. Gál könyve e bevezető után az egyes fejezetekben összefoglalja a Cselekedetek nagyobb egységeit, röviden rávilágít a jelentősebb teológiai kérdésekre és végül minden egység után aktualizál, vagyis a mai keresztények számára gyakorlati következtetéseket von le a tanúságtételhez és az evangéliumi élethez.

Az ilyen folyamatos „olvasásnak" megvan az előnye és a hátránya. Előnye az, hogy hozzászoktat a helyes szentírásolvasáshoz: használjuk a katolikus fordítások jegyzeteit is, hogy teljesebben megértsük az élethelyzetet, az összefüggéseket, bizonyos teológiai kijelentéseket. Hátránya az összegezésnek, a jelen esetben az ApCsel teológiája ösz-

szefüggő bemutatásának hiánya; nevezetesen: nem világlik ki kellőképp az ősegyház Jézus-hitének mivolta, illetve az ApCsel és pl. a szinoptikus evangéliumok szemlélete közötti összefüggés, hasonlóság—különbözőség. De mindez műfaji kérdés. Gál professzor tökéletesen megvalósítja szándékát, amelyet a könyv címe is jelez: „Az Apostolok Cselekedeteinek olvasása."

Szabó Ferenc

György Attila: Vasárnapi kenyér. Szent István Társulat, Budapest 1982, 3 kötet.

A szerző az elmúlt esztendőkben több hasznos gyakorlati könyvvel tette ismertté nevét főleg a lelkipásztorok előtt. Az A, B és C évre szóló, három kötetes prédikációs ciklusának felépítése egységes: az egyházi év vasárnapjait és ünnepnapjait követve gondolatokat, példákat nyújt az újszövetségi olvasmányhoz és az evangéliumhoz. (Megtehetné ezt az ószövetségi perikopával is, hiszen az Egyház nem ok nélkül iktatja be őket, sőt többnyire azok vannak az evangéliummal szoros összefüggésben.) Nem arra törekszik, hogy vasárnapról vasárnapra valamilyen rendszerezett tanítást, beszédsorozatot kapjanak a hívek, hanem rövid, szellemes, jelzésszerű címekkel a keresztény élet részletkérdéseit villantja fel, és segítséget próbál adni olvasóinak, hogy életüket a Szentíráshoz igazítsák. Nemcsak modern gondolkodókat idéz (Teilhard, Kierkegaard, H. Cox), hanem szót kapnak magyar költők és a lelki irodalom külföldi nagyjai is. Példáinak, idézeteinek használata arra enged következtetni, hogy hallgatóiban feltételezi a tekintélyen alapuló cselekvési mechanizmust. Problémalátása követi a felnőtt, rendszeresen templomba járó hívekét.

A „B" évről szóló kötet újdonsága, hogy külön részben tíz elmélkedést közöl Jézus szenvedéséről, és több anyagot ad az egyházi év legnagyobb ünnepére, húsvétra. A „C" kötet pedig egy beszédgyűjteményt nyújt a nyolc boldogságról. Ugyanakkor hiányoljuk a hivatások vasárnapjára, a missziós vasárnapra, valamint a Szentírás vasárnapjára szóló gondolatokat.

Kozma Gy.

Csodálj meg minden szépet, amit a föld nyújt, szívd mind magadba! Ügyetlen kísérleteidet, hogy szavakba foglald őket, alázatos dicsőítésként küldd Isten felé. Járd az Istentől eléd írt utat, akár kanyargós, akár egyenes; de ne térj le róla, bármilyen is, mert az a te utad! Vállald bátran és vidáman a kalandot; de ha legnagyobb kalandod órája üt, ha Isten egész odaadásodat kívánja: fogadd el! Csak Isten számít. Csak az ő világossága és az ő szeretete elégítheti ki teljesen szegény emberszívünket: vágyunk túl nagy ahhoz, hogy betöltse e világ!

Guy de Larigaudie

HALOTTAINK

Gazsó Antal pápai kamarás, gyémántmisés. Léván (Csehszlovákia) temették (82)
Ferenc József Ferdinánd ferences testvér ápr. 23-án. Petőmihályfán temették (81)
Tóth Sándor vécsi plébános jún. 15-én közúti baleset áldozataként
Lengyel Dezső mátészalkai plébános jún. 18-án (64,40)
Nyizsnyik Bertalan OFM ny. plébános jún. 30-án (85,48)
Bánlaki Amre ibrányi plébános júl. 5-én (57,32)
Vona István halmaji plébános júl. 10-én (57,31)
Sánta Antal püsp. tanácsos, magyarcsanádi pléb. autóbaleset következtében júl. 31-én (50,24)
Kovács István ny. hittanár aug. 11-én, Fehértón temették (77,54)
Gazsó Péter Máté ferences testvér Pannonhalmán. Aug. 12-én temették (82)
Dr. Németh Kálmán Bódog OSB aug. 17-én a győri kórházban. A pannonhalmi Boldogasszony kápolna kriptájába temették (82,62,56)
Dr. Németh Károly szentszéki bíró, ker. esperes, pusztamagyaródi plébános aug. 17-én közlekedési baleset következtében (65,39)
Dr. Weisz Ferenc c. prépost, kanonok, a Szt. István bazilika plébános aug. 22-én Budapesten. Farkasréten temették (72,49)
Dr. Csertő Sándor kanonok, apostoli protonotárius, a Hittani Kongregáció főügyésze, szívinfarktus következtében aug. 26-án Rómában (69,44)
P. Borsy Engelbert OFM ny. pléb. Detroitban (USA) (71,48)
Elm György tb. esperes, villányi kisegítő lelkész. Aug. 30-án temették (66,42)
Könözsy Béla ker. esperes, ipolyviski plébános (Csehszlovákia). Szept. 9-én temették (72,49)
Szikra István Jusztin aranymisés Pannonhalmán szept. 11-én (76,60,51)
Dr. Medges József Szatmár egyházmegyei ny. áldozópap Freiburgban aug. 10-én. Az 50-es évek eleje óta a Los Angeles-i egyházmegyében volt lelkipásztor és tanár (74,50)
Kátai Miklós érs. tanácsos, sóshartyáni plébános szept. 9-én. A kispesti Újtemetőbe temették (54,32)
Dr. Bárd János ulpiai c. püspök, egykori kalocsai apostoli kormányzó szept. 23-án Kalocsán. A székesegyház kriptájába temették (74,49,31)
Ujváry László Ödön György c. esperes, ny. pléb. szept. 7-én Monospetriben (Erdély) (61,36)
Staudt György csókakői plébános. Szept. 17-én temették Pusztavámon (52,22)
Horváth János vigántpetendi plébános szept. 20-án. Búcsúszentlászlón temették (57,23)
Sugár Mihály püsp. tanácsos, ny. pléb. szept. 23-án. Gyarmaton temették (73)
Gergelyi Gyula Jákó ciszterci, okl. középisk. tanár okt. 2-án autóbaleset következtében Ausztriában. Óbudán temették (69,51,44)

Kedl Pál aranymisés, püsp. tanácsos okt. 4-én Markt St. Martin-ban (Burgenland). Draßmarktban temették, végakarata szerint a Te Deumot énekelve (74,50)

P. Héder László Mária Sándor szervita, érd. tartományfőnök Maria Luggau-ban (Ausztria) (74,55,48) okt. 10-én

Nuspl János gyémántmisés, püsp. tanácsos, ny. feffernitzi lelkész okt. 11-én Klagenfurtban. Püspöke temette Feistritz/Drau-ban (83,60)

Borossay János Jusztin OSB okt. 14-én Fehérvárott. Pannonhalmán temették (79,60,54)

Dr. Maksa János c. tünyei apát, ny. pléb. okt. 18-án. Ecséden temették (81,58)

Ambrus Imre Máté OFM, ny. búcsúszentlászlói pléb. okt. 19-én (75,56,49)

Dr. Magyar István piarista, ny. gimn. tanár, a Bakáts téri plébánia kisegítő lelkésze, okt. 19-én Budapesten. Szülőfalujában, Kisteleken tem. (74,58,48)

P. Kiss László SJ okt. 25-én Budapesten. Kunszentmártonban temették (58,39,26)

Horváth Imre kisunyomi esperespléb. okt. 31-én Szombathelyen (76,49)

Miczek József hahóti plébános okt. 24-én. Máriagyűdön temették (43,16)

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

P. DR. SZIGETI KILIÁN OSB
(1913—1981)

Mindenkit váratlanul ért a hír, hogy karácsony másnapján a győri kórházban meghalt Kilián atya. Élete folyamán talán soha sem volt komolyan beteg, és halála előtt pár héttel is nagy külföldi utakat tett meg, előadásokat tartott, tele volt munkával és tervekkel, az őrá jellemző lendülettel és lelkesedéssel és azzal a derűvel, ami ugyancsak hozzátartozott egyéniségéhez.

1913-ban született Szombathelyen, mélyen vallásos családból. A nyolc gyermek közül a négy fiú bencés lett, jelentős pozíciót töltve be a rendben. Szülővárosa premontrei gimnáziumából jelentkezett a rendbe, ahol először földrajz—történelem szakos tanári oklevelet szerzett. Rövid győri tanári működés után Rómába került magasabb zenei tanulmányokra, a Pápai Egyházzenei Intézetbe, amit doktorátussal fejezett be. 1942-ben került vissza Pannonhalmára főiskolai és gimnáziumi tanárnak. Mint karigazgató az akkori szépszámú klérusból scholát alakított, minden nap foglalkozott velük, szép énekstílust alakított ki, fokozatosan bevezette az énekes matutinumokat, igyekezett az egész liturgikus és szerzetesi életet monasztikus irányban tovább fejleszteni. Pannonhalma hamarosan az ország gregorián fellegvára lett. A gimnáziumban és a főiskolán szinte mindenkivel megszerettette az éneket és a zenét. Kellemes természetével, közvetlen modorával, magával sodró lendületével nemcsak alapos zenei ismereteket adott át, hanem értett ahhoz, hogy zenei élményeket nyújtson: közös énekléssel, énekkari munkával, vagy a zeneművek alapos, nagyon világos esztétikai elemzésével. Majdnem 40 évig tanított a pannonhalmi gimnáziumban. Utolsó megnyilatkozásaiban is mindig csak lelkendezve szólt tanítványairól, sohasem panaszkodott rájuk. Jellemző, hogy amint erre lehetőség nyílt, kérte az osztályozás nélküli énektanítás engedélyezését.

Iskolai és rendi munkakörén túl működésének kezdetétől fogva bekapcsolódott a magyar egyházzenei élet alakításába is. 1940 óta jelentek meg cikkei a Magyar Kórusban, 1948-ban kiadta Jubilate címen a gregorián ének kézikönyvét. Az utóbbi években

tervezte ennek újabb, átdolgozott kiadását. Résztvett az Országos Cecília Egyesület munkájában, az ország számos helyén és külföldön is sokfelé tartott előadást az egyházi zene kérdéseiről. A Nemzetközi Hymnológiai Társaság vezetőségi tagja volt, és az ő feladata lett volna az 1983. évi budapesti konferencia megszervezése, amelyre nagy lelkesedéssel készült.

Élete utolsó évtizedeiben tervszerű és alapos tudományos kutatást, adatgyűjtést végzett. Ennek bizonyítékai egymás után megjelenő könyvei és kiadós tanulmányai. Amint egyik utolsó előadásában említette: „Sorsunk Isten kezében van. Ő teszi rá a pontot. De míg élünk, kell, hogy tervszerű legyen életünk és munkánk!" Egyik ilyen nagy terve volt a magyar liturgiatörténet, a másik a magyar egyházi zene történetének megírása. Hamarosan rájött, hogy ha nem csupán az eddigi eredmények összefoglalására akar szorítkozni, hanem újszerű és alapos munkát akar nyújtani, akkor megelőzően részlettanulmányokat kell végeznie. Ezért bejárta az ország szinte minden könyvtárát és levéltárát, ahol liturgikus vagy egyházzenei anyagot találhatott. Az egyes kódexekről, majd az egyes orgonaépítőkről, azután az egyes városok orgonáiról és egyes egyházmegyék zenei életéről szóló könyvei és tanulmányai tulajdonképpen nagy terveihez hordták össze az építőköveket. A Régi Magyar Orgonák című sorozatát pl. 10 kötetre tervezte (hat jelent meg belőle: Kőszeg, Győr, Szombathely, Pécs, Eger, Szeged). E sorozat után szerette volna megírni az egész magyar orgonaépítészet történetét. Kiadott kevésbé ismert régi orgonakottákat, ő készítette elő a régi magyar orgonák hanglemezfelvételeit, számos jeles orgonát tervezett vagy állított helyre, Pannonhalmán kis orgona-múzeumot szervezett.

1967-ben elsőként írta meg a II. vatikáni zsinat liturgikus reformjának megfelelő magyar ordináriumát, amely mindmáig a legelterjedtebb a világ katolikus magyarjai körében Csíktől Los Angelesig. Tanítványaira és barátaira vár a feladat, hogy félbemaradt művét folytassák, munkásságát és jelentőségét kellőképpen méltassák.

Január 2-i temetésén Kósa Ferenc joggal állapította meg róla, hogy elkötelezett ember volt, a magyar kultúra, a magyar történelmi múlt és mindenekelőtt a magyar musica sacra elkötelezettje. Erre tette föl életét.

Ament Lukács — Galambos Iréneusz

BUSLIG P. GERŐ HUSZIG mechitarista
(1915—1982)

Testvérem gyerekkorát részben Erdélyben, részben Budapesten töltötte. 1915. jan. 8-án Predeálon született. 19-ben édesanyjával és testvéreivel Budapestre került, ahol a család újra találkozott a háborúban megsebesült családfővel. Elemi iskolai tanulmányait Kőbányán végezte, majd 1926-ban, mint örmény származású, ösztöndíjasként kijutott Velencébe, a Szent Lázár szigetén levő örmény mechitarista kolostorba. 1933. aug. 20-án lépett be a szerzetbe. Szeminarista éveit Velencében töltötte, a filozófiát és teológiát Rómában, a bencések aventinói Pápai Egyetemén. 1938 karácsonyán szentelték pappá.

Szerzetespapi hivatása mellett nyelvésznek készült; anyanyelvét, a magyart irodalmi vonalon művelte, és az örményen kívül jó pár élő és holt nyelvet sajátított el.

Éveken át tanított a rend velencei és párizsi világi középiskoláiban (gimnázium, líceum). Évekig volt a két iskola gazdasági vezetője. Majd 18 éven át a Rend általános gazdasági vezetését látta el. Libanonba kerülve, a Rend ottani iskolájának létrehozásához látott. Időt, erőt nem sajnálva, megteremtette az anyagi feltételeket, azaz összegyűjtötte a szükséges adományokat, és egy 100 diák részére szóló bentlakásos kollégiumot hozott létre.

Utóbbi éveit a rend velencei és római kolostorában töltötte gazdasági ügyek intézésével és mint nyelvész egy nagy olasz—örmény szótár készítésével.

Hosszú éveken át hordta betegségét, magába fojtva fájdalmait, úgyhogy környezete nem is tudott róla.

A Gondviselés megadta neki, hogy élete utolsó évében láthassa testvéreit és rokonait, s utolsó napján találkozhassék testvéröccsével, akit kórházi ágyán örömmel, bizalommal, tervekkel tele, a gyors gyógyulás reményében fogadott. Néhány óra elteltével a Mindenható hirtelen magához szólította.

Bátyám hamvainak beszentelése Rómában történt meg, majd Velencébe szállították őket. A kolostor templomában megtartott szertartás után testvére, rendtársai, barátai és ismerősei kísérték utolsó útjára a sziget temetőjébe, ahol búcsút vettünk tőle.

Szent Huszig V. századbeli örmény pátriárka volt. Róla kapta rendi nevét, amely az örmény „remény" szóból ered (olaszban is van Speranza név). Az örök élet és a viszontlátás reményében gondolunk kedves halottunkra.

Buslig József
mechitarista tanítvány

JANI GYÖRGY lazarista testvér
(1895—1982)

Tapolcán, Zala megyében született 1895. ápr. 4-én. Részt vett az első világháborúban, ahonnan sebesülten tért haza. Kályhás-asztalosként dolgozott. Majd Piliscsabán belépett a lazarista rendbe, és 1938-ban beöltözött, 1944-ben fogadalmat tett. Több helyen működött: Piliscsaba, Szob, Pásztori, majd 1955-ben Nagyvárad voltak főbb állomáshelyei. Amikor P. Mészáros Antal lazarista 1955-ben Zimándra (Arad m.) került plébánosnak, vele ment György testvér is mindenesnek. Nemcsak a háztartást vezette és a gazdasági udvart, kertet gondozta, de egyben a sekrestyési teendőket is ellátta. Később éveken át betegeskedett. 1982. július 24-én halt meg a szentségek felvétele után. Temetése Zimándon júl. 27-én volt.

Heves, lobbanékony természetű, de nagyon jólelkű, szorgalmas ember volt. Egész élete a szentségi Jézus közelében folyt le. Nyugodjék békében!

Confrater

SZEMENYEI LÁSZLÓ piarista
(1911—1981)

Rendtársunk a budapesti Piarista Gimnázium nemzedékeinek összekötő szála volt az elmúlt 60 esztendőben: itt végezte gimnáziumi tanulmányait 1929-ben, és teológiai, valamint egyetemi tanulmányainak befejeztével is csak három évig volt távol váci kollégiumunkban, 1936 őszétől 1940 nyaráig. A háborús évek után 1948-ig konviktusi prefektus is volt. 1948—50 között kisegítő lelkész a fővárosi Szent Anna templomban, utána az elsők közt szervezte újjá iskolánkat az állammal kötött megállapodás értelmében. Budapesti tanárkodásának 41 éve alatt hétszer volt osztályfőnök, 1948-ig a 2. BKG (Budapesti Kegyesrendi Gimnázium) egyik vezetője. Tanította szaktárgyait: a természetrajzot és a földrajzot, továbbá a pszichológiát.

Az idő múlásával tanítványainak gyermekei, majd unokáik is tanítványai lettek. 1973-ban vonult nyugdijba, hogy helyet adjon az őt követő tanár-generációknak, de továbbra is tevékeny tagja maradt az iskolának. Főleg biológiát tanított, és minden idejét, erejét arra forditotta, hogy érdeklődő tanítványai a biológia korszerű ágaiban (pl. környezetvédelem, biokémia) minél eredetibb és önállóbb feladatokban kutassanak. Többről tudjuk, hogy tudományos kutatók lettek a biológiában. Pályázatokat írt ki a számukra, segítette elkészítésüket, és maga jutalmazta is. Sokat tett az oktatási feltételek korszerűsítéséért. Színvonalon maradt szaktudománya fejlődésében, és szaktárgya világnézeti összefüggéseiben is józanul eligazodott és eligazított. Szaktárgyával volt kap-

csolatban pszichológiai érdeklődése és önképzése. Bár nem volt pszichológus, olvasmányait, az elvégzett tanfolyamokon és pszichiáterektől magánúton szerzett tudását a gyakorlatban szívesen alkalmazta a nevelőmunkában. Így lett pályaválasztási felelős, tanártársai számára továbbképzési forrás, szülőknek, tanulóknak tanácsadó és lelkivezető.

Ennek a sokoldalú nevelői egyéniségnek hitelt adott személyének pedantériától mentes közvetlensége, életvitelének nemes egyszerűsége, igénytelensége és kapcsolatteremtő képessége. Ezért tudott maradandó hatással lenni neveltjeire, megbecsülést szerezni a piaristaságnak és a szerzetességnek. Egész életét negyedik fogadalmunk szolgálatára rendezte be. A „peculiaris cura circa puerorum eruditionem" nemcsak a pedagógus vénájából fakadt, hanem tudatosan is az Istennek tett fogadalom teljesítése volt. Azok közé a piaristák közé tartozott, akikről Móra Ferenc jegyezte fel legszebben a karitatív erények gyakorlatát. Nem hiába volt rendi védőszentje Assisi Szent Ferenc. A jótékonyságot csendben, de rendszeresen gyakorolta. Halála utánra is úgy rendelkezett, hogy kis megmaradó pénzét a temetésen kívül szegénysorsú tanulók segélyezésére fordítsuk.

Amikor kora előrehaladtával helyet adott a fiataloknak a tanításban, jelét adta rendtársai iránti szolgálatkészségének. 1973—1976-ig tartományfőnöke kérésére elvállalta a pesti rendház vezetését. Jó gazdasági érzékkel és a rendi életben szerzett gazdag tapasztalataival nyitott új korszakot a rendház életében. Számos korszerűsítést vezetett be az épület felszerelésében, bővítette az épületet, hogy egyrészt az idős és beteg rendtársak életét megkönnyítse, másrészt az iskolának is tágabb teret nyisson. Legutolsó nagy tette volt egy új tornaterem építésének megindítása. Ezt már mint a rendtartomány anyagi ügyeinek felelőse irányította, de nem csupán a pénztárkönyv mellől, hanem az építkezési területen is vitázva, cipekedve, technikai megoldásokat javasolva. Eközben megfázott, legyengült, és valószínűleg ezért következett be halála 1981. okt. 26-ra virradó hajnalon. Halálának híre futótűzként terjedt az országban tanítványai közt. Ezért aztán temetésén, 1981. nov. 4-én, volt és jelenlegi tanítványaiból nagy tömeg gyűlt össze az Új köztemetőben, amikor holttestét a tartományfőnök úr beszentelte. Ebben a temetőben helyezték nyugalomra, rendtársai mellé, a piarista parcellában.

Kemenes László gimn. ig.

DR. VASS PÉTER piarista
(1911—1982)

Eredeti neve Klimes Péter volt; utóbb édesanyja vezetéknevét vette fel. 1911 május 15-én született Tatabánya községben. Édesapja bányamunkás volt; tehetséges egyetlen fiát értelmiségi pályára szánta, és a tatai piarista gimnáziumba íratta be mint vonaton bejáró tanulót. Péter tizenhatodik évében kért és nyert felvételt a Piarista Rend váci újoncházába, és egy év múltán ott tette első szerzetesi fogadalmát. Mint szerzetes „a Fájdalmas Szűzről" nevezte magát. A rend kecskeméti gimnáziumában tett jeles érettségi után került a Kalazantinumba, a piaristák budapesti hittudományi és tanárképző főiskolájára, ahol hat évet töltött. Időközben a Pázmány Egyetem bölcsészeti karán is tanulmányokat folytatott, és doktorrá avatták. A Palaestra Calasanctiana című sorozatban kinyomtatott értekezésének címe Bécs és a magyar humanizmus (Bp. 1934). Megszerezte végül a középiskolai tanári oklevelet is latin és magyar nyelvből és irodalomból. A jeles Horváth János és Gombocz Zoltán tanítványa volt. 1935-ben szentelték áldozópappá. Mint piarista gimnáziumi tanár 1935-től Debrecenben tanított, majd 1945-től Tatabányán, ahol a tatai piarista gimnáziumnak hét kihelyezett osztálya működött, hogy a bányatelepi diákoknak ne kelljen az akkori bizonytalan vonatforgalmat igénybe véve Tatára bejárniuk. A tanárok a bányatelepen voltak elszállásolva egy üres mérnöki házban. „Dolgozók gimnáziumát" is vezettek az ottlakó és érettségit szerezni kívánó felnőttek részére. A bányában egy-egy műszaknyi szénkitermelő munkát is vég-

zett a tanári kar a bányász-özvegyek javára, Péter édesapjának mint brigádvezetőnek irányításával. Vass Péternek szívügye volt egy maradandó tatabányai gimnázium szervezése. Természetesen piarista gimnáziumnak tervezte. A fáradozás nem is maradt eredménytelen. Létrejött az iskola, de akkor már mint állami gimnázium.

Miután 1948-ban az egyházi iskolákat államosították, és 1950-ben csak kettő került újra a Rend vezetése alá, Péter a rendi együttélés keretén kívül maradt. 1948-tól 1956-ig alsógallai plébános volt a győri egyházmegye szolgálatában. Visszakívánkozott azonban az oktató-nevelő munkakörbe, és mint állami tanár egy évtizeden át működött Pesterzsébeten. 1968-tól visszatért Tatabányára, és a Szénbányászati Tröszt főelőadójaként vonult nyugalomba 1973-ban. Utána rendszeres lelkipásztori kisegítéseket végzett. Igen nagy képzettségű tanár volt, csalhatatlan ízlésű esztéta és az ifjúság vezetésére hivatott nevelő. Tanítványai egyéniségének hatása alá kerültek, és utóbb is lelkesen emlékeztek vissza rá. Lelkipásztorként jól helyt állt. Ő készíttette az alsógallai plébániatemplom megkapó keresztúti képeit, Feszty Masa alkotását. Utolsó éveit a Prohászka-kutatásnak szentelte, és nagy rokonérzéssel elsősorban a szentéletű szociális püspök kiadatlan írásait szerette volna sajtó alá rendezni. Egy Pázmány-válogatás összeállítását is megkezdte.

Életűtja nem volt mentes a megpróbáltatásoktól. Ifjúkora óta szenvedett hátgerincbántalmakat. Egy éven át börtönt is viselt. Végül rákbetegség jelentkezett. Bár a sikerült sebészi beavatkozás sem vethett véget a bajnak, egy évvel mindenesetre meghosszabbította Vass Péter életét. Fájdalmak nélkül, de táplálkozási és légzési nehézségek közt egyre gyengülve, lelkét a szentségekkel erősítve, szelíden hanyatlott a halálba.

Dávidházi Tamás

PINTZ BÁLINT
(1899—1982)

A bácskai Kerényben született 1899-ben, 12 gyermekes, földműves családból. Apai nagybátyja, János, szentiváni plébános volt. Gimnáziumi tanulmányait Szatmárnémetiben, a teológiát Pécsett végezte. Ott szentelték pappá 1924-ben. Nagynyárádon és Újpetrén töltött káplánévei után 1928-ban került Somberekre, ahol 53 éven át — 1982. jan. 30-án a mohácsi kórházban bekövetkezett haláláig — aktívan működött. Közben 1971-ben címzetes apáttá nevezte ki főpásztora.

A Timóteusnak írt levél papi programja jut eszünkbe önkéntelenül is életéről (2Tim 4,2-5).

HIRDETTE AZ IGÉT: Nagynyárádon a Jézus Szíve-tisztelet mélyült el, Újpetrén sok kispapnak örvendhetett. Munkája, emléke ma is él. Régi hívei közül többen eljöttek temetésére is.

Majd csaknem 54 éven át INTETT, KÉRT, BUZDÍTOTT a sombereki plébánia híveinek családjában és a filiális Görcsönydobokán. Lelkiismeretesen vázlatot készített minden hittanórára, szentbeszédre, szívgárdai, ifjúsági, katolikus köri, rózsafüzértársulati előadásra. Szívesen tartott kulturális előadásokat a környező falvakban. Ünnepekre színdarabot írt, rendezett, ünnepi köszöntő verset állított össze. Erőforrása volt a napi elmélkedés — sétálva végezte —, a misére való készület és hálaadás, heti gyónás és a betegek buzgó látogatása. Percre beosztott napirendjét mindig megtartotta.

Előállt intéssel, kéréssel, buzdítással, AKÁR ALKALMAS, AKÁR ALKALMATLÁN volt, s ezért nem egyszer volt része félreértésben. Újmisés káplánjai — húsznál több volt — kezdő lelkesedésükben egy-egy intéskor tán kissé duzzogtak is. Oltártestvérei szemében nem volt eléggé haladó, merevnek, száraznak tartották. Hívei körében pedig olyan időkben működött, amikor a JÓZAN TANÍTÁST NEM HALLGATTÁK SZÍVESEN . . . ÉS MESÉKRE HALLGATTAK. Emlékszünk a gőgös öntudatra csábító időkre. Sokat szenvedett: a németeknek nem volt eléggé német, a magyaroknak nem volt eléggé magyar.

Szent Pál, akinek szemináriumába (Pécs) a trianoni határon átszökve tudott csak jönni, erősítette: MARADJ MINDIG BÖLCS, TELJESÍTSD KÖTELESSÉGEDET! És ő eléjük állt: „Ne hagyjátok el otthonotokat, ez a ti hazátok! Ne legyetek hűtlenek, Isten országának gyermekei vagytok!" Befogadott hontalanokat, rejtett üldözötteket, támogatta hontalanná lett családja tagjait.

S az idő megérlelte kötelességteljesítésének sok szép gyümölcsét. Volt káplánjai 50 éves plébánosi jubileumára zarándokként gyűltek köréje, s köszönték meg a tőle tanult kötelességteljesítést. Az egyházmegye papsága megcsodálta állhatatosságát: nem emlékeznek arra, hogy ennyi ideig működött volna lelkipásztor egy többnyelvű (magyar, német, szerb) helyen. Hívei családjában ünnepelte meg ezüstmiséjét, aranymiséjét. 53 év felett vannak azok, akiket keresztelt, 60 felett, akiket elsőáldozásra, bérmálásra készített elő, 70 felett, akiket esketett, s községet kitevő azok száma, akiket az örökkévalóságra készített elő.

A sombereki székelyek pásztorjátékát nemrég karácsony szent estéjén a magyar televízió sugározta. Szereplői áldásért lelkipásztorukhoz tértek be. A lapokban olvasunk műfordítóról, jó szervezőről, lelkiismeretes vezetőről, akit ő indított el. Irodalmilag is működött. Ismerik magyarul megjelent „Az apostolkodás és Katolikus Akció" és „A falu angyala" c. könyvét. Most is emlegetik a német Pfarrbote-ban és Kirchenblattban megjelent „Jockl und Gockl", valamint „Flips und Flaps" humoros, tanulságos párbeszédeit. Akkor nem tudták, hogy ő az írója, és sokat derültek rajta. Hagyatékában találtak 14 kéziratos művet. Köztük ezernél több verset, 4 eposzt, 6 drámát, aszketikus, történelmi és életrajzi munkát.

Kevésbeszédű, csendes ember volt. Egyszerűen, sőt szegényesen élt.

Két évvel ezelőtt írta egy levelében: „Nov. 7-én beléptem 80. életévembe, és ezt érzem is. Közelebb, Uram, hozzád! Erőim fogyatkoznak. De nem akarok nyugdíjba menni, nem tudnám elviselni a tétlenséget. Inkább így, amíg még megy." E sorok írója halála előtt néhány nappal felkereste a mohácsi kórházban. Ezt kérte: „Imádkozzatok, szeretnék mielőbb hazatérni az Úrhoz." Reméljük, vágya teljesült.

Oltártestvére

UHL ANTAL
(1902—1982)

Amikor 1974-ben aranymiséjét ünnepelte, VI. Pál pápa Villot államtitkár útján hosszú üdvözlő táviratot küldött neki. Három szóval méltatta legkiemelkedőbb jellemvonásait: fortitudo, industria, fidelitas — erőslelkűség, buzgalom és hűség.

Apja kötélverő mester volt Mohácson. A fiúnak sok szorgalomra és igyekezetre volt szüksége, hogy pappá lehessen. 1924-ben szentelték föl. Német nyelvtudását már a családból hozta magával, az iskolában lelkesen tanulta a franciát is. Így — miután a pécsi egyházmegye több helyén lelkészkedett — 1931-ben kikerült Franciaországba, Lille-be, mint az ottani magyar munkások lelkésze. Sokat segített a kivándoroltaknak is. A német megszállás alatt mutatkozott meg „erőslelkűsége". A város víz, villany és gáz nélkül maradt. Megérkezett a francia hadifoglyok és sebesültek első csoportja. Ő gondoskodott róluk. A német őrszemek mellett elsétálva titkos üzeneteket hordott titkos címekre, élelmiszert a nélkülözőknek, igazolványokat olyanoknak, akiknek ez az életet jelentette. Amikor Párizsba rendelték a magyar katolikus misszió vezetőjéül, 300 hadifogoly levele lapult tömött útitáskájában. Veszedelmes úti kíséret!

Párizsi tevékenysége is messze túlterjedt hívei lelki gondozásán. Amikor a Vichy-kormány megfosztotta állásától Sauvageot professzort, a neves nyelvtudóst, egy kitűnő francia—magyar szótár készítőjét, ő a magyar házban alkalmazta mint nyelvtanítót, így biztosítva megélhetését. Egyik főfoglalkozása a magyar zsidók mentése volt; tömegestül állította ki számukra a misszió fényképes igazolványát. Nem prozelitizmusból tette, de sokan vették föl kezéből a keresztséget is. Párizs híres érseke, Suhard bí-

boros is helyeselte és bátorította tevékenységét. Kétszer megjárta ebben az időben Magyarországot is, üzeneteket, leveleket, igazoló írásokat vitt-hozott. Végül is a Gestapo Párizsban letartóztatta. A parancsnokságon is az igazságot mondta, bár ez volt a legveszélyesebb. „Miért utazgat állandóan ide-oda ezzel a sok papírral? Mit csinál tulajdonképpen?" „Segíteni akartam zsidó honfitársaimon." „Mi indította erre?" „A felebaráti szeretet." Elítélték, majd kiutasították az országból (1943-ban).

Ettől kezdve élete végéig csendes visszavonultságban a dunántúli kisközség, Baranyaszentgyörgy plébánosa volt. Közben odacsatolták Szágy és Tormás filiákat is. Nem élt tétlenül. A háború végéig még folytatta mentőakcióját, és kapcsolatot tartott fenn azzal a 700 francia hadifogollyal, akiknek sikerült Magyarországra menekülniök. Irodalmilag is tevékenykedett, régebben több francia lelki könyv jelent meg az ő fordításában. Megírta emlékiratait, cikkeket, életrajzokat állított össze. Ápr. 10-én, nagyszombaton békés halállal csatlakozott Urához.

R.

P. GALLUS TIBOR SJ
(1906—1982)

Váratlan halálával a külföldön élő magyar jezsuiták egy markáns egyénisége távozott közülünk.

1906. ápr. 5-én született Budapesten. Szülei többször költözködtek négy fiúgyermekükkel. Így Tibor az elemit Budapesten és Kecskeméten, a gimnáziumot pedig Kecskeméten és Nagybecskereken végezte. Nemcsak jó tanuló volt, hanem lelkes sportoló is. A zenét már ekkor szerette, jól zongorázott. Későbbi éveiben egy misét is írt, amit Klagenfurtban elő is adtak. Hivatásának kibontakozása előtt udvarolt egy lánynak. Mikor sok év múlva véletlenül találkozott megöregedett, elhízott ideáljával, utána nem győzte lelkesen magyarázni barátainak: milyen jó, hogy más utat választott! Jezsuita hivatását nemcsak a szülői ház jó vallásos légkörének köszönhette, hanem mindenekelőtt P. Csávossy Elemérrel való találkozásának. Az ő egyéniségének hatására határozta el, hogy érettségi után, 1924-ben belép az érdi noviciátusba. Végigjárta a jezsuita képzés szokásos útját: bölcselet Szegeden, magisztérium a pécsi kollégiumban, teológia Innsbruckban. Ott szentelték pappá 1934. júl. 26-án. A harmadik próbaév után tíz éven át repetitor volt a római Collegium Germanicum-Hungaricumban. Amellett, ahogy mondani szerette, „perifférikus lelkipásztorkodást" végzett, vagyis egy kicsit mindenki lelkigondozójának tekintette magát, akivel összeakadt. Ezt a tulajdonságát egész életében megtartotta: ha vonaton utazott, szóba ereszkedett útitársaival stb. Erre az időre esik egy esemény, amelyet mindig boldogan emlegetett: 1938-ban őt bízták meg, hogy Pacelli államtitkárnak, aki a pápa követeként a budapesti Eukarisztikus Kongresszusra készült, nyelvleckéket adjon, és elkísérje. Később, amikor Pacelliből XII. Pius pápa lett, és magyar zarándokokat fogadott, vele gyakorolta be köszöntésüket. Így aztán P. Gallus, ha társalgás közben egyes egyházfejedelmek neve fölmerült, egykedvűen közbevetette: „Döpfner: a tanítványom. König: a tanítványom. XII. Pius: a tanítványom." A Vatikáni Rádió magyar tagozatának születésénél is ott bábáskodott; az ő szájából hangzott el az első magyar nyelvű mondat a rádióban, XII. Pius megválasztásának híre. A háború alatt és után erős karitatív tevékenységet fejtett ki, egy ideig vatikáni megbízott is volt a menekültek között.

1948-tól a Biblicumban lakott, egy darabig a Gergely-egyetem kisebb, ún. szeminarisztikus kurzusán is tanított, s elkészítette doktori értekezését: „Az ősevangélium (Ter 3,15) kifejtése a patriszticus idők után." Latinul jelent meg 1949-ben, mint egy életen át tartó tudományos munka nyitánya, amire még visszatérünk. 1951—56-ig Messinában tanított teológiát a jezsuita főiskolán. Majd 6 évig a Basel melletti Lucelle-ben a nővérek házilelkésze. 1962—69-ig ismét tanít, újszövetségi szentírást a klagenfurti (Ausztria) egyházmegyei papnevelőben. Igen eleven előadó volt. Ebben az időben fe-

küdt neki a protoevangélium további feldolgozásának. Hat kötetre dagadt a munka, mind a klagenfurti Carinthia könyvkiadónál jelent meg. A páter ugyan 69-től az alsóbajorországi Kostenz internátusába, az irgalmas testvérekhez került házilelkésznek, de a kiadási ügyek bonyolítására szorgalmasan visszajárt. Az első három, latin nyelvű kötet a katolikus teológusok magyarázatait gyűjti csokorba 1854-ig (a Szeplőtelen Fogantatás dogmájáig). A különösen tanulságos 4—5. kötet német nyelven a régi protestáns értelmezéseket tartalmazza, a 4. az alapítókét, az 5. további 70 írásmagyarázóét. Ezzel mind a mariológiának, mind az ökuménének értékes szolgálatot tett. 1979-ben zárta le ezt a történeti dokumentációs sorozatát a hatodik, kiértékelő kötettel.

„Tutto per la Madonna!" (Mindent Máriáért!) — volt a jelszava. Vele foglalkozott egyéb munkáiban is: „Meghalt-e Mária?" (1951 olaszul, 1957 németül; szerinte az Istenanya halál nélkül jutott az égbe); „Jézus Anyja a János-evangéliumban" 1963; „XXIII. János Mária-tisztelete" 1969; „Szűzanya — ‚társmegváltó' " 1969 (mind németül). A nagyközönség számára írta „Der Rosenkranz" (A szentolvasó, az Istenanya teológiája) című, két kiadást megért kis könyvét. Személyesen is lelkes Mária-tisztelő volt, naponta elmondta a 15 tizedes teljes olvasót, ott volt a legtöbb Mária-kongresszuson, és kifogyhatatlanul magasztalta Anyjának személyes pártfogását, akár a szerencsésen átvészelt három infarktusról, akár kisebb-nagyobb autókalandokról volt szó.

Tipikus szangvinikus vérmérsékletével hamar felizgatta magát, és könnyen kijött a sodrából. De utána lelkiismeretvizsgálatot tartott, és másnap gyermeki kedvességgel ment bocsánatot kérni azoktól, akikkel összerúgta a patkót. Szerette az édességet: „Musyl-komplexem van", mondogatta (előkelőbb cukrászda), de ez nem látszott meg hosszú, aszténiás termetén. Viszont — és ez ritkaság — megértővé tette mások hasonló szükségletei iránt. Egy nővér írja: „Az ő nagy égi örömének én is oka lehetek, mert a hétköznapi szeretetszolgálatra alkalmat adtam: rendszeresen meglepett vajas—mézes kenyérrel, ami valóban jót tett nekem a diétás, sovány jezsuita étkezés mellett. És a nagy ítélet ilyen apróságokon dől el."

Ami legtöbbször hozta összeütközésbe környezetével, olykor elöljáróival is, az szélsőségesen konzervatív teológiai és vallási felfogása volt. A Zsinat szellemét sehogy sem tudta magáévá tenni. (Talán azért sem, mert római összeköttetései révén túl közelről látta benne az emberi tényezőket.) Előszeretettel misézett latinul, sőt a régi forma szerint is. Rendszeresen cikkezett konzervatív folyóiratokban. De azért vallásossága nem volt megcsontosodott, hanem őszinte és mély. Csak úgy koppant, amikor térdet hajtott az Oltáriszentség előtt. Szeretett a bezárt templomban föl-alá járva breviáriumozni, paptársak miséjén hátul meghúzódva imádkozni. Egy-egy Mária-jelenésért persze könnyen és kritikátlanul lelkesedett. De amikor személyesen fölkereste az olaszországi „Mamma Rosa"-t, kiábrándulva jött vissza: az igazi „látnok" nem ilyen! Kiemelkedő és vérmérséklete után egyáltalán nem várt jótulajdonsága volt a hűség. Halála után írta egy nővér: „28 éve, hogy szerzetes vagyok, és 16 éves korom óta segített ő nekem az Úr felé vezető úton." Sőt halála esetére utódot is hagyott neki. Egy másik nővérrel Csávossy atyával való közös ismeretségük kötötte össze. Mikor halálának híre járt, régi ismerősei egymás után kérték emlékképét.

Decemberben komolyabb autóbaleset érte. A sofőr mellett ült, nem volt beszíjazva. Nekimentek egy fának, karját és két bordáját törte. Karját összeszegecselték, a kórházból hazajőve maga adott hírt hogylétéről, „Éljen a Madonna!" felkiáltással. Márciusban még ott volt Münchenben P. Palánkay temetésén, kicsit megviselten, de szokott formájában. Márc. 26-án reggel autóval indult el hazulról, s Kostenztől nem messze vigyázatlanul hajtott be a fővonalba, amelynek előnye van. Oldalról elkapta egy autó, és mivel megint nem volt beszíjazva (talán mert bordái még fájtak), kivágódott, az autó ráesett, összezúzta a fejét, és rögtön meghalt. Képzelhető a másik autót vezető tanítónő kétségbeesése, aki személyes ismerőse volt. Ő csak könnyebb zúzódásokat szenvedett.

Confrater

RAFFEL JENŐ
(1903—1981)

A ma Alsóőrhöz (Unterwart, Burgenland) tartozó Németciklényben született, édesapja a kis falucska tanítója volt. Tíz éves korában került Kőszegre a bencés gimnáziumba, ahol nemcsak magyarul tanult meg, hanem magáévá tette a magyar kultúrát és azt a szívélyes és vendégszerető magatartást is, ami az idősebb burgenlandi klérust is jellemezte. Mindez még elmélyült szombathelyi teológiai évei folyamán. Nem csodálkozhatunk, hogy a barátságos, délceg megjelenésű fiatal pap Lenti és Hosszúpereszteg kápláni évei után a megyeszékhelyen, Zalaegerszegen lesz hittanár a neves és hatalmas Pehm József apátplébános mellett. 1933-ban, hogy megöregedett szülein segítsen, szűkebb hazájába, Burgenlandba tért vissza, és Strém plébánosa lett. Talán élete végéig ott maradt volna, ha 1940-ben, a náci megszállás alatt ún. „Gauverbot"-ot nem kap, vagyis ki nem tiltják a járás területéről. Így került Alsóőrre, ahol még majdnem 40 évig működött, a nehéz háborús és megszállásos időkben több szomszédos községet is ellátva. Szép hangja is hozzájárult, hogy különös ünnepélyességgel végezte a szentmiséket és szertartásokat, ezért szívesen hívták meg máshová is. A plébániáról különben nem igen mozdult ki, viszont közismert volt igazi magyaros vendégszeretetéről. Temetésén mondta el egy fiatalabb német paptársa, hogy a háborús években mint diák biciklin járta be Burgenlandot, és bizony sokszor kellett koplalnia. Valaki ajánlotta neki, hogy Raffel plébánost keresse föl. Valóban sehol sem fogadták olyan szeretettel és látták el úgy mindennel, mint nála. Fél század távlatában sem tudja elfelejteni. Ugyanígy még ma is emlegetik együttérzését, tapintatosan bátorító szavait, amikor a háború szomorú híreit kellett az érintettekkel közölnie. Gondját viselte a templomnak, bevezette a II. vatikáni zsinat reformjait, és szorgalmasan fordítgatta magyarra a körleveleket és egyéb iratokat. Különös, hogy ő, akinek tulajdonképpen német volt az anyanyelve, élete utolsó éveiben — nyilván agyérelmeszesedése következtében is — csak „magyarul" tudott misézni, hiába hívták nyugdíjas éveiben máshová kisegíteni. Itt maradt hívei körében, itt érte a templomba vezető úton az a súlyos lábtörés, amely halálához vezetett. A zsinat óta szívesen hangoztatjuk, hogy földi életünk folyamán csak úton vagyunk, az egyház is csak zarándokol örök célja felé; bárcsak minket is a templomi úton, az Isten ösvényein, Krisztust követve érne a végső behívó!

Galambos Iréneusz

LOVAS ANTAL AMBRÓ OCist.
(1902—1982)

Ambró testvérünk Egerben született, és tizenhat éves korában öltötte magára a rend ruháját. 1925-ben szentelték pappá, majd úgyszólván megszakítás nélküli tanári működés következett. Ennek a szerzetestanári életpályának döntő súlypontja Budapest volt. Mert élete első szakaszában a budai Szent Imre gimnázium matematika—fizika szakos tanáraként, majd az iskolák államosítását követő időszakban, 1951-től 1968-ig a budapesti Kölcsey Ferenc gimnázium tanáraként élt, nevelt és tanított. Nyugalmi éveit is Budapesten töltötte lelkipásztori munkában, csak két hónapig volt a pannonhalmi Szociális Otthon lakója, ahonnan március 5-én szólította magához szelíd halállal az Úr.

Aki az egri érettségi tablón rögzített „kis ciccernek" — ahogyan akkor ott a nép a gimnazista rendi növendékeket nevezte — arcképét az öreg, megfáradt Ambró atya arcával összehasonlította, csak egyet mondhatott róla: ez az ember kiegyensúlyozott életet élt. De ezt nemcsak arca, hanem egész élete is tanúsította. Mondják, hogy fizikum, vérmérséklet és intelligencia a személyiség legfontosabb „alapanyagai". Nos, Ambró testvérünk élete során a gyarlóságok ellen küzdő akarat, munka és szeretet, az új tapasztalatokhoz való higgadt alkalmazkodás és a rendíthetetlen istenhit elemeiből a magatartás olyan ötvözetét munkálta ki, amely nemcsak rokonszenves volt az emberek szemében, hanem bizonyára Isten irgalmát is megszerezte halálában.

Annak a rendi nemzedéknek az első sorába tartozott, amelyre Békefi Remig apátúr építette szándékát: megvalósítani magyar földön a monachális ciszterci élet és a XIX. sz. hagyatékaként vállalt szerzetestanári hivatás harmóniáját. Ennek az újkori — ha akarjuk, azt is mondhatjuk, hogy reformkori — életformának két fókusza volt: a korszerű nevelőtanári tevékenység igényessége, és a szentbernáti odaadás monachális elmélyültsége. Ambró tanár úr egyre táguló pedagógiai érzéke és szaktudása, meg Ambró atya szegény és engedelmes szerzetesélete a maga szerénységével, mosolygó derűjével és alapos helytállásával igazolta, hogy a magyar ciszterci hivatás szépsége vonzó, gyümölcse pedig eredményes volt.

Egykori diákja, később rendtársa, búcsúztatójában azt mondta róla, hogy „nevelt, emelt mindig fegyelmezett halk szavával, soha nem érdes hangjával, derűs, biztató mosolyával, egész lelki tisztaságával." És ugyanekkor idézte egy másik, állami gimnáziumbeli tanítványának tömör jellemzését: „Ő volt a legkedvesebb tanárunk. Halkszavú, nyugodt ember, mégis egy pisszenés sem hallatszott az óráján. Meg tudta velünk szerettetni a matematikát." Matematikatanár ennél hálásabb elismerést nem kaphat! — Mi meg, egyre fogyatkozó rendi testvérei, azt reméljük, hogy az igazi elismerést Urától kapta meg, aki egykor szólította: „Kövess engem!" — Pannonhalmán, a férfi szerzetesek Szociális Otthonának temetőjében pihen porladó teste.

-s -n